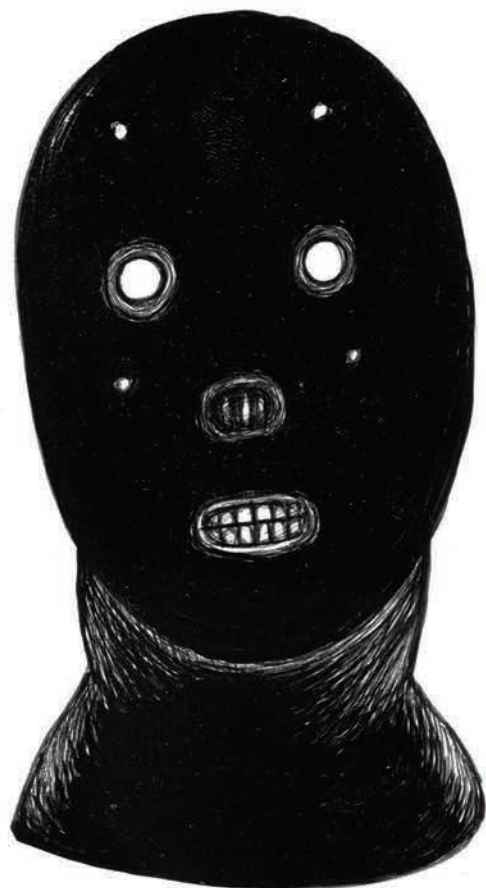

IRODALMI SZEMLE

LXV ■ 2022 ■ 2

ÁRA: 2,50 € / 1100 FT
ELŐFIZETŐKNEK: 2,00 € / 900 FT

SZLOVÁK IRODALOM

■ ALAPÍTÁS ÉVE: 1958

■ LXIV. ÉVFOLYAM

■ ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:

DOBOS LÁSZLÓ

■ FŐSZERKESZTŐ: **MIZSER ATTILA**

(ATTILA.MIZSER@GMAIL.COM)

■ SZERKESZTŐ:

NAGY CSILLA

(CSILLESTER@GMAIL.COM)

NÉMETH ZOLTÁN

(NEMETX@GMAIL.COM)

■ LAPTERV ÉS TÖRDELÉS:

GYENES GÁBOR, VÁCLAV KINGA

■ KÉPSZERKESZTŐ: **GYENES GÁBOR**

■ KORREKTOR: **SZANISZLÓ TIBOR**

■ FŐMUNKATÁRSÁK:

CSANDA GÁBOR, **GREDEL LAJOS**, N. TÓTH
ANIKÓ, POLGÁR ANIKÓ, TŐZSÉR ÁRPÁD

■ SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

BALÁZS IMRE JÓZSEF, BÁRCZI ZSÓFIA,
DARVASI FERENC, JUHÁSZ TIBOR,
NAGY HAJNAL CSILLA, PLONICKY TAMÁS,
SZALAY ZOLTÁN

■ SZERKESZTŐSÉG:

MADÁCH EGYESÜLET, P.O.BOX 7, 820 11
BRATISLAVA

■ ISSN 1336-5088

■ WEB: WWW.IRODALMISZEMLE.SK

■ FACEBOOK.COM/IRODALMISZEMLE

■ IRODALMISZEMLE@GMAIL.COM

SZÁMUNKAT **SZURCSIK JÓZSEF** ALKOTÁSAIVAL ILLUSZTRÁLTUK.

SZURCSIK JÓZSEF 1959-ben született Budapesten. 1985-ben diplomázott a Magyar Képzőművészeti Főiskola sokszorosító grafika szakán. 2006 és 2009 között az egri Eszterházy Károly Főiskola Vizuális Művészeti Tanszékének vezetője, 2014-től 2016-ig a Magyar Képzőművészeti Egyetem oktatási rektorhelyettese. 2015-től a Magyar Képzőművészeti Egyetem Grafika Tanszékének vezetője, 2021-től a Magyar Képzőművészeti Egyetem általános rektorhelyettese. 1991-től a Folyamat Társaság tagja, 1992-től tagja a Magyar Képzőművészek Szövetségének, a Magyar Grafikusművészek Szövetségének, a MAMÜ Társaságnak és a Magyar Illusztrátorok Társaságának, 2015-től a Magyar Művészeti Akadémiának. Számos hazai és külföldi kiállításon vett részt műveivel. Egyéni kiállításai voltak Szófiától Helsinkin át New Yorkig. Ösztöndíjai, szakmai elismerései a nyolcvanas évektől kezdve folyamatosan bővülnek. A Munkácsy-díj mellett Derkovits- és NKA-ösztöndíjakat nyert, többször díjazták a Miskolci Grafikai Triennálén és a Győri Nemzetközi Grafikai Biennálén. Művei több hazai köz- és magángyűjteményben megtalálhatóak. Kezdetben főként grafikai sorozatokat, rézkarcokat, litográfiákat, tollrajzokat készített, később többnyire festményeket, háromdimenziós képeket, acélszobrokat, installációkat, komputer alapú műveket. Az ember és környezete, egyén és társadalom, az egyén és belső világa foglalkoztatja munkáiban, akárcsak performanszaiban is.

■ A CÍMLAPON, HÁTLAPON: **BESTIARUM HUMANUM 15 (RÉSZLET),
BESTIARUM HUMANUM 11**

TARTÓS KAPCSOLAT

EMBER EMBERNEK

- 3 HARTAY CSABA: DÉRREL MESZELT; PIROS FÉNYBEN ÁZIK AZ ŐSZ; ÉPÜLETÉT BEJÁRNI (VERSEK)
- 6 BARAK LÁSZLÓ: JULI; A LEGUTOLSÓ; A FALKA (VERSEK)
- 13 PIROS VERA: APNOE (PRÓZA)

SZLOVÁK IRODALOM

- 16 PETER PEČONKA: A SOMORJAI SZENT MÉSZÁROS ÉS MÁS TÖRTÉNETEK (RÉSZLET, VÁLYI HORVÁTH ERIKA FORDÍTÁSA)
- 23 DOMINIKA MADRO: BELSŐ SZENTÉLYEK (RÉSZLET, PÉNZES TÍMEA FORDÍTÁSA)
- 25 JANA JURÁŇOVÁ: ÉLETEM A NAGY KÖLTŐVEL (RÉSZLET, BOLEMANT LILLA FORDÍTÁSA)
- 34 MAREK VADAS: ROSSZ KÖRNYÉK. TÖRTÉNETEK EGY VILÁG VÉGI BÁRBÓL (BÖSZÖRMÉNYI PÉTER FORDÍTÁSA)
- 50 IVANA GIBOVÁ: BARBORA, ISCHTEN ÉS A KATARZIS (RÉSZLET, MÉSZÁROS TÜNDE FORDÍTÁSA)
- 55 VANDA ROZENBERGOVÁ: A FÉRFI A GÖDÖRBŐL ÉS GYEREKEK SZERELEMBŐL (RÉSZLET, BODA BIANKA FORDÍTÁSA)
- 66 IRENA BREŽNÁ: A VILÁGOK LEGJOBBIKA (RÉSZLET, VÁLYI HORVÁTH ERIKA FORDÍTÁSA)
- 74 MICHAELA ROŠOVÁ: A TE SZOBÁD (RÉSZLET, PÉNZES TÍMEA FORDÍTÁSA)
- 78 JANA MICENKOVÁ: A VÉR CSAK VÍZ (PRÓZA, VÁLYI HORVÁTH ERIKA FORDÍTÁSA)
- 82 RADICS RUDOLF: KÉKES (ÉN) (VERS)
- 83 MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR: VADÁSZ A TÁVOLBÓL (PRÓZA)
- 86 VERES ERIKA: EREDETI MÁSOLAT: CIPRUSFA (PRÓZA)
- 88 BENYOVŠKY KRISZTIÁN: TÖRTÉNELMI LECKE KRIMIKEDVELŐKNEK. CSA-BAI LÁSZLÓ *SHERLOCK HOLMES BUDAPESTEN* CÍMŰ KÖNYVÉRŐL (KRITIKA)

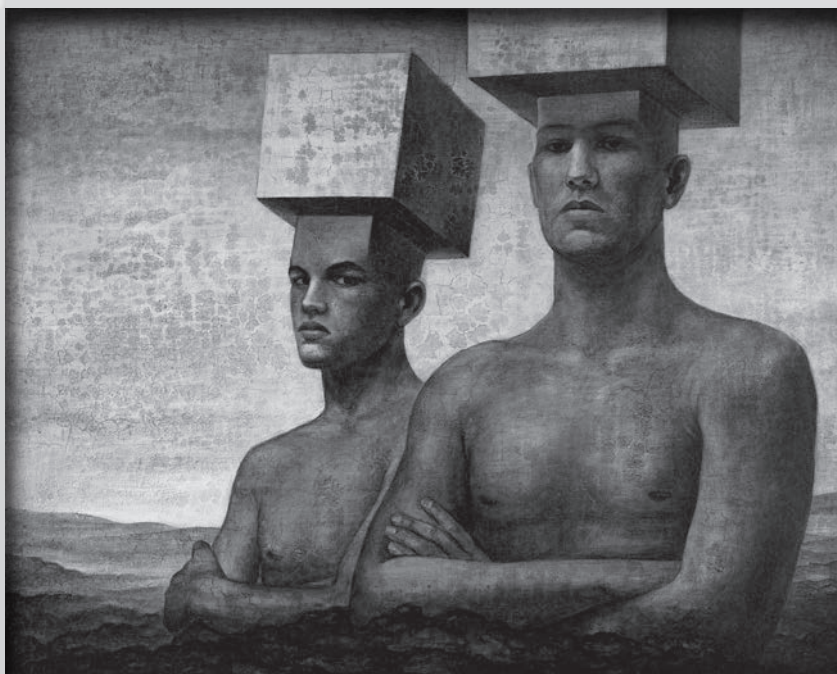
- 96 SZERZŐINK

■ KIADJA A „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET”
■ (EV 153/08), NYILVÁNTARTÁSI SZÁM: 30807719.
■ A LAP MEGJELENÉSÉT A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG
KISEBBSÉGI KULTURÁLIS ALAPJA TÁMOGATTA.

■ NYOMTA A VALEUR KFT., DUNASZERDAHELY. ■ TERJESZTI A KIADÓ ÉS A SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. MEGRENDELHETŐ A SZERKESZTŐSÉGBEN, ILL. A KÖVETKEZŐ CÍMEN: SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. STREDISKO PREDPLATNÉHO TLAČE, UZBECKÁ 4. ■ P. O. BOX 164, 820 14 BRATISLAVA 214., ■ E-MAIL: ZAHRAICNA.TLAC@SLPOSTA.SK ■ MEGJELNIK HAVONTA (ÉVENTE 10 RENDES ÉS EGY ÖSSZEVONT SZÁM). PÉLDÁNYSZÁM: 250. ■ EGYES SZÁM ÁRA: 2,50 €. MAGYARORSZÁGON: 1100,- FT. ELŐFIZETŐKNEK FÉL ÉVRE 12,- €, EGY ÉVRE 23,50,- €, ■ MAGYARORSZÁGON FÉL ÉVRE 5500,- FT, EGY ÉVRE 10.500,- FT. SZLOVÁKIÁN, ILL. MAGYARORSZÁGON KÍVÜLI POSTÁZÁS ESETÉN A POSTAKÖLTSÉGET FELSZÁMÍJTJUK.

■ FEBRUÁR/2022 ■ VYDÁVA „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET” ■ (EV 153/08). ■ SPO-
LOK IRODALMI SZEMLÉ EGYESÜLET ■ ŠÉFREDAKTOR: ATTILA MIZSER ■ REDAKTOR: CSILLA
NAGY, ZOLTÁN NÉMETH ■ GRAFICKÁ ÚPRAVA A OBÁLKA: GABRIEL GYENES, KINGA VÁCLAVOVÁ
■ VÝTVARNÝ REDAKTOR: GABRIEL GYENES ■ JAZYKOVÝ REDAKTOR: TIBOR SZANISZLÓ ■ AD-
RESA REDAKCIE: MADÁCH EGYESÜLET, P.O.BOX 7, 820 11 BRATISLAVA. ■ ISSN 1336-5088.
■ WEB: [HTTP://WWW.IRODALMISZEMLE.SK](http://www.iroldalmiszemle.sk) ■ ADRESA VYDAVATELSTVA: SPOLOK MADÁCH, MIEROVÁ 16,
821 05 BRATISLAVA 2. ■ IČO VYDAVATELSTVA: 30807719. ■ REALIZOVANÉ S FINANČNOU POD-
POROU FONDU NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN ■ TLAČ: VALEUR, S.R.O., DU-
NAJSKÁ STREDA. ■ ROZŠIRUJE VYDAVATELSTVO A SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. OBJEDNÁVKY NA
PREDPLATNÉ PRIJÍMA REDAKCIA A KAŽDÁ POŠTA SLOVENSKEJ POŠTY. OBJEDNÁVKY DO ZAHRA-
NIČIA VYBAVUJE SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. STREDISKO PREDPLATNÉHO TLAČE, UZBECKÁ 4. P.
O. BOX 164, 820 14 BRATISLAVA 214.,
■ E-MAIL: ZAHRAICNA.TLAC@SLPOSTA.SK. ■ VYCHÁDZA MESAČNE (10 RIADNYCH A 1 SPOJENÉ
ČÍSLO ROČNE). ■ NÁKLAD: 250. ■ CENA JEDNÉHO ČÍSLA: 2,50 €. PREDPLATNÉ ZA POLROK:
12,- €, NA ROK: 23,50,- €.

KÉT BAJNOK

HARTAY CSABA

DÉRREL MESZELT

Fürdés után kiléptem a teraszra.
A szemközti épület ködbe süppedve.

Pára nehezül ránk, a házra, a tájra.
Senki. Nincsenek jelentkezők.

Nincsenek távozók. Mintha partja
sem lenne az esti gomolygásnak.

Őzek úsznak távoli, vak pusztákon.
Ott felejtett körbálák a bóják.

A mélyén vagyunk, nem létezve.
Nincsenek beköszönők.

Nincsenek búcsúzóik. Senki.
Az utcák szezonon kívüli medencék.

Tompaszürke szítálás ömlik.
A jelzőtábla horpadt villantó.

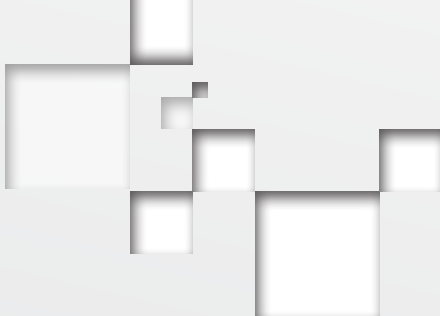
Nem adnak fényt. Nem kapunk fényt.
Mi vagyunk a mélyén, szétszéledve.

Sosem találkoзва újra. Sohasem.
Mégis. Látom, ahogy vonultok.

Befogad benneteket a ködfal.
Csak most, elválva találkozunk.

Mert arcok laknak láthatatlan.
Hunyt szemek a hűlő felejtésben.

Milyen fehér ez a dérrel meszelt.
Milyen fehér ez a holdpengéjű éj.

PIROS FÉNYBEN ÁZIK AZ ŐSZ

Ilyenkor bent vagy a házban.
Levetkőzöl, mint kint a fák.
Kivonod magad, mint az idő.
Nyirkos levél szájpaddlásodon.

Meztelen mész az álomba.
Eldobott táskák, lerúgott
Cipők, el sem induló léptek.
Olyan jó lenne idő nélkül.

Mint kint a fák, fékező autók.
Piros fényben ázik az ősz.
Tükörben váró súlyok.
Hogy ne emeld feljebb.

Biztos, hogy van a sírok alatt.
Ha nem is bálterem, de szoba.
Mennyit táncoltok nélkülünk.
Eltörölve az elfáradást.

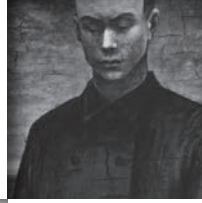
ÉPÜLETÉT BEJÁRNI

Nem kell visszaindulni.
A múlt udvarát felsöpri
valami régen is öreg néni.
Milyen hidegek azok az ujjak.

Vissza kell indulni.
A múlt udvarát bejárni.
Örökké kamaszlány.
Milyen meleg az a szirmok.

Nem kell visszaindulni.
A múlt udvarát szél söpri.
Valami érzetetlen áramlat.
Milyen hidegek a ruhaujjak.

Vissza kell indulni.
A múlt épületét bejárni.
Örökké elkezdetlen idő.
Parázslanak azok a levelek.

BARAK LÁSZLÓ

JULI

nem tudom
ki emlékszik még
szülőfalumban
pecsenye lajosra
többszörös gyilkos volt
azt sem tudom
kiket
miért
hogyan tett el láb alól
csak annyi biztos
pecsenye lajost fölakasztották
kölyökként
nem tűnt nekem abszurd képnek
az akasztott pecsenye
vénségemre érett
verscímme
abban az időben
több akasztott emberről beszéltek
a falumban
akadt egy
a szomszédunkban is
a legjobb barátom nagyapja volt
de őt nem mások ítélték halálra
önmaga ítélkezett
csak!
öngyilkos lett
(önpusztító vírus)
nem gyilkos!

apám meg anyám jól ismerték
pecsenye lajost
de nem beszéltek róla előttem soha
nehogy féljek
eljutott hozzám mégis
a híre
marci volt a tettes?
juli lehetett?
juli volt az egyetlen lány köztünk
neki volt rokona
a pecsenye
juli öreganyja
a pecsenye nagynénje volt
jult már akkor óvták
a pecsenyétől
amikor még nem lehetett tudni
gyilkos lesz-e
vagy
csak!
gyereklányokat babráló
mafla
dadogó marad
ki tudja
ezért lett-e mifelénk
a frissen sült
vastag szaftban rezgő
pecsenyéből
dadogó pecsenye
vagy
mafla pecsenye
(soha nem volt gyakorló etimológus a szülőfalumban)

mindenesetre eljutott hozzám
a halálraítélt pecsenye híre
meg hogy
tehenet baszott
hokedliről
hiába akartak elhallgatni előlem
mindenféle pecsenyeséget
nehogy féljek
attól kezdve
hogy marci
vagy juli
bevezetett
a gyilkos
(zoofil)
pecsenye
titkába
gyakran szorongtam
gyötrődtem a sötétben
rémek buzeráltak
alkonyat után
a legkisebb ajtórésből is
csak néztek és néztek
ha csak rágondoltam
a pecsenyére
hányinger bántott
disznóöléskor pláne
marci azóta jól elveszett
valahová
nem szó szerint
csak úgy

ahogy a szavak
amiket már nem nagyon találsz
vagy azok téged
juli korán férjhezment
majdnem közvetlenül azután
hogy első véres vattája miatt
lekurváztuk
holott viszonylag fiús lány volt
teljesen
jó haver
attól kezdve
hogy megjött neki
bárhol
bármikor megfoghattad ruganyos mellét
is!
juli nem miattunk halt meg
mire felnőttünk
nem lett öngyilkos
mint a szomszédember
az akkori
legjobb barátom nagyapja
nem is a pecsenye lajos bűne
vitte el
hanem a rák

A LEGUTOLSÓ

majd visszatéved
ahogy anyájával történt
mielőtt meghalt

az apai ölelésért
fecskékre célzó kölyökig jut
majd a péró mellől (cigánygödör) kiszabadulva
még akkor is kedvenc játékaival megy aludni
amikor a nagyváros
már a honvágyból neveli delíriumát
hogy úgy mozgassa felülnézetből
mint a bábszínész a marionettbábut
nem képes megfelelni egy képzavarnak
ami valami szebb jövőbe vesző túlparként volt definiálva
ugyan mit lehetett volna tenni egy nem létező hídval
azon kívül hogy meg sem próbálsz átmenni rajta

a korai férfikor
csak egy könnyed tévedés lett volna?
mint egy rombuszokkal (pinák) öncélúan telemázolt tűzfal?
olyan ideiglenes akadály volt
ami szerencsére csak addig képes foglyul ejteni
egy előre meghatározott horizontot
amíg művész nem lesz valakiből
(akkor is ha egy életre krumplihámozónak
sorozná be a rendszer)

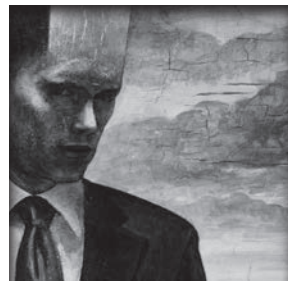
egyszercsak meglátja magát
gyámoltalan anyja mellett
ott ülnek a legutolsó karácsonyi asztalnál
mintha végtelenül szívszorító tekintetük
beteljesületlen vágyaik díszlete lenne
egy naiv festményen

A FALKA

a nyitány mindig az áldomás
leginkább pálinka a petting
nélküle aligha lenne képes bárki beállni
a sivalkodó áldozat lefogásához
nemhogy lefogni
megfogni sem mernék
legfeljebb a farkába csimpaszkodnának
mint a kíváncsi kölykök
miközben a böllér egy tenyérnyire a szegytől
a nyaki artéria átvágásával kivéreztetni

a vért a reggelihez
zománcos vajlingban fogja föl egy asszony
van az a férfi
aki bele is iszik a langyos vérbe
az asszonyoknak ekkor általában
hányingere támad
de van aki simán benedvesedik alul

ha meghalunk
nem egyesülünk semmivel
akkor sem
ha úgy vigasztalódunk:
micsoda pazarlás lenne az univerzumból
szétszórni a nihilbe
amit az ember egyetlen hűségese szövetségese
saját belső hangja teremtett

PIROS VERA

APNOE

Hajnali négykor ébred. A menetrend, elfelejtettem megnézni a menetrendet. Erzsi óvatosan Józsi fölé hajol, lassan számolni kezd. Tizenöt-nél a férje megremeg, egyre erősebben rázkódik, és valahonnét mélyről dinamikusan erősödő hang tör fel, elakad a lélegzete. Józsi kinyitja a szemét. Háromszor-négyszer, gyors egymásutánjában levegőt vesz, majd egy hosszabbat, és visszaalszik.

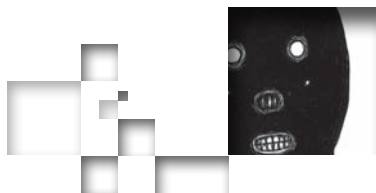
Olyan ez, Márton doktor, Erzsi gondolkodik, mint mikor a haldokló testből kiszalad a lélek. Félelmetes. Hiába mondom neki, hogy jöjjön el magához, nagyon makacs. Igen, igen, alvási apnoe, bólogat Márton doktor, és megfogja a fiatalasszony kezét. Erzsi, mondja meg Józsinak, hogy minél hamarabb jöjjön el hozzám, ez nem tréfa.

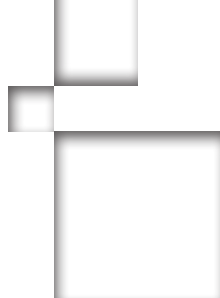
Józsi mélyen alszik, nem lesz több roham. Erzsi megnyugszik, teljesen hülye vagyok, morgogja. A busz kettőkor jön, mint mindig.

Reggel hétkor kel, kimegy a konyhába, felteszi a kávé. Józsi a tornácon cigarettázik. Nem beszélnek, a gyerekek még alszanak. Arra gondoltam, kezdi Erzsi, mi lenne, ha levinném Józsi-káékát Gizushoz. Józsi elnyomja a cigarettát, a kert végébe megy, pisál. Szóval, folytatja Erzsi, kimegy a tornácra, szóval, mit gondolsz? Jót tenne nekik egy hét nyaralás. Szeretnek Gizusnál lenni, a legutóbb is teljesen kikerekedve jöttek haza. Meg ott vannak a tehenek is, tudod, hogy Erzsike mennyire odavan értük. Baszd meg, mindjárt lehugyozom magam, fogd már be a szád. Az embernek nincs egy perc nyugta téled. Az éjszakát is végigpofáztad. Józsi, aggódom, az éjszaka megint elfelejtettél levegőt venni. Beszélned kellene Márton doktorral. Hagyjál már a Mártonnal. Kicsit túl sokat jár hozzánk, nem gondolod? Erzsi elpirul. Csak a tészta miatt jön. Persze, a tészta miatt, azért érkezik fél órával hamarabb, és ül a konyhában aztán még órákig, és te meg akkor valahogy mindig a piros ruhádat veszed fel, én meg most másztam le a falvédőről.

Márton doktor szeret a konyhában üldögelni, szereti nézni Erzsi precíz mozdulatait. Szereti hallgatni a kés egyenletes kopogását. Még a legyek zümmögését is szereti. Különösen azt a törődést értékeli, ahogy a fiatal nő a szalvétával bélelt kartondobozba helyezi a másfél kiló vékonymetéltet, úgy, hogy a tészta a lehető legkevésbé sérüljön. Nyolctojasos, hajszálvékony. És Erzsi nagyon szép a piros ruhában.

Erzsi visszamegy a konyhába, vizet enged. A mosogatás megnyugtató. Nem ül órákat a konyhában, tudod jól. Minek akarod levinni a gyerekeket? Józsi unottan rágyújt. Maradt még kávé? Jössz nekem a kurva tésztaival, közben meg riszálod neki a valagadat, abban a ruhában. Erzsi kitölti a maradék kávé. Józsi ledobja magát a heverőre, mit bánom én, vidd őket, addig is nyugtom lesz. És Kisjózsi jobb, ha elő se jön, amíg el nem mentek. Amit az tegnap művelt, az egész kocsma előtt megszégyenített. Mi dolgoz van ma? Mindjárt találkozom Vékony Pistával, aztán az is lehet, hogy meg ma felmegyünk Pestre. Erzsi elsápad, felmentek Pestre, nem is mondtad. Hanyas busz-

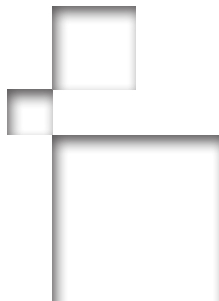

szal? Mert még nem biztos, különben meg, neked nem mindegy?, a délivel. Estére itthon vagyok. Vagy másnap reggelre. Erzsi nem válaszol, a fürdőszobába megy. A tükörben hosszan nézi magát, mintha valamit keresne. Azt gondolja, ha hosszan bámulja a tükörképét, akkor meglátja önmagát, úgy, ahogy van. Hogy megszűnik a bizonytalanság. Józsi reggel jön haza, annál a nőnél alszik. Akkor nem kell kapkodnom, akkor nem a kettes busszal megyünk. Megigazítja a haját. Hallja, amint Józsi bevágja a kertkaput. Elment. Köszönés nélkül ment el. Nem baj. Nem tudja, mit mondott volna neki, hogyan köszönt volna el tőle, most, hogy elhagyja. Mit mondott volna neki. Sajnálom, Józsi, elmegyek. Baszd meg, Józsi, elhagylak. Baszd meg, nem ütsz meg többé. Ma délután felszállnak a négyes buszra, és Budapestre mennek, Irmához. A nővére mindent elrendezett.

Két héttel ezelőtt Irma a Bovárynét adta neki születésnapjára, benne 500 forinttal. A Bováryné pont megvolt neki. Józsi ki is szúrta, na, Erzsi, most aztán duplán szenvedhetsz. A nővére felajánlotta, hogy kocsival leszalad érte, és akkor mindent magával tud hozni, be tud pakolni. Erzsi nem akarta. Egyszerűbb lett volna, de úgy gondolta..., nem tudja, miért akar buszra szállni. Irma egyik barátnőjénél fognak lakni, amíg nem talál albérletet. A tanácsi lakás ki van zárva, Irma férje egyből értesítené Józsit. És Irma szerzett neki takarítást, lesz pénze, aztán meg ott van a tészta. Még Pestről is rendeltek tőle a nővére barátnői. Valahogy meglesznek. Arra, hogy könyvelhetne is, egyáltalán nem gondolt. Láthatatlannak kell lennie, legalább egy évig. Hónapok óta tervezte az új életet, elképzelte az egészet. Évek óta elképzelte az egészet. Még sosem élt városban. Nem tudja mire várt, miért nem lépett hamarabb. Aztán egy hónappal ezelőtt meghalt az anyósa, Teri mama. Nem sírt a temetésén, csak a könnyei folytak.

Kilenc óra, ki az ágyból, gyerekek. Pakoljátok össze a ruháitokat. A kis bőröndöt viszitek, úgyhogy csak azt, amire igazán szükségetek van. Mindegyikőtök magával hozhat egy játékot. Józsi és Erzsike összepakolták azt, amire igazán szükségük van, meg a kisbicskát és a horgolt nyulat. Nem nagyon kérdezősködtek, tették, amit az anyjuk mondott. Erzsi előző este beszélt nekik az utazásról, hogy milyen jó lesz Gizusnál, hogy ott vannak a tehenek, és hogy Gizus már biztosan süti nekik a méterest. Úgy gondolta, majd a buszon mondja el az igazat, hogy elköltözik, hogy Budapestre mennek. Még este megcsinálta a méterest. Hogy új életet kezdenek. Eszébe jut, ki kell mennie a postára, hívnia kell Irmát, mert változott a helyzet, nem mehetnek hozzá, egyenesen a barátnőjéhez kell

menniük, nehogy valahogy összefussanak Józsival, még ha Budapest, tudja, nagy város. Józsika, kiszaladok a postára, telefonálnom kell. Figyelj a húgodra, és reggelizzetek! Van párizsis kenyér meg kakaó. Sietek.

Visszajövet a postáról, a kocsma előtt meglátta Józsit és Vékony Pistát, amint kocsiba szállnak. Miért kellett azt mondania, hogy busszal megy? Az ilyen apró részletekről is hazudni kell, hihetetlen. Erzsi egyre izgatottabb. Lehet, mégiscsak a kétórás busszal mehetnének, főleg, hogy a nővére azt mondta, a barátnőjének is jobb lenne, ha korábban érkeznének. Irma milyen higgadt tud maradni, hihetetlen. Az egész hihetetlen. Itt hagyom a falut, az egész pereputtyot, Józsit. És Teri mama meghalt. Tőle talán még jobban tartott, mint Józsitól. Megebédelünk, és aztán megyünk. Hihetetlen. A kétórás busszal.

Egyre befejezték az ebédet, Erzsi kisöpört, felmosott, beágyazott. Izgatott. A gyerekek egyfolytában viháncolnak, Erzsi nehezen türtőzteti magát, nem akar rájuk szólni, de legszívesebben láthatatlanná válna. A buszmegállóban várakoznak. Két óra előtt öt perccel érkeztek. Verejtékezik, mi van, ha Józsiék meggondolták magukat, vagy valamit otthon felejtettek, és visszafordultak, és akkor meglátják őket itt a két bőrönddel. Mi van, ha felhívta Gizust, és megtudta, hogy az egész utazást csak kitalálta, hogy nem mennek Gizushoz, és akkor ő most miért áll itt a gyerekekkel a buszmegállóban a két bőrönddel. Mi van, ha már tegnap este tudta, hogy nem Gizushoz akarja a gyerekeket vinni, az egész Pestre menés csak színjáték volt. Vagy nem, és ott várja majd őket a Népligetben. Két óra. Az utca üres. Rágyújt, idegesen harapdálja a szája szélét. Az nem lehet. A kétórás busz sosem marad ki. A déli igen, megtörtént már, hogy kimaradt. A sofőr beugrott ebédelni, és az ebéd elhúzódtott. Két óra tíz perc, a busz még mindig nem jön. Erzsi három óra két percig állt a megállóban, aztán hazamentek, kipakoltak. Kiment a kertbe, rágyújtott. Az almafát bámulta, a pirosodó almákat figyelte, hogy majd hány üveg kompótot készít, hogy Erzsike szereti a kompótot, és hogy Józsika egy egész tepsi pitét képes megenni egy ültő helyében.

Minden rendben?, Erzsi, kiált át a szomszédból Juhász néni, fáradtnak tűnsz. Igen, Juhász néni, minden rendben, csak kiszellőztetem a fejem egy kicsit. Alig aludtam az éjjel, Józsi megint elfelejtett levegőt venni, nagyon megijedtem, azt hittem, nem ébred fel. Aj, kislányom, igazán elmehetne már a Márton doktorhoz.

PETER PEČONKA

A SOMORJAI SZENT MÉSZÁROS ÉS MÁS TÖRTÉNETEK

(REGÉNYRÉSZLET)

FERI 1

Az ablakon keresztül hallotta, ahogy a ház előtt megállt egy autó. A villanymotor monoton züm-mögése és a feleslegesen gyors fékezés visszavonhatatlanul véget vetett a szombat délutáni lomha csendnek. Feri az ablakhoz lépett.

– Már itt vannak – motyogta.

Cigaretttára gyújtott és bement a szobába. A felesége, Erika hallotta, ahogy kinyitja a szekrényajtót. A tűzhelytől ellépve megnézte, Feri mire gondolt.

– Rágyújtasz a szobában? És mit szedsz elő onnan? Miért akarsz átöltözni? Hová készülsz? – kérdezte, reagálva arra, amit a férje csinál.

– Kérlek, menj és nyiss nekik ajtót! – szólalt meg Feri, mintha meg sem hallotta volna a felesége kérdéseit.

– Kinek? – kérdezte Erika.

A nő visszament a konyhába, és kinézett az ablakon. Egy kisbusz állt az utcán, téli terepszíni foltokkal. A jármű tetejére erősített halványkék ENSZ-zászló lobogott az erős szélben. Négy katonaszállt ki a járműből, majd veszélyt kutatva körülnézett. Pásztázó kamerával ellátott védőszemüveget viseltek, amelybe olyan kémszoftvert telepítettek, ami még akkor is képes azonosítani a fegyverek többségét, ha csak néhány centiméter lóg ki a csövéből. De korántsem voltak olyan éberek, mint a harcok utáni első hetekben.

Akkoriban még a lakók minden második somorjai házban géppisztolyt vagy revolvért rejtettek. Ugyanez volt a helyzet az egész demarkációs vonal mentén, amely a szlovákokat elválasztotta a magyaroktól. A békefenntartó misszió katonái abban az időben a falak mögé bújva, csak a környék alapos átvizsgálása után rohantak át az utcán egyik oldalról a másikra, mintha folyamatos sortűzveszélytől tartottak volna. Ugyanakkor ebben a háborúban soha nem lőtték le egyetlen ENSZ-alakulatot sem, csak az Európai Unió haderőinek drónjait, azokban pedig nincs pilóta. A kéksisakosok hamar rájöttek, ha az újságírók egészen nyugodtan mozognak a területen, már ők sincsenek veszélyben. A biztonsági intézkedéseik így már inkább csak az előírások merev betartására, mint a saját életük iránti valódi félelemre irányultak.

Erika elfordult az ablaktól.

– Hollandok – jelentette be. – Mit akarhatnak itt?

– Nyisd ki nekik az ajtót – ismételte Feri.

Amikor kinyílt a bejárati ajtó, a katonák egy pillanatra abba az irányba fordították a fegyvereik csövét. Ám alábbhagyott az éberségük, amikor megpillantották, hogy egy virágos kötényt viselő, molett nő áll az ajtóban.

A holland parancsnok belemotyogott valamit az anyanyelvén a nyakában lógó fordítógép mikrofonjába, és a hangszóróból reszelős, digitális hang hallatszott:

– Itt lakik Ferdinand Kovakik hentes?

– Ferdinand Kovačič. Már nem hentes. Mit akar tőle? – kérdezte Erika elszántan.

Erikát egy pillanatra megtévesztette férje egykori szakmájának említése, és arra gondolt, hogy talán az ENSZ-katonák disznótorra készülődnek.

A holland megvárta, amíg a gép lefordítja Erika válaszát, majd folytatta:

– Ön mondja meg neki, hogy jöjjön ki. Lenni abszolút fegyvertelen. A házat mi teljesen vettük körül – hallatszott recsege, darabosan a hangszóróból, miközben a számítógép ugyanolyan akadozva fordította szlovákra a holland parancsnok utasításait.

Erika be akarta csukni az ajtót, de Feri már ott állt a háta mögött. A férfi megölelte a feleségét.

– Esküszöm, hogy nem öltem meg senkit – suttopta. – Nem bántottam egyik nőt sem.

– Ne menj sehova! – csimpaszkodott Erika a nyakába.

A fordítógép közömbösen lefordította az ő szavait is.

– Ne aggódj, visszajövök. Előbb-utóbb mindenképp – súgta Feri a felesége fülébe, hogy elkerülje a gépi fordítást.

Feri határozottan lefejtette magáról Erika karjait, és ellépett tőle.

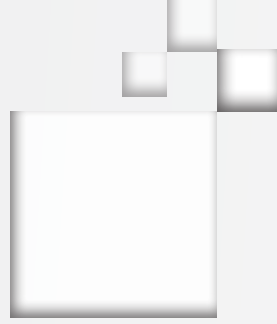
– Ön lassan szedjen ki minden dolgokat hátizsákából, ami lóg ön vállán – kiáltotta a fordítógép hangszórója.

Feri leguggolt, és elkezdte kiszedegetni a táska tartalmát. Egy gyapjúpulóver, egy kordbársony nadrág, egy flaneling, két alsónadrág, két vastag zokni, sál, sapka, törölköző, fogkefe és fogkrém, két doboz cigaretta, öngyújtó. Aztán kirázta az üres hátizsákot, hogy a katonák lássák, nincs már benne semmi.

– Hagyja ön a fűben a fogkrémnek és öngyújtónak tűnő tárgyakat. A többi tárgyat ön rakja vissza hátizsákba – parancsolta elnyújtva a géphang.

Amikor Feri az autóhoz lépett, a katonák végigpásztázták egy detektorral. A zsebéhez érve, amiben a mobilját tartotta, a készülék hangosan sípolni kezdett. Az egyik katona forgatni kezdte a telefont, mintha nem tudná, mire használják, majd a parancsnokhoz fordult, hogy ő döntse el, mit kezdjen vele. A parancsnok megrázta a fejét, a katona pedig a zsebébe dugta a telefont.

Feri kérdőn nézett a parancsnokra.

– Majd lesz – fordította le a gép a parancsnok jóval hosszabb mondatát.

A katonák kinyitották az ajtót, és Feri beszállt a kocsiba. Az egész nem tartott tovább öt percnél.

Kurt Vonnegut: Második édenkert – Egymillió éves időutazás

„Mindkét gép rendelkezett egy gombostűfejnyi mikrofonnal, melyet a képernyő jobb felső sarka mellett helyeztek el. Ennek segítségével a Gokubi, illetve a Mandarax fogadta az emberi beszédhangot, aztán a nyomógombokon át kapott utasításoknak megfelelően megjelenítette a fordításukat képernyőjén. A két gép kezelőjének ujjai varázslatos gyorsasággal és ügyességgel kellett hogy járjanak, amennyiben egy eltérő nyelveken zajló beszélgetést csak valamelyest is természetes sebességgel szeretett volna lefolytatni. Ha teszem azt, én egy portugállal társalgó, angol anyanyelvű személy vagyok, akkor a készüléket először a portugál orra alá kell tartanom, de úgy, hogy le tudjam olvasni a képernyőről, amit mond. Aztán gyorsan a számhoz kell kapnom a készüléket, hogy vegye az én szavaimat, és a beszélgetőtársam le tudja olvasni mondókám fordítását a képernyőről. Nem él a földön ma olyan, akinek eléggé ügyes keze vagy eléggé nagy agyveleje lenne ahhoz, hogy a Gokubit vagy a Mandaraxot használhassa. És senki sem tud befűzni egy tűt – sem zongorázni, vagy az orrát esetleg a fülét piszkálni, mikor miről van szó.”

Új Vénusz Kiadó, Budapest, 1993, 50. oldal, Uram Tamás fordítása

Erika az elhajtó autó után bámult. Szóval mostantól ő is egyike azoknak az asszonyoknak, akiknek a katonák elvitték a férjét. Az utóbbi években tele a városuk ilyenekkel. És egyben sokkal üresebb is, mert több férfi is eltűnt, előbb egyesével vitték el őket, aztán egyre többet, végül alig maradt valaki.

Erika lassan visszament a konyhába. Lerogyott a székre, mintha az izmok leváltak volna a csontjairól, így az erőtlen testet most már nem tudták összetartani. A testből elillanó összes erő valószínűleg az agyában gyűlt össze, ahol a rendezetlen gondolatok elektromos kisülésként ütköztek össze. Valójában ezek nem is gondolatok voltak, inkább az agyában felrobbantak a zavaros szavak és mondattöredékek, amelyek között Erika nehezen talált összefüggést és értelmet.

A férjét a hollandok tartóztatták le, ugyanúgy, ahogy az elmúlt hónapokban elvitték az utcájukból Peter Olhát, a fiatal Nagyot és a Fekete-ikreket. Olhát állítólag nemzetközi bíróság elé állították Hágában, Feketéék pedig hallgattak fiaikról, de Dušan Nagyot néhány óra múlva kiengették. Az anyja azt állította, csak meg kellett valamit magyaráznia, de az emberek természetesen

azonnal rásütötték, hogy besúgó. Inkább elköltözött. Állítólag Csehországba. A besúgás még mindig rendkívül veszélyes.

Valaki felgyújtotta a Gergelyék istállóját – valószínűleg azért, mert Ági néni elment a hollandokhoz, hogy elárulja azoknak a gútori férfiaknak a nevét, akik a szeme láttára akasztották fel a fiát. Legalább most már nincs öldöklés, csak istállókat gyújtanak fel. Dušan Nagy elárulhatta a vörös hajú Igor Gált, az öreg Gál fiát, aki a Halász utcában lakik.

Mindenki tudja, hogy amikor Somorját elfoglalták a szlovákok, Igort beszervezték. Áthelyezték Losoncra, és állítólag ott több magyart is lelőtt. Véres rapszódia Rapp községben – így emlegették a médiában. Az ilyen ember feljelentése még csak nem is besúgás.

Az ENSZ-katonák legutóbb a könyvtárosnőt vették őrizetbe. A háború alatt a nemzetőrök áthelyezték őt az anyakönyvi hivatalba a korábban ott dolgozó hivatalnoknő helyére, aki nyomtalanul eltűnt. Az új anyakönyvvezető azt a feladatot kapta, hogy írja át az anyakönyvet, törölje ki belőle a magyar neveket. Az egyik sikertelen kísérlet arra vonatkozóan, hogy minden magyar hivatkozást kitöröljenek Somorja történetéből.

Erika biztos volt benne, hogy nincs miért letartóztatni a férjét, biztosan nem ölt meg senkit. Nem is tudta volna mivel, mert nem volt a nemzetőrség tagja, nem adtak neki fegyvert. Otthon ült, és végezte a dolgát, mint minden rendes ember. Minden egyes lövésnél összerезzent, és várta, mi történik. De miért suttogta a fülébe ezt a mondatot azokról a nőkről? Milyen nőkre utalt? Egy nő ellen még fegyver se kell. Ha Feri azzal a hatalmas kezével átfogná bárki-nek is a torkát... De nem! Dehogy! Meglehet, hogy Feri szívesen megpaskolta volna néhányuk gömbölyded fenekét, de mást nem csinált volna velük.

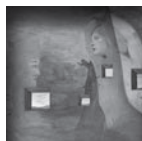
– Nem! – zokogott fel Erika. – Nem, az én Ferim nem.

Miközben hangosan kimondta ezeket a szavakat, meggyőzőbbnek tűntek, a hang alátámasztotta a jelentésüket. Erikának eszébe jutott, azt sem tudja, hol van Hága. Biztosan Belgiumban vagy Hollandiában. Vagy Luxemburgban? De miért foglalkozzon ezzel.

Az ő Ferijét Hága nem érinti.

Egy idő után fáradtan felkelt, és bement a hálószobába. Letérdelt az ágy mellé, keresztet vetett, és a nagy, színes képre szegezte a tekintetét. Szűz Mária a gyermek Jézust tartotta a karjában, mindkettejük fejét királyi korona díszítette, de valahogy az Istenfiú gyermektetének furcsák voltak az arányai, inkább kicsinyített felnőttnek tűnt. Mintha a festő nem vette volna észre, hogy a gyermek feje másképp aránylik a testéhez, mint a felnőttké, és ennek így kell lennie a festményeken is. Ferit eleinte zavarta ez az aránytalanság, és többször megkérdezte,

miért nem akasztják le ezt a képet, de Erika nem engedte. A szülei hálósobájában is ugyanilyen kép lógott a falon, így Erika megőrizhette boldog gyerekkora emlékét, amikor ugyan számtalanszor megszólták az etnikai hovatartozásuk miatt őt és az osztálytársnőit is, viszont minden buta tót odaadta lemásolni a házi feladatát a hülye magyar lányoknak, mert a hülye magyar lányok mindig súgtak felelésnél a buta tótoknak.

Talán istenkáromlás, jutott eszébe, hogy Feri kigúnyolta a képet, és le akarta venni a falról. Bár ezzel közvetlenül nem Jézust vagy Szűz Máriát sértegette, mégis kételkedett az ábrázolásukban. Nem, Feri csak a festő tehetségét vonta kétségbe, csak őt nevette ki. Viszont két éve már ennél komiszabbul viselkedett a bacsfai templomban lévő Szűz Mária kegykép előtt, mert már akkor is kételkedett. De nem csupán kételkedett, teljesen meg is tagadta a hitét. Erika aznap megkérdezte, hogy nem veszítette-e el egészen a hitét, mire ő csak megvonta a vállát.

Erika nem tudott az imára figyelni. Egyre többet gondolt Feri szavaira. Megesküdött, hogy nem ölt meg senkit, nem bántotta egyik nőt sem. De milyen nőkről van itt szó? Miről, kiről beszélt? Nem tudta, hogyan imádkozzon, miként kérje, hogy a nyomozás bebizonyítsa Feri ártatlanságát. A férje ártatlan, nem bűnöző, nem tapad vér a kezéhez, nem szennyezte be a kapcsolatukat semmilyen nő vérével. De aztán rájött, hogy valószínűleg értelmetlen a múlt miatt imádkozni. Nem kérheti, hogy változzon meg az, ami már egyszer úgyis megtörtént. Nem történt meg! Ilyesmi biztosan nem történhetett.

– Nem – mondta ismét Erika, bár a Boldogságos Szűzanya képe előtt ez a szó már nem hagyta el olyan könnyedén a száját, mint korábban a konyhában.

Erika eléggé furcsállotta, hogy Feri a háború után sem tért vissza a hentesszakmához, sőt még a húst sem volt hajlandó enni. Húszéves lányok válnak vegetáriánussá, nem egy negyvenéves férfi, aki eddig azzal kereste a kenyerét, hogy reggeltől estig disznóöléseket vezényelt le szép sorjában, aprította, szeletelte a húst. Amikor a háború kellős közepén egy nap, amikor eljárt a nemzetőröknek húst feldolgozni

a stadionba, ahol a laktanyákat állították fel, Feri azzal jött, hogy nem lesz többé hentes, soha nem akar többé megölni semmit, ami él, sőt ezután nem is eszik húst. Ezt a háborúval hozta összefüggésbe, de akkor úgy gondolta, Feri megundorodott és megijedt a környező falvakban történt öldökléstől, hogy a televízió napi híradásait összekapcsolta a környezetében azokkal az emberekkel, akiket gyermekkorától ismert.

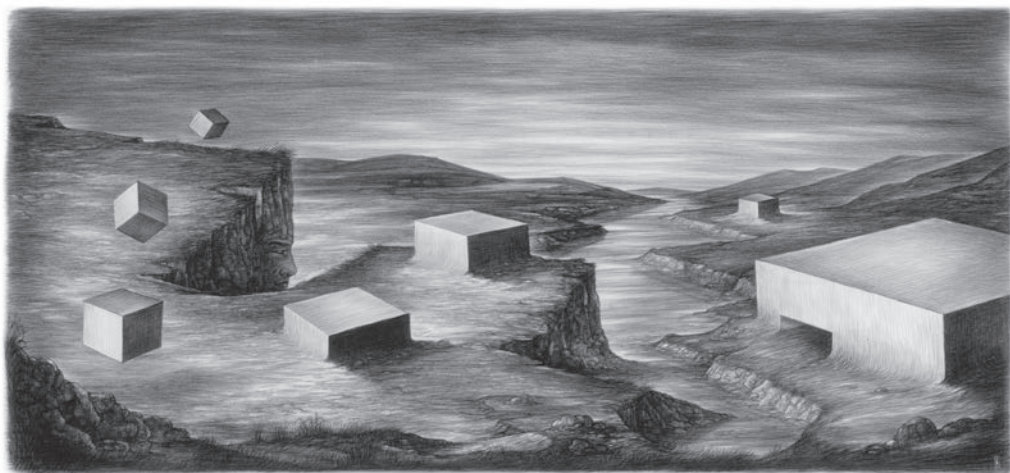
Ezután Feri a következő napokban többször is elhányta magát, ha húst látott, mégis eljárt dolgozni a nemzetőrökhöz, azt állította, ott nincs rosszul. De soha nem akart beszélni arról, mi az oka, hogy így megundorodott a hústól, nem bízott meg benne annyira, mindig bosszúsan elterelte a szót. Erikának eszébe sem jutott, hogy a lelkiismeret-furdalás állhat a munkájában és érendjében bekövetkezett éles fordulat mögött. Ezután Erika egy időre átvette a hentesüzlet vezetését, de Feri nélkül nem ment jól a bolt, így Erika még a fegyverszünet aláírása előtt kénytelen volt lehúzni a rolót. Most olyan, mintha egy titkokkal teli, sötét szoba ajtaja tárult volna fel előtte, ahol a múlt ismeretlen démonjai rejtőznek. Ugyanakkor azt mondogatta, nincs oka, hogy ilyesmire gondoljon, nem szabad kételkednie a férjében.

Erika próbálta meggyőzni magát, hogy bízhat a férjében. Nemcsak bízhat, hanem meg kell bíznia benne. Ha ő nem hisz neki, hogyan hihetnének neki a hollandok? Tulajdonképpen ki fog Feri ügyében döntést hozni? A hollandok csak katonák, a legénységük kizárólag az itteni felségterületet igazgatja, korlátozott a jogkörük, Lég már a spanyoloké. Állítólag sokkal barátságosabbak, mint a hollandok.

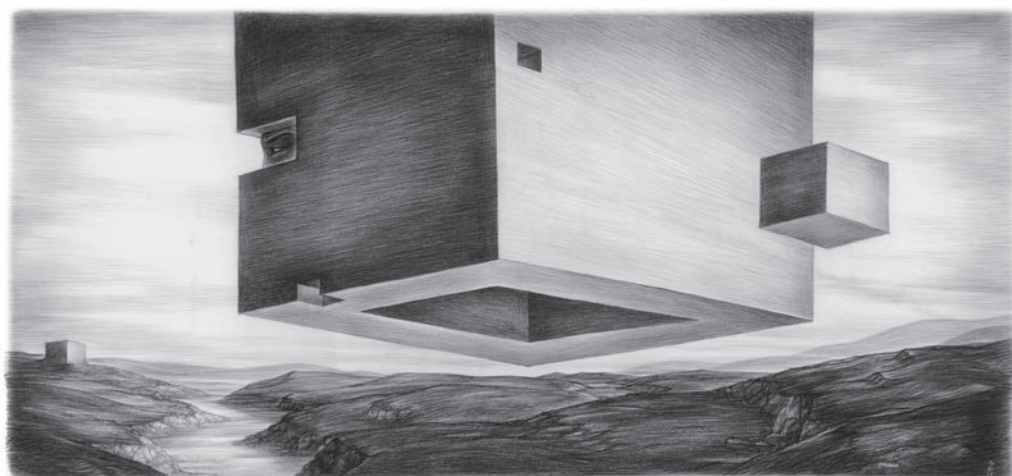
– Mária, segíts – zokogta Erika, és imádkozni kezdte az első Üdvözlégy Máriát.

Nem volt értelme, hogy pontosan megfogalmazza a kérését, ha Mária beszélni kezd hozzá, a mindentudó és mindenható Isten már tudni fogja, hogyan segítsen rajtuk.

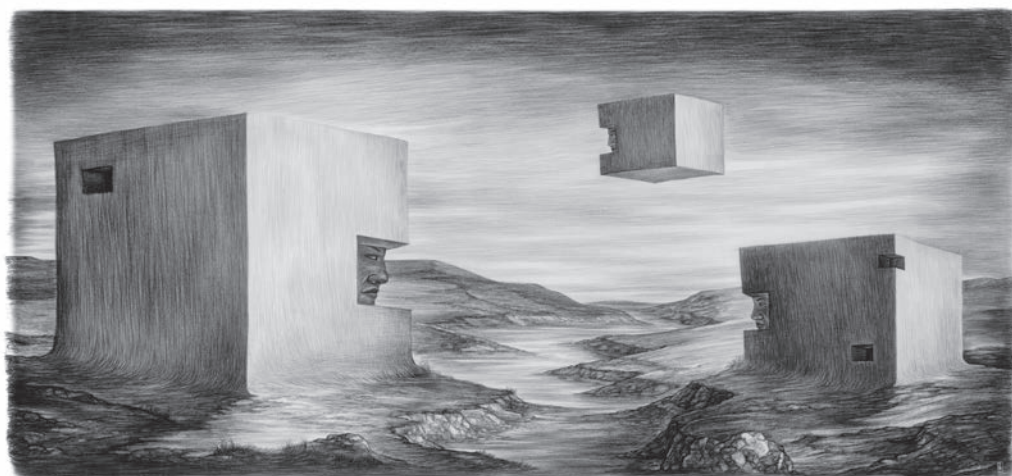
Vályi Horváth Erika fordítása

ÉJSZAKA

DÉLUTÁN

HAJNAL

DOMINIKA MADRO

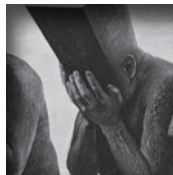
BELSŐ SZENTÉLYEK*

(RÉSZLET)

I.
MEGSZÜL,
MEGSZÜLÖK.

És ráadásul még ez a szélcsend is! Minden fájdalmasan mozdulatlan marad. Az izzadság, a lélegzet, a magok, a fák, a haj, a kalapon a tollak. Ula. Nem mozog. Csak a haja fakul, a vállá ereszkedik, a bőre repedezik pattogva ujjai redőiben – mint fáim kérge – a pattogást a saját ujjaimon hallom, az utolsó kalászsokat kaszálom, Ula nagy hasa az én napom, a fejemre tűz, közeledik, éget és nem hagy alább. *Jašo! Jašo!*, kiált oda nekem, *önts le vízzel!* Eldobom a kaszát, futok a folyton növésben levő gesztenyefához a vödörért – egyszer felmászom rajta az égbe, ha Isten megbocsát – a víz mindig hideg, a gesztenye árnyéka örökké itt lesz, sosem vágom ki a fát. Ráöntöm a vizet Ula meggörnyedt hátára. Meghajolt, és a hasa, most már tulajdonképpen a mi hasunk, teljesen a mienk, legalább tizenkét kalászt letört. *Mi az?*, kérdezem türelmetlenül. *Még négy hónap?* A hasat túlélő kalászsokra liheg. *Meghalok, jajgat. Nem hagylok,* mondom szigorúan és rémülten. *Gondolj a gyerekemre! Magam nem etethetem, nem dajkálhatom. Szedd össze magad! Ne rontsd el!* Varkocsát, amely lassan, borzasztóan lassan szárad, a válláról a hátára rakom. Imádja. *Ilyenkor együtt vagyunk, mi ketten, ilyenkor tudom, hogy látsz engem és akarsz,* mondogatja. Számomra ez csak Ula varkocsa, egy a sok közül, túlságosan felszalagozott – minden harmincadik hajszálra jut egy szalag, csak egy varkocs egy nőn, aki a gyermekemet várja. *Ula!*, kiáltja Mariana, Ula gyerekkori barátnője. Haja szinte a földet söpri, egyik szeme kék – a másik zöld. Amióta ismerem, nem túl beszédes. Csakhogy mióta Ula teherbe esett, megeredt a nyelve és a szókincse. Olyan áhítattal képes ecsetelni a gyerekvárás előrehaladását, mintha úrnapi körmenetről lenne szó. És minden léptünket lesi. *Nem szabad előrehajolnod! Húzd ki magad! Így a lányod feleslegesen belenyomódik a hasadba!* Tudálékosan viselkedik. *Berta adna neked!* Ula erőlködve egyenesedik fel, nyikorog, mint a térdeplő, mindenestül tartom őt, a lányunkkal együtt. *Lányunk lesz?*, súgom rózsaszín fülébe. A bába csak nemrég mondhatta el, amikor kicsit elmaradtam az erdőben és nem örködtem Ula minden egyes hajszála felett. De Mariana biztosan azonnal ráakaszkodott, mint egy szemtelen kullancs. *Tamar-kát,* sóhajt a feleségem. Már nemigen bírja a terheket – a szavakat is alig préseli ki magából. A forró nap hátralevő részét az örök gesztenyefa alatt tölti. Visszatérünk a házunkba.

* A könyv kiadását a Kisebbségi Kulturális Alap támogatja. Vydanie knihy podporil Fond na podporu kultúry národnostných menšín.

Én, Ula, Tamarka. Az Anjalék. Egy család. Marianát elhessegetem a szemmemmel, legszívesebben azonban kaszával tenném. Mindig a patak körül sétálunk, amelyből egy fiatal fűzfa tör elő. Ártatlan. Annyira, hogy szégyen lenne beszennyezni szívünk titkaival. A házunk előtt, amely keskeny és hosszú, és melynek udvara egészen a szomszéd ajtajáig bolygott, pedig egy tölgy erősödik. Minden tölgy azt üzeni: *Hagyj minket, nem leszünk sem asztal, sem pad, sem bölcso*. Tölgyfából soha semmit nem faragnék. Üresek. És kivágásuk felébreszti a hegyet. Ula alig bír beslattyogni a párnák közé. Sír és imádkozik, de inkább sír, nyomogatja a hasát, szülni akar. Nem folyton várakozni. Leülök a kemencéhez, olyan kicsi, hogy szorong tőle az ember, kisebb, mint egy négyéves gyerek. Gyerekem lesz. Tamarkám. Egy teljesen új Anjalom. Szeplőtelen, áldott. (Szűzanyám, kérlek, ne legyen átkozott), az én bűnöm az én bűnöm, az én vágyam az én vágyam, Tamarka szabadon érkezik a testemből, nem a lelkemből, tisztán egyenesen a Te kezed közül, Te vagy az élet, én nem vagyok József, János, Kőszikla. Hadd álmodjon angyalokkal, hadd lélegezzon megszentelt vizekben, hadd szívja meg magát telt szívekkel. A házunk terebélyesedik, általa lesz nagyobb, az első szavai, a rövidebb éjszakák, az eleven csillag által. Az érte, a szépségéért, a napjaiért, a sebeiért, az örökkévalóságáért érzett sötét félelem által: Tamarka majd mindent kitölt. Ula már nem sír, alszik, nem fészkelődik, csak fekszik, a hasa mintha magasan fölé emelkedne, az első hegyünk. Előszöranya és előszörapa. Ula a mindenséget ajándékozza nekem. A világot. Új leszek, több leszek, gesztenyefa leszek. Ulával – a tölgygyel. Rodana – a fiatal fűzfa nélkül.

Pénzes Tímea fordítása

ÉLETEM A NAGY KÖLTŐVEL*

(RÉSZLET)

AZ EZERTORNYÚ

Még kicsi volt, amikor Prágában megnyílt az új lányiskola – a felső leányiskola. A megnyitásától kezdve nemzeti érzelmű családok leánygyermekai töltötték meg a termeit. Ilona szülei sokáig fontolgatták a dolgot, beszélgettek az iskoláról, míg végül úgy döntöttek, hogy a lányok számára az lesz a lehető legjobb megoldás. Így amikor Ilonka betöltötte a tizenkettedik életévét, elvitték Prágába. Prága nem volt közel, de nyelvi és szellemi szempontból közelebb volt, mint Budapest vagy Bécs. Ilona apjának ismerősei voltak ott, és a szülők azt remélték, hogy ő is megfelelő barátnőkre talál. Ha bele is szeretne valami ottani fiatalemberbe, bizonyára nem egy csélcsapba, hanem egy nemzeti érzelmű, öntudatos fiatalemberbe. És ha mégsem, három év tanulás után nem látja többé és elfelejti. A fiatalokat irányítani kell, hogy a boldogságtól ne a boldogtalanságba vessék magukat. Ilonkájukat jól ismerték, ilyen fiatalon talán csak nem bolondul meg!

A lányok a Prágai Felső Leányiskolában tudták, mit várnak el tőlük a jövőben. Találjanak egy jó partit, tartsák meg, éljenek boldogan egy jó házasságban és neveljék a következő generációt. Az idők nem voltak kedvezőek, és az ilyen egyszerű női életre is alaposan fel kellett készülni. A Felső Leányiskolában tanulni azt jelentette, hogy minderre elszánták magukat. Ez volt a lehető legjobb, amit Ilonka szülei a lányuknak biztosíthattak. Aztán már csak reménykedhettek és imádkozhattak, hogy visszatérjen hozzájuk Felső-Magyarországra, Kubinba, ahol idővel, és az ő segítségükkel is talán, megfelelő férjet talál. Hogy megállja a helyét, el kell küldeni tanulni, még ha csak így lányosan is.

Milyen felemelők is voltak a rajzórák! A tanár egy festőművész volt. A perspektíváról, a fény és az árnyék játékaról beszélt nekik, és arról is, hogy milyen fontos az él és a szög, amelyből a tárgyra tekintünk. Elvitte őket a képtárba, ők pedig csak ámultak és bámultak. Abban a pillanatban minden lány festő akart lenni, de tudták, hogy nem ezért vannak ebben az iskolában. De néhányan legalább arra kezdtek el vágyakozni, hogy híres festőhöz menjenek férjhez. És vágyakozva elképzelték, hogyan fogják majd megérteni az urukat, és hogyan fognak neki segíteni.

Az énekórán a tanító elmagyarázta nekik, milyen fontos a helyes légzés, és hogyan segít az éneklés oldani a feszültséget. Ilona ezt a jövőbeni életében szinte sosem használta ki. Hiszen mint a legnagyobb szlovák költő felesége csak úgy nem énekelgethetett bármikor, amikor kedve szottyant hozzá. Zavarta volna a költőt az alkotásban. Kislánként sem volt szokása csak úgy énekelni a házban. És miután férjhez ment, még kevésbé. Ha éppen nem

* A fordítás a Művészeti Alap anyagi támogatásával valósult meg. A könyv kiadását a Kisebbségi Kulturális Alap támogatja. Preklad bol podporený z verejných zdrojov poskytnutých Fondom na podporu umenia. Vydanie knihy podporil Fond na podporu kultúry národnostných menšín.

parancsolt valamit Katának, Markának vagy Jankónak, a nap nagy részében csendben volt. Hiszen az iskolában is a nap nagy részében csendben kellett lenniük. Fegyelmeztetteknek kellett lenniük, hozzá kellett szokniuk a kevésbé kellemes helyzetekhez. Abban az időben még nem értette meg. De később ezt a tanulmányaiból vett szokást nagyra értékelte. Azokért a kellemetlen pillanatokért pedig az énektanár kárpótolta őket az énekórán. Amikor az éneklés szétáradt az egész osztályban, kinyitotta az ablakot, hogy jobban hallják őket, és hogy szabadabban tudjanak lélegezni. Az énekórán mindent kiénekeltek magukból, ami a szívüket nyomta. Szabadnak érezték magukat, éppen csak fel nem szálltak. És amikor a zeneórán a tanító a harmónia alapjait és a zenetörténetet magyarázta nekik, Ilona a fellegekben érezte magát. Csakhogy minek ez neki? Zeneszerzőhöz nem nagyon fog tudni férjhez menni, az sehol sem volt a környéken. De azért mégiscsak jó volt ez később valamire. Amikor az urával koncertre mentek, és ott találkozott emberekkel, akik értettek a zenéhez, nem érezte butának magát. Sohasem dicsekedett a tudásával, ez egyáltalán nem illik egy nőhöz, de ha szükség volt rá, egy-két szóval elárulta, hogy tudja, miről van szó. A legtöbbször meglepődtek ezen. Azután teljesen máshogy néztek rá és úgy beszéltek róla, mint művelt és kifinomult – igazi hölgyről.

És azok a tornaórák a tágas tornateremben, hogy azok milyen vidámak is voltak! Később már semmi hasonlót nem élt át. Rúd, gyűrű, szönyeg, a lányok ugráltak, bukfencet hánytak. Ha valamelyiküknek nem ment, senki sem nevette ki. És azok, akiknek jól ment, többször is megismételhették a gyakorlatot. A tornatanárnőjük semmire sem kényszerítette, hanem a mozgás örömeivel ajándékozta meg őket. Az osztályfőnöknőjükön kívül, akivel csak kézimunkaórájuk volt, a tornatanárnő volt az egyetlen nő, aki tanította őket. A többi osztályban is így volt, többnyire férfiak tanítottak.

Az egyszerű tornagyakorlat-sorozatot egy életre megjegyezte. A tanárnő megtanította őket arra is, hogyan tudnak otthon is tornázni, reggel, úgy, hogy senki sem lássa meg őket. Jobb lesz a vérkeringésük, egészségesebbek lesznek. Tornázni nyitott ablaknál kell. Amikor Prágából hazatért, megmutatta anyukának ezeket a tornagyakorlatokat. Anyuka csak kedvesen megcsóválta fejét, és azt mondta, ne találgass, de nem tiltotta meg. Így hát Ilonka reggelente néha tornázott. Az esküvő után már nem volt olyan sok ideje. És sohasem volt teljesen biztos benne, hogy mindent győz elvégezni, mire az ura felkel. Amikor már felöltözött, nem tornázhatott, este pedig már nem volt ereje hozzá. Néha, amikor az ura nem volt otthon, visszatért azokhoz a gyakorlatokhoz, de nem minden reggel. Az élet hirtelen bonyolultabb lett annál, mint ahogy azt a tornaórákon el tudta volna képzelni. De később, amikor már Jardát és Sidkát nevelte, reggelente tornázott velük. Főleg Sidkával. Hiszen szegény lány olyan keveset mozog. Ha tudtak

volna erről a kubiniak, kinevették volna. A sógornője is kinevette volna, pedig az ő gyerekeinek sem ártana a mozgás. De nem szólt neki erről, mert nagyon jól tudta, hogyan néznek a férjével együtt a gyermektelen nőre, aki kioktatja a gyermekes nőket.

Milyen érdekesek voltak a történelemórák! Fantáziája elvitte a réges-régi történetek idejébe, elképzelte azokat a régi mesebeli vitákat és harcokat, azokat az alakokat, elragadó, hősi, győzelmes alakokat, elképzelte, milyen lenne, ha abban az ősrégi időben élne. Az órákon a régi cseh mondákat vették, és ezek a történetek teljesen magukkal ragadták őt. Vággyal telve festette le újra és újra saját magát, mint hősi alakot, aki az igazság oldalán áll. Fejében történetek kavargtak, a keze ügyesen dolgozott, mert a legjobban a kézimunkaórákon lehetett gondolkozni a sok meghallgatott és elolvasott dologon.

Milyen fontosnak érezték magukat a lányok, amikor együtt tanulták a francia szavakat és a nyelvtant. Reggel franciául köszöntötték egymást, és úgy érezték magukat, mint a valódi úri-hölgyek. Elképzelték magukat jövőbeni nagytiszteletű hölgyeknek, matrónáknak.

Az iskolában a higiénia is odafigyelték. A diáklányok a szünetben az udvaron sétáltak, hogy friss levegőt szívjanak, télen pedig a nagy ablakos világos folyosókon, ahol rendszeresen szellőztettek. Minden eshetőségre higiénikus köpöcsészéket is elhelyeztek a folyosókon, ők pedig a szünetben a folyosón énekelni is szoktak.

Néhányan a lányok közül nem szerették a számtant, a földmérést, a természettant. Ilona tudta, hogy nem használ fel majd mindent, amit az iskolában meg kell tanulnia, de szívesen képzelte el magát okosnak és műveltnak. Hányszor mondott később köszönetet a matematikaórákért, főként amikor újra meg újra át kellett számolnia a háztartás költségvetését. Vagy amikor mesterembereket keresett a javításokhoz, és ki kellett számíttania a szükséges költségeket. Oda kellett figyelnie, hogy ne számoljanak fel többet, és hogy mindent, amit akart, rendesen le is mérjenek. Főleg, ha az ura fürdőn volt, és ő éppen arra az időre rendelte a mesterembereket, hogy mire az ura hazaér, minden rendben legyen.

Csak vigyázz magadra, lelkecském, ne erőltess meg magad, abbéli igyekezetekben, hogy mindent elintézz, amit a távollétem idejére terveztl, hiszen elintéződik minden, egyike a másika után akkor, ha már otthon leszek.

Ilona tudta, hogy az ura örülni fog, ha mindent rendbe rak a távollétében. A námesztói házat építették át 1893 nyarán. Az ura Zseleznóban volt, minden évben oda járt fürdőre, leggyakrabban Ilona apjával. Ilona egy vagy két napot töltött el ott vele, az odaérkezéskor vagy a visszautazás előtt. Ritkán maradt ott vele végig.

Tehát az a Steiner átvett téged? A haszontalan, ő maga kínálkozik erővel, aztán végül mégse állja a szavát. Hiszen én agyonütöm! Kár, hogy végtére is nem hívtam Brankust időben, és nem

beszéltem vele: ő már elintézte volna, amit kell, és a munkát is elvégezte volna. Csak mondom, hogy azok a mesterek megint ne verjenek át téged a bérükkel, mindenesetre legalább Machajjal beszélj erről. A fáért meg nem kellett volna olyan sokat fizetned. Most pénteken gondolkodom e dolgok felett, amikor már talán el is végeztettek. Csak írd meg nekem, hogy hogyan intéződött el. De hát ebből csak látod, hogy a férfi mégiscsak fontos a háznál, ha olyan jelentősebb dolgot kell elintézni, bizonyára még egyszer, legközelebb nem fogsz majd egy ilyen dologba egyedül. Csak sajnálom, hogy nem maradtam otthon emiatt, hogy nem halasztottam el későbbre, amikor otthon leszek. Túl sok ez neked, lelkecském!

Nem akarta terhelni azzal, hogy mesterek mászkáljanak a házban, amikor az urának dolgoznia, írnia kell. Amikor nem volt az ura otthon, Ilona intézkedett, javításokat végzett, takarított. Az ura keveset utazott, de mégiscsak utazott. Ilona pedig otthon maradt.

Abban a prágai iskolában az összes tantárgy közül a geográfiát szerette a legjobban. A térképen ábrázolt országok, tengerek, folyók távoliak, igézőek, elérhetetlenek. Annyira szerette volna látni a tengert, a csodálatos nagy városokat, amik nagyobbak, mint Prága, az egzotikus szigeteket. Olyan nagyon szerette volna bejárni a világ galériáit. Mindent, amit a Felső Leányiskolában megtanult, felhasznált az életben. Mindent, a geográfián kívül. Az iskola nagyon hasznos volt számára. Mert amikor befejezte a tanulmányait, férjhez ment, és jó feleség volt. Így álmodták meg ezt – ő és az osztálytársa, Liduska, akivel három évig egy padban ült. Barátkoztak, együtt álmodoztak a jövőjükéről, és aztán mindketten egy nagy költőhöz mentek felségül. Lída Vrchlickýhez, Ilona Hviezdoslavhoz. Ha ezt valaki akkor mondta volna nekik! Ilona ezt olyan sokszor elmondta az urának, de más, idegen embereknek is.

Az osztályba őszi nap süt be, ők ketten a pad fölé hajolnak. Francia tollbamondást írnak. Ilonka késő estig tanulta a szavakat, Lída állítólag egy francia szerelmes regényt olvasott. Ilonka csodálja Lída vidámságát és közvetlenségét. Lída otthon van itt, ismeri Prágát, kis korától itt él. Gyönyörű, Ilonkának nagyon tetszik. Lída pedig Ilonka sűrű haját csodálja. Milyen gyönyörű, telt az ajkad, nem is kell szépítkezned. Néha a folyosón sétálnak, egymás derekát átkarolva, sugdolóznak. Lídának tetszik a rajztanár, szerelmes belé. A tanár fiatal, és kiszámítják, hogy megvárhatná Lídát. De a tanár nem tudta, hogy várnia kell, és egy év múlva megnősült. Lída azonnal megvetően beszélt róla, hogy tudott olyan közönséges nőt elvenni. Hisz nem is láttad, mondta neki Ilonka. Lída csak odavetett valamit, és többé nem beszélt róla.

Lída. Három gyereke volt, mégis beutazta férjével a fél világot. Itália, Franciaország, és ki tudja, mi minden még. Ilona a barátaitól tudott meg róla egyet s mást, akik néha Prágából meglátogatták. És amikor Lídáról beszéltek, mindig eldicsekedett azzal, hogy három évig egy padban ültek, és végül mindketten költőhöz mentek feleségül. Híres és a nemzet számára hasznos

férfiakról álmodoztak, akik oldalán ők is hasznos és nemes tettekben vehetnek részt. De ki tudná abban a korban elképzelni, hogy néz ki egy hétköznapi?

A három prágai iskolaév Ilonka számára teli volt új barátságokkal és lehetőségekkel. A Vodička utcai tágas, nagy ablakos épületben szinte érezni lehetett az újra való várakozást, aminek még csak el kellett jönnie. Nem is volt ideje arra, hogy szomorkodjon az otthoniak miatt. Csak háromszor váltakoztak az évszakok ősztől kora nyárig Prágában és már el is kellett búcsúznia az iskolától. Az első évben irigyelte az idősebb lányokat, akik a folyosón promenádoztak, és otthon voltak az iskolában, olyan fontoskodóknak, tapasztaltnak tunktek. Csak egymás között beszélgettek, az elsősökkel nem voltak közös témáik. Amikor a második évfolyamba lépett, már ő is nagyon fontosnak érezte magát. Harmadikban pedig a fiatalabbakat irigyelte. Nem örült, hogy haza kell térnie, nem tudta elképzelni, mit is fog egész nap csinálni. Kikönyörögte a szüleitől, hogy az egész utolsó szünidőt még Prágában tölthesse. Az anyja csalódott volt, hogy Ilonka nem siet hozzá haza, de mit tehetett? Olyan édes és olyan rövid három év volt a prágai iskola! A kezdete, a közepe és a vége. Mint egy fogalmazás. Lehet, hogy pont ezért őrizte meg az emlékezetében és a szívében, mint fiatal élete legfontosabb időszakát. Amikor férjhez ment, az ura előtt is gyakran emlékezett az iskolára. Az ura érdeklődéssel hallgatta meg az elbeszélését, aztán elmosolyodott. Bizonyára eszébe jutott, hány évet töltött ő valamikor Miskolcon, Eperjesen és isten tudja, még hol máshol. Így hát az iskoláról Ilona nem beszélt többé. Csak ha valaki látogatába jött, természetesen az urát látogatta meg, de ha Ilona is szóhoz jutott, itt-ott elejtett egy-egy megjegyzést ifjúkori prágai iskolai éveiről. De erre nem volt sok lehetősége. Minél meszebbre kerültek tőle a prágai évek, annál kínosabb lett neki mindig ugyanazt felidézni. Így hát az emlékeit meghagyta saját magának. Kár, hogy mindezt nem jegyezte akkor fel. Csak úgy, a saját örömére. Hisz ki más olvasná? Lídával még egy darabig leveleztek, de aztán... mindkettőjük élte az életét. És évek múlva Ilona megtudta, hogy Lída házassága Vrchlický-vel tönkrement... nem akarta elhinni. Természetesen, amikor az emberek erről beszéltek, a történet főszereplője Vrchlický volt. Lída állítólag bevallotta neki, hogy nem tőle vannak a gyerekek, a három közül egyik sem, hanem valami színésztől. Így a nagy költő elköltözött tőle, a társasági életől elvonulva lassan elemészttette magát, míg végül meghalt. Hogyan tehetette ezt Lída? Nem szerette a férjét, ha a gyerekei sem tőle voltak? Akkor miért vele élt? Miért utazta be vele Európát? És végül miért vallotta be neki? Ilona sejti, hogy az élet sok árnyalatát nem ismeri, és nem is vágyik rá, hogy megismerje. Az ilyen szenvedélyt, a viharos érzelmeket, minek?

Amikor megöregedtek, Ilona ura sajnálta azokat az özvegyeket, akik nem éltek anyagi biztonságban. Vajanský és Vrchlický költők özvegyét is. Mert hiszen olyan sokat tettek a férjükért és az egész kultúráért. És Ilonája miatt szintén aggódott, hogy vajon tudja-e neki biztosítani azt, hogy az ő halála után nyugodtan élhessen.

EGY TEST

Kint érezni lehetett a tavaszt. A fák ágait csak a jövő levelek reménye éltette. Ilona haja is már enyhén ezüstös csillogású volt – a homlokánál, a füle mögött. Elejétől kezdve ékszerként viselte az ősz hajszálait, sokáig csiszolt ékszerként. Szürkébe és kékbe kezdett öltözni, hogy őszülő haja eleganciáját kiemelje. Sötét szemét és telt ajkait még inkább kiemelte az ezüst keretezés.

Reggel volt, és Ilona, mint mindig, valamit éppen porolt, vagy a virágokat öntözte. És akkor csak úgy kíváncsiságból kilesett az ablakon, mert pont aznap kellett volna, hogy újra eljöjjön látogatóba a prágai professzor. Nádaši kiment elé a vasútállomásra, Ilona férje a dolgozószobájában ült, masnira kötött nyakkendőjében, minden elő volt készítve. Értékes látogató. Ilona belélegezte a párás tavaszi levegőt. Ma gyönyörű nap lesz. És olyan érdekes. Lehet, hogy ő is elbeszélgethet majd a fiatal professzorral.

A verandán köszöntötték egymást, és a professzor megdicsérte a virágait. Bementek. Minden alaposan ki volt takarítva, minden a helyén volt. Ilona a két férfinak bevitte a dolgozószobába a kávé és két pohár bort. Az ura elővette a szivart és rágyújtott. Mint mindig, most is azt mondta, hogy a szivar, főként a kubai, a legjobb barátja. A vendég pedig, a prágai professzor, talán tetszeni akart neki, azonnal elmesélte, hogyan szivarozott Vrchlický munka közben. És azt is elmesélte nekik, hogy a két költő asztalán álló mellszobrok szimbolikus értelmet nyertek. Vrchlickýnek Dante-, Hviezdoslavnak Shakespeare-szobra van. Aztán Ilona ura részletekbe menően elbeszélte, mennyire lekötelezve érzi magát Vrchlickýnek, hogy az lefordította a világirodalmi műveket cseh nyelvre, amivel, mint mondta, az ő provinciális magányába egy darab Európát hozott el, sőt egy darabot a világból. A cseh költő tanítványának kiáltotta ki magát, és amikor

ezt mondta, nagyokat pöfékelt a szivarjából. A professzor részletekbe menően elmesélte, hogyan dohányzott Balzac is munka közben, és egyáltalán sok híres író szintén nem bírta ki dohány nélkül. Ilona férje ennek láthatóan megörült. Ilona elképzelte, hogy az a sok híres férfi hogyan ül a Parnasszuson, dohányoznak és hallgatnak. Aztán talán egy kicsit beszélgetnek a műveikről. És ott vannak a mellszobraik is.

Kiment a konyhába, hogy készítsen valami harapnivalót. Csöndben azon gondolkozott, hogyan nézhetett ki vajon Vrchlický dolgozószobája, amíg Lídával élt. A Dante-mellszobor talán Lída ajándéka volt? A felső leányiskolai barátnők egyformán gondolkoztak vajon? Mennyire megdicsérte az ura Ilonát, amikor az első karácsonyon a Shakespeare-mellszobrot ajándékozta neki! Azóta állandóan az íróasztalán áll, és minden alkalommal felhívja rá a figyelmet, hogy Ilona ajándéka. Az asztala felett Ilona fiatalkori képe lóg. Amikor az ura fürdőn vagy úton van, Ilona letörli a port a képről.

A dolgozószobába már nem megy be a férfiak után. A professzorral az ura a saját alkotásait fogja megbeszélni, és nagyon alaposan teszik majd ezt. Aztán megbeszélik a további terveit, végül a politikát. Ha nem sikerül befejezniük délelőtt, akkor az ebédnél még folytatják. Ilona lehet, hogy nem is jut szóhoz, és ha igen, csak annyira, hogy megkínálja a vendéget, hogy vegyen még ebből meg abból. De hát, ha nem lesz rá alkalma, erővel nem fog beleszólni a beszélgetésbe. Mert hallgatni néha arany. Most pedig ránéz Katára, nehogy a konyhában valamit elrontson. Aztán Szidkával megterítenek. Előkészíti a süteményeket is a délutáni kávéhoz. Ma olyan kellemes nap van. Reggel hűvös volt, de a pára felszállt, az idő felmelegedett. Reményekkel és várakozással teli nap, még ha nincs is erre semmilyen konkrét ok. Csupán a tavaszelő játszik az érzékekkel. És Ilona most szívesen átadja magát ennek a játéknak. Olyan kellemes ez. Valaha régen, amikor még Prágába járt iskolába, tavaszi reggelei mindig ilyen várakozással és reményekkel voltak tele. A ma reggel az ifjúság emléke. Akkor azt várta, mi lesz, mi jön, előre örült mindennek. Most felidézi azt a várakozást, a fiatal lány várakozását. Ez már csak egy hangulat, kellemes, még ha hazug is, azoknak az időknek a hangulata, amikor a mostani életét várta örömmel. Mennyire jól is jön neki most ez a hangulat. Segít túlélni a mai napot, és lehet, hogy a továbbiakat is. Szép tavaszi napok a hideg Árvában. De hiszen Prágában sem volt azért kimondottan meleg ilyenkor tavasszal. De akkor ez nem volt fontos. Előtte állt az egész élet, gyönyörűen és boldogan. Örömmel gondolt arra, hogy egyszer az urával ellátogat sok szép városba, és meglátja a tengert, főleg

a tengert. De az ő ura sehova sem utazik, egyedül csak fürdőre, oda is egyedül vagy Ilona apjával. A húsz együtt töltött év után Námesztóból Kubinba költöztek, és itt maradtak mint két kődarab. És így a geográfia, amit úgy szeretett a prágai iskolában, kiderült, hogy a legszükségtelebb tantárgy volt az életében, Távoli tájak, tengerek, nagyvárosok, mind a térképen maradtak. És amikor az ura később írt neki az utazásairól, mindezt szépen elképzelhette.

Amikor az ura a tengerhez készülődött, ő is vele akart utazni. Meg akart nézni vele idegen országokat, saját szemével látni a híres festőket a híres képtárakban. Ő azonban végül nélküle indult el, de Ilona öccsével. 1893-ban leégett az alsókubini evangélikus templom, és Pavol, Ilona öccse elindult Németországba, hogy pénzt gyűjtsön az új templomra. A sógorát magával vitte. Ilona is velük akart menni. Nem értettek egyet.

Amíg el nem indultak, újra és újra beszélgetést kezdett erről a témáról az urával, meg akarta győzni, remélte, hogy még megváltoztatja a döntését. De megingathatatlan maradt. Néha még csak nem is válaszolt neki. Idegenek előtt is próbálkozott Ilona, de semmi sem segített.

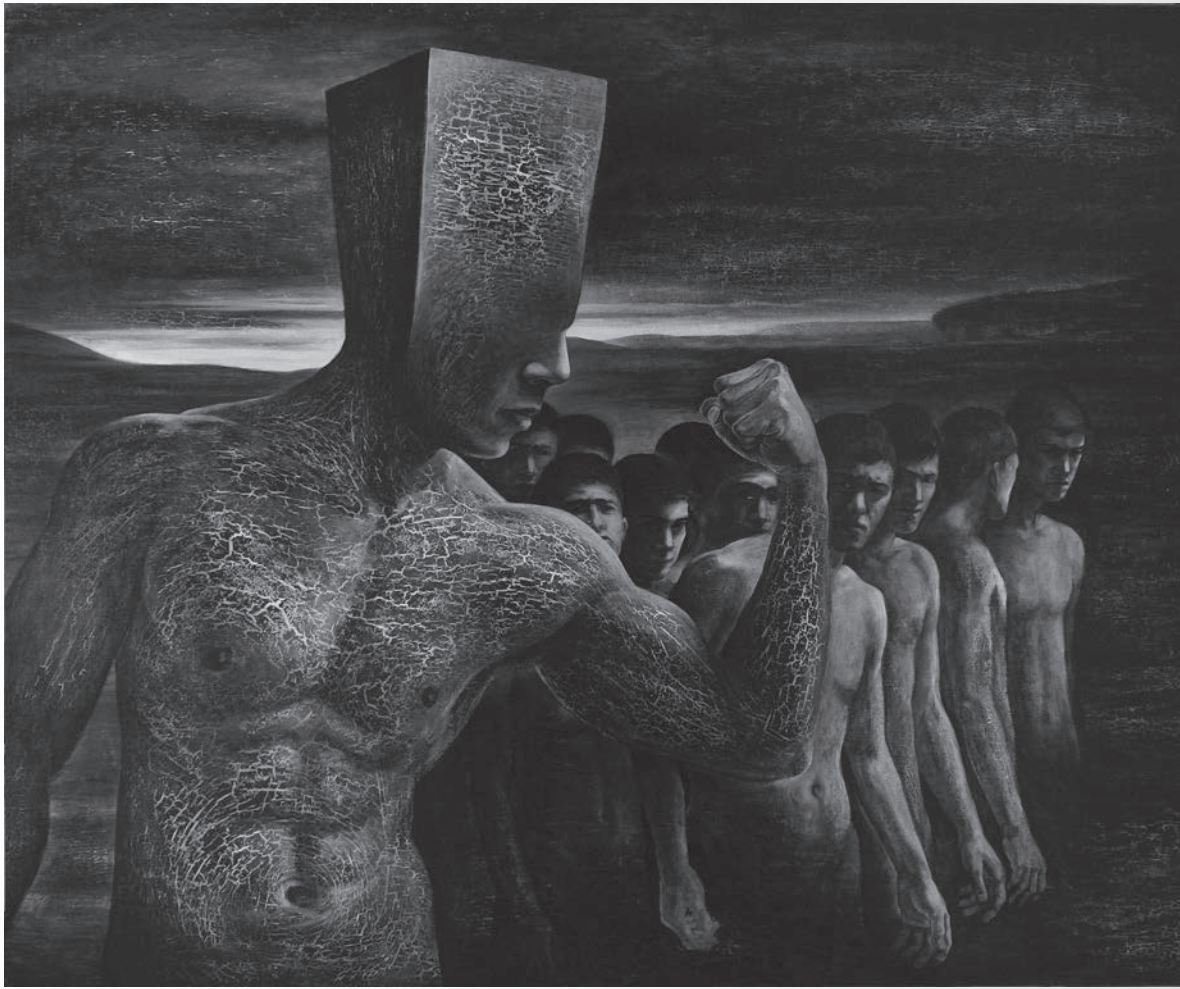
Éppen látogatóik voltak, amikor az ura egyszer csak megkérdezte: Hitvesem, mondd csak, milyennek kell lennie a jó férjnek és a jó feleségnek?

Egy test, egy lélek – mondta naprakészen.

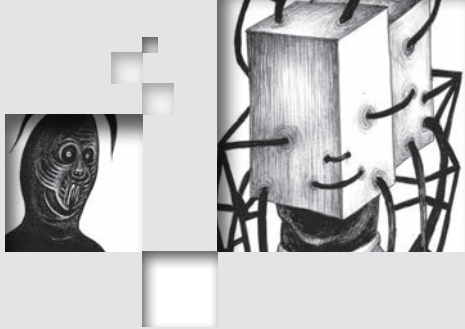
Na látod. És ha én a tengerhez utazom, az olyan, mintha te is velem jönnél.

A társaság jót nevetett az ura szellemességén. Ilona pedig nem mondhatott neki ellent. Ha egymás közt lettek volna, biztosan tett volna valami csípős megjegyzést. És amikor a látogatók elmentek, akart is neki valamit mondani. De ő becsukta maga mögött a dolgozószoba ajtaját, nyugalomra volt szüksége. Később az egészet elhallgatta. Minden olyan szépen, illedelmesen játszódtott le, ahogy az jó házastársakhoz illik.

Bolemant Lilla fordítása

ÖKÖL

MAREK VADAS

ROSSZ KÖRNYÉK TÖRTÉNETEK EGY VILÁG VÉGI BÁRBÓL

(RÉSZLET)

ÜDVÖZLÖM A NÍVÓ BÁRBAN!

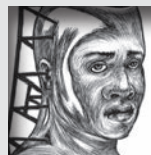
Foglaljon helyet! Jobban nem is választhatott volna. Ez a csodák birodalma, még ha első pillantásra származékos helynek tűnik is. Rútul elbánt vele az élet. Üdvözlöm a Nívó bárban!

Réges-rég, amikor megnyitott, elsőrangú kocsmá volt, Akwa egyik legprimább helye. Etela is igen szemrevaló volt még, alig győzte elhessegetni magától a vendégeket. És azok nem mindenféle lepukkant figurák voltak ám, ide öltönyös úriemberek jártak, mindenki, aki csak számított, az aranyifjak is itt tolongtak csillogó lakkcipőben, tarka kalapban. Nem ment ritkaságszámba, hogy whiskyből rögtön egy üveggel rendelték, és nem is akármilyet, hanem jófajta külföldit. Egyszer maga Manu Dibango is megjelent itt a szaxofonjával, az újságban is benne volt. Taxival furikáztak ide az emberek, csak hogy bedobjanak egy sört, és fényképezkedjenek a cégérrel. Kocsmában annyi népet még nem látott! Etela már imádkozott, hogy legyen végre reggel, és ledőlhessen egy kicsit, de mikor reggel lett, mindenki rendelt egy újabb rundot, aztán kijöttek a biztosurak rendet tenni, hiszen munkába igyekvő emberek járnak érrefelé, és mi lesz így a munkamoráljukkal, de végül ők is ittak valamit a cég kontójára, egyenruha ide vagy oda, a biztosúr szervezete is megköveteli a magáét, ő is csak emberből van, le kell dobni magáról a napi stresszt, egyszer tánc közben az egyik még össze is fosta magát...

De a negyed nőtt, az emberek megszedték magukat, és hogy legyen hova hordaniuk a pénzüket, nyílt egy rakás konkurens hely. Karaokebárok, lokálok, diszkók, kaszinók, amit csak el tud képzelni. Lassan elmaradozott a vendégek nagy része, nem volt már az a tömegnyomor, mint eleinte, de a törzsvendégek kemény magja megmaradt. A kezdetektől idejárt hozzánk Othello, Delon, Leonardo, az egyenruhás Márió, Jézus, na meg az Öregúr a kompániájával. Végül is hol máshol szól igazi, hagyományos makossa? Ez a hely történelmet írt, és eljutott annak a legvégére. El is mondom, miért.

Egyébként Etela memóriája nem túl jó, ne adjon a szavára. Tudja, hogy megy ez a pult mögött. Egy kis pálmabor, arra sör meg rum, aztán jó, ha a zárást meg tudja csinálni. Azon a napon nem is csinálta meg.

Már záróra volt, de a társaság tiltakozott, még innának egy pohárával. Évek óta nem látták egymást. Etelának gint rendelték, pedig ő gint nemigen iszik, mert savat csinál neki, de vendégnek nem mond nemet. Kihozta az italokat, gondolta, hadd nosztalgiaázzanak. És az hosszú menet volt, ilyen vénségeket talán még életében nem látott. Derekasán bírták.

Már éjfél is elmúlt, csak ez a társaság maradt, becsukta hát az ajtót, és eloltotta a vilányt. Csak most vette észre, milyen szép ez a kocsmá, ha csak az utcalámpa világítja meg. A helyi májereket kivágta volna, mint a macskát szarni, nem volt már kezdő a szakmában, de most meg sem fordult a fejében ilyesmi. Minden kívánságukat teljesítette. A rádió már nem szólt, a beszélgetésük volt a háttérzene, aminek a ritmusára elringatózhatott. Kértek négy gint, kivitt hát négy gint, neki is jutott egy, azt a pult mögött elszopogatja, és már viszi is a palack vizet és a citromot, hogy össze ne okádják a padlót, mert ez egy nívós hely, aztán cigit és hamutartót. Odalejtett a poharakkal, négyet az asztalra, egyet az ujjai közé, koccintottak, csiríó, aztán vissza a pult mögé. A férfiak folyton zaklatják, malacságokkal traktálják, a fenekére csapnak, de ezek mások voltak. Észre se vették, csak a ginek felszolgálóját látták benne. Egy kicsit hiányoztak is neki a dekoltázsába vetett lopott pillantások, de amikor belegondolt, hogy hány évesek lehetnek, megsajnálta őket. Nem tudta volna megtippelni a korukat, az idegen országból érkező ember arcáról hiányoznak azok a jegyek, amelyek támpontként szolgálhatnak. A mieink korát évre pontosan megmondaná, de ezek egyszerűen csak vének voltak a számára. Akár a bibliai nevek.

Ilyenkor egyébként már rég aludt volna. Azon a napon viszont nem érzett fáradtságot, még csak el sem ásította magát. Az öregek pirkadatig ittak. Másnap pedig jöttek újra, és aztán megint. Lassan hozzájuk csapódtak Akwa vénei. Döngtek az asztaluk körül, mint a méhraj. A születési évére egyikük sem emlékszik, még nem volt igazolvány, amikor a világra jöttek. A megjelenésük kissé megváltoztatta a Nívó bár miliőjét. De hát az élet csupa változás.

Mondok én magának valamit. Nincs olyan, hogy idő. Akármit is gondol. Az iskolában felírják egyenletben, percekre bontják, bűvészkednek vele, múlt, jelenre és jövőre osztják, mintha egy egyenes táv lenne, amit megteszünk és mérünk. De mit lát az ember, ha hátranéz? Semmit! A fejében kavarg az egész élete. Semmiről se tudja, hogy emlék, álom vagy valóság. Múlt nem létezik, sem az álmainkban előjövő gyermekkor, sem a tegnap. Ezek csupán képek, és még az is lehet, hogy csak kitaláltuk őket. Dolgozik a felejtés. És vitatkozhatunk, hogy nem is úgy volt.

Na és a jövő? Csupa meghiúsuló terv. Semmi sincs, csak a most. Hát akkor mi marad az embernek? Iszik egy sört. Én egy rumot is hozzá. Ezt most jól lefőzték, a múlt hónapban olyan bágyadt volt, meg mintha kőolajsza lett volna.

Én mondom, nincs hova sietni, az idő nem tart semerre. Az óra körbejár, nem megy sehova. Aminek jönnie kell, az minket már nem érint, az egy ajtó mögött rekedt valahol. És ezt az ajtót ebben a városban egy napon bezárták.

Emlékszem, valamikor itt a bár körül gyerekek lődörögtek. Kihörpölték az üvegekből az utolsó kortyokat, bekapták a maradékokat. Söröskupakot gyűjtöttek, amit aztán spárgára fűzve árultak az út mentén. Az emberek az ajtaikra aggatták a kupakfűzért, függönynek.

Naphosszat itt kolbászoltak a kölkök az asztalok körül, suvickolták a vendégek cipőjét, nyírták a körmüket, cigit és kotont árultak, koldultak. Lát most itt gyereket? Már mind felnőtt. Egy részük most is idejár vendégként, a szerencsésebbek meg elhúztak a fővárosba vagy külföldre. Új gyerek ide már nem jön, hiába is várna. Előregszik a város, és kihal. Az idő végére értünk, ez az utolsó állomás. Számunkra nincs jövő, kopogtatunk még ugyan az ajtón, de tudjuk, hogy az örök nem engednek tovább.

MÉG EGY NAP

Vannak irigyeink, akik azt terjesztik, hogy romlott hús miatt vesztette el a bár a vendégeit. Állítólag öreg halakat meg dögöt árulnak itt, és valaki ételmérgezést is kapott tőlük. Mégis honnan tudják, hogy pont nálunk mérgeződött meg, nem ehetett valami rosszat egy másik utcában? Maga szerint itt ebédelne nap mint nap az Öregúr, ha ez igaz lenne? Etela maga válogatta a szakácsnőket, rendszeresen ellenőrzi is őket. Egész életében itt étkezett, és soha nem volt semmi baja. Elsőrangú a pálcikára tűzött marhánk, a hal meg olyan friss, hogy visszamosolyog az emberre. Nem mint a porlepte, háromnapos makréla, amit a legtöbb helyen adnak, és a sokadszori újramelegítés után paprikás pálmaolajat kennek rá, hogy az embernek fel ne forduljon a gyomra a szagától.

Ha benéz például a szaróutcába, fotók vannak a falon: az iskolaügyi miniszter, a turisztikai miniszter főtanácsadója és Niat ezredes, aki betiltotta a banditák belefojtását a deltába – nem mintha ezt betartanák –, meg a polgármester testvérei. Mind a Nívó bár hűségese vendége, egytől egyig bezabált már nálunk az összes. Van itt sült barraku-

da, garnéla, rák, kígyó, béka, a bejárattól balra meg marha, vad, tyúk, kecskegida, birka, sertés – de nemcsak oldalas ám, hanem orr, farok, szem, gége is az ingyenceknek... A Nívónak mindig híres volt a konyhája.

Egyen halat! Nem talál olyan helyet Akwában, ahol jobban készítenék. A hal egyébként varázslatos lény. Meg tudja delejezni az embert. Én magam is képes vagyok órákig bámulni a vizet, hátha látom elsuhanni egy sügér vagy angolna árnyát. De ez semmi Kristiánhoz képest! Szerintem nem ismerte őt, ez egy nagyon régi történet. Egy reggel kiment a Vuri partjára, hogy öngyilkos legyen. Gyönyörű volt az idő, a lehető legkellemesebb hőmérséklet, friss levegő egy rég várt eső után, ilyenkor elég a boldogsághoz, ha csak sétál az ember, és lélegzik.

Kristián letette a táskáját, amiben a kötél volt, meg az utolsó söre. A folyóban rajokban kergetőztek a halak. Ennyi pontyot és bodorkát még sose látott, csillámlottak a vízben, alábuktak a mélybe, aztán újra kiugráltak, mintha őt köszöntenék. Órákig figyelte őket, és közben kiment a fejéből, hogy miért is jött. Éppen befejezte a sörét, amikor rátaláltak a szomszédai. Aggódtak érte, napok óta furcsa volt, és már a legrosszabbra gondoltak, mert nem jelent meg a reggeli misén. Kijöttek a botjaikkal, hálóiikkal a folyóhoz, és nagyon megkönnyebbültek, hogy Kristiánt életben találták.

Ők is felfigyeltek a csodás bodorkarajra, amilyen se előtte, se azóta nem volt a Vuriban, és rögtön ki is vetették a hálóiikat. Kristián is lelkesen belevetette magát a munkába. Rég nem érezte magát ennyire elemében, a legbuzgóbbak közé tartozott aznap. Húzta a hálókat, szikláról sziklára ugrált, parancsokat rikoltozott. Simogatta a kifogott halakat, csukott szemmel szívta magába az illatukat, beszélgetett velük.

Olyan bőséges volt a fogás, hogy a szomszédai alig bírták hazacipelni. Kristián elköszönt tőlük, és még órákon át bámulta a vizet. Aztán a derekára kötötte a kötelet, a másik végét egy sziklára akasztotta, és elindult befelé. Egy hét után találtak rá, amikor lehorgonyzott ott egy teherhajó. Hát ennyit a halakról. Életben tartják az embert, egészen elvarázsolják.

Hallgasson rám, egyen durbincset. Irenée a legjobb.

Addig elmesélek egy történetet. Illetve sok történet lesz, de igazából csak egy. Külön-külön egyik sem eshetett volna meg. A sorsok olyanok, hogy egymásba érnek. Történik egy apróság, és egyszerre változik meg az összes.

Egy este eleredt az eső itt a Nívó bárban. Be kellett húzgálni az asztalokat a hullámbádog tető alá. A következő pillanatban már hömpölygött a víz a teraszon, körülöblögetve a strandpapucsba bújtatott lábakat, mert az ünneplő mokasszinosok feltették a magukét a székek rozsdás kereszt-rúdjaira. Egyre hevesebben szakadt az eső. Mindenki elkönyvelte, hogy itt a világ vége. Annyira zuhogott, hogy az orrát sem dugta ki senki a teraszról. A vihar óriási cseppjei néha akkorát üt-

nek, mintha az Isten dobálózna kővel odafentről. Aznap viszont úgy ömlött a víz az égből, hogy azonnal földhöz vágta volna az embert úgy, hogy aztán ott fullad meg. Nemcsak anyyi, hogy koppan, fáj és kész.

A vendégek egy darabig fegyelmezetten ittak, bámulták a kihalt utcát. Aztán megbeszéltek, hogy ennek sose lesz vége, és ők már itt maradnak egész a halálukig. És eljött egy pillanat, amikor megeredt mindenkinek a nyelve. Időtlen idők óta ücsörgünk itt a Nívó bárban. Hallgatom a régi ismerősöket, a részeg törzsvendégeket és azokat, akik véletlenül erre járva az utolsó pillanatban húzódtak be hozzánk az eső elől. Ez az én családom itt a tető alatt. Hallgatom a történeteiket, és úgy érzem, hogy velem estek meg. Én is mesélek, és már nem tudom, hogy mi az, ami velem történt, és mi az, amit tőlük hallottam.

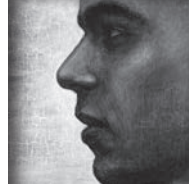
Egy történet sok történet. Mindegyiket közel engedtem magamhoz, hogy megváltoztassanak engem, ahogyan én őket. A sokból vajon melyik történet igazán az enyém?

PÁRBESZÉD

A világ vége előtt csak a bátyámmal laktam, akinek galiba volt a fejében – de erről nem beszélhetek –, és apámmal, akinek elege volt mindenből, és folyton ki akart szállni a világból. Meg a nagyapámmal.

Aki szerette az italt. A rumot, a gint, a házipancsot, a bort, a Rohypnolt... „Nincs Rohypnolod?” – kérdezte már az ajtóban, bárki jött hozzánk. Esténként a hintaszékben bóbiskolt, rám vigyázott. Anyám sose volt. A születésemtől meghalt. Nagymamám viszont igen, Nyanya volt a neve. „Nyanya, ne nézz már úgy rám, mint a véres rongyra!” – mondogatta neki nagyapa. Nyanya nem beszélt sokat, jó, ha két-három szó belefért egy mondatába. Engem meg került. Mintha nem tudta volna megbocsátani, amit a lányával tettem. Pedig van alibim. Anyám pont azelőtt halt meg, hogy a világra jöttem. Nyanya három éve átköltözött füstölögni a pokolba, így mondta az egyik szomszéd a kocsmá előtt. De ez egy teljesen más történet. Talán majd oda is eljutok. Talán nem. Kevés az idő.

Pokrócot terítettem nagyapára, és elővettem egy könyvet, amit az iskolából kölcsönöztem ki jóval azelőtt. Százszámra voltak benne a legkülönfélébb praktikák meg receptek. Figyelmező, ez volt a címe. Nem tudtam, mit jelent az, hogy figyelmező, és azt sem, hogy

miért olyan vicces régi nyelven van írva a könyv, de már több mindent kipróbáltam belőle. Működött. Például amikor a fogam fájt, fellapoztam a Figyelmezőt, és ezt találtam:

„Fogad ha odvas, és fájdalom gyötri, zúzz-öfzve két fzem borsot és egy gerezd fok-hagymát, egyelítsd-öfzve törtt sóval, golyóbisban tsínálván, azt tegyed fogad' odvába, így a' fog-fájás meg-fzünik. A' fog mosásához leg-jobb a' por – aprón törtt hársfa-fzén és égett kenyér-fzén. Ez a' fzennyet és a' büzt is magába vonfza.”

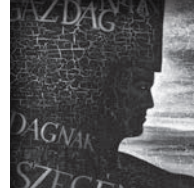
Mindent elkövettem, hogy elkerüljem a fogorvos rozsdás fogóját, összedolgoztam hát a fokhagymát a borssal és a sóval, csak éppen a „golyóbist” nem sikerült megformázni. A másik gond az volt, hogy nem láttam lyukat a fogamban, sőt azt se tudtam, hogy pontosan melyik fáj. Így hát vagy tízszeres mennyiséget készítettem a csodapakolásból. A kertben nyársra húztam egy karéj kenyeret, és szénné égettem a tűz fölött. Csócsáltam egy darabig, aztán fogtam a fűszeres fokhagymát, rátapasztottam végig a jobb felső fogsoromra, nyelvemmel az ínyemre nyomkodtam, és vártam, mi lesz. Pokolian égetett, de nemsokára az egész szám érzéketlenné zsibbadt. Végigaludtam az éjszakát. Reggelre feldagadt ugyan az arcom, de fájni nem fájt. Akkor sem, amikor a fogorvos a piacon kihúzta a felső hatosomat.

Tapasztalataim alapján jó okom volt rá, hogy megbízzak a könyv praktikáiban. Ráakadtam benne a Befélgetés a' túl-világgal című részre. Felkeltette az érdeklődésemet. Végre beszélhetnék anyámmal, megtudhatnám, hogy van, és tanácsot kérhetnék, hogy mit csináljak apámmal.

A fejezet elején csalódásomban majdnem becsaptam a könyvet, mert olyanokat írt, hogy a kapcsolatteremtéshez „békának vére és nyúlnak epéje” kell, sőt egy esetben még „a' meghalálozottnak testéből egy apró darabka, haj-fzál vagy bármely vég-tagjából tsont-töredék” is. Végül találtam egy megvalósíthatónak látszó útmutatást.

A ház küszöbére szórj egy kevés földet az elhunyt személy hantjából, akivel beszélni szeretnél. Alkonyatkor vegyél elő bort vagy bármilyen egyéb szeszt, amit az illető szeretett, és töltsd abba a pohárba, amiből inni szokott. A pohárból lötytyints egy keveset a küszöbre, a maradékot idd ki, és szólítsd meg az elhunytat: „XY, beszélni akarok veled!” Ez igazán nem tűnt bonyolultnak.

Egyik este apámat épp nem ette a fene, a fotelben elterülve tévézett. Odaóvatoskodtam.

- Mit nézel?
- Mit tudom én... valami foci.
- Sikerült hát beszélgetést kezdeményeznem, rátérhettem a tárgyra.
- Anyám milyen alkoholt szeretett?
- Agyadra ment megint valami?
- Csak tudni szeretném – erősködtem.
- Anyád nem ivott alkoholt.
- Akkor mit ivott?
- Semmit.
- Az meg hogy lehet? Mindenki iszik valamit.
- Vízet ivott. Meg aludttejet. Reggelihez.

Aludttejet beszerezni nem volt gond, de egy hétig is eltartott, mire kijutottam a temetőbe. A sírt hatalmas márványlap borította, rajta anyám neve, meg apámé is, de ott még hiányzott a dátum. Törtem a fejem, hogyan juthatnék hozzá egy kis földhöz a sírból. Jobb nem jutott az eszembe, kitéptem néhány fűcsomót közvetlenül a márvány mellől, hozzáütöttem őket a kereszthez, és a lehullott földet a hangyákkal együtt a zsebembe szórtam. Minden együtt volt a beszélgetéshez.

Eljött a szerda, amikor apám inni jár a kollégáival, úgyhogy bőven volt időm. Estére elállt az eső, és még sötétedés előtt feljött a hold. Ideális körülmények. A földet a küszöbre szórtam, és gazdagon meglocsoltam aludttejjel. Nem sajnáltam anyámtól, mert engem minden formájában kiráz a hideg a tejtől. Vettem három mély lélegzetet, aztán bal kezemmel befogtam az orrom, hogy ne érezzem azt a savanyú szagot, és a számhoz emeltem a poharat. Már két korty után öklendeztem. Kivert a hideg veríték. A két korty már jött is vissza, de én minden erőmet összeszedve újra meg újra lenyeltem. Valamennyi az orromba is felfutott.

Na, jól kezdődik. A szemem már tele volt könnyel. A maradék aludttejet a küszöbre fröccsentettem, jusson elég anyámnak.

– Anya, beszélni akarok veled – mondtam még mindig levegő után kapkodva, és körbefuttattam a tekintetem az utcán, hogy nem lát-e valaki.

Semmi. Se léptek zaja, se hangok. Megismételtem, ezúttal hangosabban.

– Anya, beszélnem kell veled!

Füleltem, és az eget figyeltem. Néma csend. A könyv egy szót sem írt arról, hogy mi a teendő, ha nem jön létre a kapcsolat.

– Hahó! Anya, itt vagy?

Ekkor megütötte valami a fülemet. Halk, monoton beszéd volt, de egy szót sem tudtam kivenni belőle. Kalapácsként vert a szívem. Erősen füleltem, de mindig elnyomta valami a hangot – ciripelés, patakcsobogás, egyszeriben nem néma csend volt már, hanem kész zsidvásár. Végül csak sikerült a monoton hangfolyamra koncentrálnom. Ha tényleg anyám az, akkor nagyon beindult, jó sok mondanivalója lehet. De megpróbálhatná hangosabban. A hang egyszer csak zenére váltott. A szomszéd rádiója szólt.

Megpróbáltam még egyszer, utoljára.

– Anya, ha itt vagy, jelezd valahogy!

Lépteket hallottam az utcán. A sziluettben apámra ismertem. Hogyhogy ilyen korán jön? Berohantam, és eltűntem a szobámban.

Kisvártatva nyílt az ajtó.

– Mi az ott a küszöbön? Leokádtad?

Nem válaszoltam.

– Na... tüntesd el onnan, úgy néz ki, mintha disznóólban lagnánk.

A konyhában már csilingeltek az üvegek, én meg nedves ronggyal a kezemben álltam a küszöb fölött. Az anyámnak hozott áldozatom nem volt túl gusztusos. Mély levegőt vettem, és óvatosan feltöröltem.

Brekegés hallatszott a patak felől. Békának vére! Csak ekkor jöttem rá, hogy mennyi van belőlük mindjárt itt, a ház mögött.

Később megpróbáltam békával, nyúllal, teknőssel és kecskével is. Nem volt egy sétagalopp, el fogom mesélni.

AZ IDŐ ERDEJÉN ÁT

Most átugrok pár évet, de ez ne zavarja meg. Nem függ össze az előbbiekkal, csak ez jön a nyelvemre, később meg elfelejteném. Ami az Istennek jön csak úgy a nyelvére, meg ami a rossz vagy jó szellemek hóbortjából fakad, azt nevezzük véletlennek. Sok ilyen van. Eredetileg nem is volt helyük a történeteinkben. De mégis odakerültek, figyelmetlenségből, a sors szeszélyéből, a téridőlutri következtében.

Egyszer az erdő közepén ébredtem.

Gondoltam, kihasználom a lehetőséget, és a hazautat keresve gombászni fogok. Ettem már egyszer gombát, nyolcvanhétben, nem messze ide, Deidóban. Nem volt rossz.

Nem messze tőlem mintha valamilyen nagytestű állat szántotta volna fel a földet, ezért az ellenkező irányba indultam. Semmi kedvem nem volt elefánttal vagy bivallyal birkózni. A fények alapján úgy ítéltam, ritkul az erdő. Hamarosan fel kell tűnnie a városnak, az éjszaka közepén nem bolyonghattam el túl messzire. Miközben kifelé igyekeztem az erdőből, a szemem folyton gomba után kutatott, és szerencséivel is jártam. Találtam vagy húszat, jókora, húsos kalapú fajtaikat. A pólómba tölttem mind, és alig vártam, hogy a városba érve elérjek a grillező asszonyágokhoz, akik megsütik majd nekem a gombát, és még valami sört is kerítenek mellé.

Követtem a fényt. De a fák közül kiérve nem a város szélére jutottam, hanem egy rétre, amit szintén erdő vett körül. Ebben a pillanatban, pont a legjobbkor, mellettem termett egy nő, és készségesen útbaigazított.

Megkönnyebbültem, végre tudom, merre tovább. Akkor még nem tűnt fel, hogy lidércel találkoztam. Csak később döbbsentem rá, hogy hátrafelé állt a feje. Teljesen összezavart. Rögtön szemet szűrhatott volna, hogy nem így szoktak kinézni a nők. Elindultam, amerre küldött, és sűrű, párás bozótosba jutottam, lá-

bam mélyen a sárba süppedt, és folyton beleakadt a gyökerekbe. Hosszan gyalogoltam, és valószínűleg a földgolyó másik végére jutottam, mert minden fordítva volt.

Egyszer csak egy városban találtam magam. Esteledett, de az emberek akkor keltek, mosakodtak a házuk előtt, összekapták magukat, és elindultak otthonról. Némelyik hátrafelé ment, mint a rák. Találtam egy szabad grillezőt, és a pultra borítottam a pótlómból a gombát. Az asszony minden tisztítás nélkül dobta őket a tűzre, éppen csak megkengette őket egy kis olajjal. A fejek pillanatok alatt összeestek. A gomba savanyú volt, gyomorforgató.

Lassan rágódtam rajta, az utca nyüzsgését figyelve. Volt benne valami furcsa. Ne törődj te most semmivel, mondtam magamnak, nem hiányzik most teneked semmilyen probléma. Gyorsan végezz az étellel, hörpintsd ki a söröd, aztán kérdezd meg, merre vezet az út Akwába, és húzz innen.

Rágyújtottam egy törött cigarettára, és gondolkodni kezdtem. Ki kell derítenem, hol vagyok, és mit keresek itt. Na ekkor jöttem rá, hogy az a nő egy lidérc volt. Egy bestia. De jó néhányszor kerültem már slamasztikába az életem során, és biztos voltam benne, hogy ebből is hamar kimászom.

Először is az árokba kuporodva megszabadultam a gombától, mert igencsak komiszkodott odabent, de nem lettem jobban. Valahol mélyebben volt a baj. Az jutott eszembe, hátha csak álom ez az egész, de túl hosszú volt, és engem a hasfájás mindig felébreszt. Úgy döntöttem, járok egyet, jót fog tenni a friss levegő.

Bizonyos részleteiben a város a mi környékünkre emlékeztetett, de nem volt olyan néptelen, és néhány épület teljesen hiányzott, főleg a sokemeletesek. Bejártam jó néhány utcát elejétől a végéig meg vissza, mire ráeszméltem, hogy nem a földgolyó másik végén járok, hanem a régi, bevásárlóközpontok, szállodák és nemzetközi cégek irodaépületei nélküli Akwában. Ezt később egy fabódéra szegezett újság is igazolta. A Szabadság utcában voltam, ahol egyébként gyakran megfordulok. Csakhogy ez a sok évvel ezelőtti utca volt, az a Szabadság utca, amikor én még a világon sem voltam.

Oké, gondoltam magamban. Csak semmi pánik. Séta közben erőre kaptam, úgyhogy ittam még egy sört, ami még a mostaninál is jobb volt, nem értem, ez hogy lehetséges. A dolgok nem csak úgy megtörténnek, az embernek feladata van velük. És

mi van, ha ez egy jó szándékú lidérc volt, aki azért küldött ide, hogy megismerjem az anyámat? Ebben lenne logika.

Ültem a sörömmel az utca egyetlen lámpája alatt, így jól láttam magam körül mindent. Vajon hogy nézett ki anyám? Nem volt róla fényképünk. Apám szerint Akwa legszebb nője volt, aki valaha is megfordult Youpwéban. Ez nem egy tūpontos leírás, de a tájékozódást azért megkönnyítette. Űgy gondoltam, biztosan hordoz olyan vonásokat, jegyeket az arcán, amelyek bizonyosságot adnak. A saját arcomat csak felismerem a tükörben!

Az orrom vonala középén hajlik egy nagyot, mintha valamikor el lett volna törve, apámé viszont tökéletesen egyenes. Ezért az orrokra koncentráltam. Nehezítette a megfigyelést, hogy a sörök szaporodtával minden nő gyönyörűnek tűnt. Anyám abban az időben húsz körül lehetett, nagyjából hat évvel fiatalabb nálam. Sok olyan arcot fürkésztem végig, amelyik hasonlított az enyémhez, de mind közönyösnek, idegennek tűnt. Egy-egy alkalmasnak tűnő pillanatban meg is szólítottam néhányukat azzal, hogy „anya”, kíváncsi voltam a reakciójukra. Egyikük kacéran el is mosolyodott. Nem tudom, mit vártam, talán hogy feltámad az anyai ösztönük, felismerik a vérüket.

Ő meg közben talán mindvégig egy másik helyen ücsörgött, valamivel odébb, vagy a szomszéd utcát róttá. Mégis hittem abban, hogy feltűnik a közelemben. Szinte biztos voltam benne, hogy más értelme nem lehet ennek az útnak. Ezért csak figyeltem tovább kitartóan, miközben iszogattam a söröket.

Aztán hirtelen arra eszmélek, hogy a sör már nem olyan, mint volt. Körülnézek, és rájövök, mi történt. Visszakerültem a jelenbe, a Nívó bárban vagyok, és klotyóra kell men-nem. És félek, de nagyon, hogy anyám ott ült egy teraszon a közelben, és nem vett észre.

SZÉL A LOMBBAN

Minden névnek van valami jelentése. Az enyémet kígyónak lehetne fordítani. Nálunk így nevezik azt a mérges kígyót, aminek rombuszok sorakoznak a hátán, de a szírványkígyót is, amelyik a sírból kúszik fel a földre. Nem tudom, miért ezt a nevet kaptam, sosem kérdeztem erről apámat.

A név menetjegy, meghatározza a jövőbeli feladatokat és kötelességeket, de az okot is, amiért az ember ezen a világon van. Ha ezt régebben tudom, máshogy viselkedtem volna.

Sokat gondolkodtam, hogy mit kezdjek egy ilyen névvel. Mboma. Veszélyesen, barátságtalanul hangzik. Irigyeltem a többi gyerek nevét. Különösen a lányokét, az sima ügy volt. Courage, Desire, lazán, gond nélkül működött kicsi koruktól. Előre meg volt írva bennük minden. Na de a kígyó? Fogalmam sem volt, mik a világ tervei velem, de kezdettől fogva tudtam, hogy kiválasztott vagyok.

Másnak éreztem magam, mint a többiek. Körülöttem mindenki lecserélhető volt. Aki elköltözött, eltűnt, meghalt, vagy többé nem találkoztam vele, az csupán letűnt a színről, és jött helyette valaki más. Biztos voltam benne, hogy különleges vagyok, hogy küldetésem van a világban, hiszen velem együtt az is megszűnik. Minden nekem van teremtvé – a ház, amelyben lakom, az utca, a főtér a múltjával együtt, az iskolai könyvtár és annak összes könyve –, minden, de minden csak azért van itt, hogy betöltse rendeltetését, vagyis segítsen feladatomban teljesítésében.

Hogy az mi lenne, és miért pont én vagyok a kiválasztott, ezen nem gondolkodtam. Magától értetődőnek, természetesnek tűnt. Oka és értelme vagyok ennek a ribilliónak, ennek a káosznak, az egyelőre érthetetlen szituációknak. Először is ki kell derítenem, miért vagyok itt, a többi már magától fog menni. Előfordulhat, hogy meg kell mentenem az emberiséget, meglátjuk.

Én a világ végéig itt leszek.

Egyik reggel a nagyapám közölte, hogy másnap meghal, és arra utasított, hogy utána fogadjak szót apámnak. Nagyapám borzasztó öreg volt, aszott arca hervadtan csüngött. Senki sem merte megtippelni a környéken, hogy hány éves lehet. Jóval azelőtt született, hogy megtanultak írni mifelénk az emberek.

Hogy az öregségbe bele lehet halni, azzal régen tisztában voltam, mégis meg kellett kérdeznem, honnan tudja ilyen pontosan. Azt felelte, a másvilág apró postásaitól. Már mindent előkészítettek a fogadására. Mese! Megszoktam nagyapám otromba vicceit, amiket csak ő értett, és egyedül ő nevetett rajtuk, jellemzően olyankor, amikor felöntött egy kicsit a garatra.

Másnap reggel a fa hűvösében dohányzott mosolyogva. Megint csak a szája járt, gondoltam magamban, nem lehet hinni a felnőtteknek. Dühös voltam, amiért hagytam magam rászedni, és fölöslegesen aggódtam végig miatta az éjszakát. Elmentem a templom mögé, és a labdámat a falhoz rugdosva Douala hatalmas stadionjának fűvére képzeltem magam. Nem is gondoltam nagyapámra. Dél körül indultam haza.

Füledt idő volt, szélcsend, de már távolról feltűnt, hogy mozog a fa koronája, amely alatt a nagyapám ült. Épp akkor nyílt meg a másvilágra vezető kapu. Odarohantam, és láttam, ahogy kihull ujjai közül a még égő cigaretta. Ő pedig csak nézett a messzeségbe.

Nagyapám halála után apám szinte teljesen széthullott. Addig is hallgatag volt és morózus, de ezután teljesen elviselhetetlen lett. Magára vette a világ minden büntetését. Éreztem, hogy én meg a láthatatlan bátyám szívjuk a vérét, hogy nem marad ránk semmi energiája.

Nem tudtam, hogyan lehetne segíteni rajta, így én is bezárkóztam önmagamba.

Mindent feljegyeztem. Minden történést. Nagyapám szavait, amit még fel tudtam idézni, a magam és mások álmait, az időjárást és azt is, hogy milyen hangulatban volt reggel az apám. Semmit sem akartam elfelejteni, nehogy a semmibe vesszenek a dolgok. Csak az marad meg, ami le van írva. Szörnyen rossz volt a memóriám, de azzal, hogy leírtam, talán fennmaradnak ezek a történések. Nem az eljövendő nemzedékeknek, ennyire naiv nem voltam. Kizárólag nekem, miattam maradnak meg – létezésem bizonyosságául szolgáltak, és segítettek megérteni a dolgokat.

Írtam, mint egy megszállott. Nem volt ugyanis teljesen rendben a kezem, az öreg Joshua meg azt tanácsolta, hogy mozgassam sokat. Nyűttem a füzeteket és a ceruzákat, és mivel a sok élmény nem elégítette ki kényszeres szükségletemet, szabadidőmben az iskolai könyvtárból kikölcsönözött kedvenc könyveim fejezeteit másoltam gyöngybetűkkel. Nem is hinné az ember, milyen sok kézzel írt oldalt tesz ki egy ilyen kötet. Gyűltek a füzetek a polcomon, mígnem aztán nem fért rá több. Folytattam ezután is, de emlékszem, épp az új polc legelső naplójánál tartottam, amikor rám tört a kétség. Nem mintha hirtelen azt hittem volna, nincs értelme a feljegyzéseimnek. Volt. Viszont amikor bizonyos történéseket fel kellett idéznem, lelkesedés helyett egyszerűen kellemetlenül, sőt egyre sűrűbben kifejezetten kínosan éreztem magam. Például a szerencsétlen spájszabakos esetről.

– Megint ittál – mondtam.

– Én?

Apám körülnézett, hogy vajon kihez beszélek.

– A kertből láttalak.

– Hülyeségeket beszélsz. Nem láttál semmit. A kertből egyáltalán nem is...

– Megmostam az ablakot – szakítottam félbe.

Apám hátrapillantott a világítóablakra, amely a ráakódott porrétegtől mindig olyan volt, mint egy acéllemez, és nyomokban sem eresztette át a napfényt.

Két nappal azelőtt mostam meg, minden alantas szándék nélkül. Csak érdekelt, milyen onnan a kilátás. A mindig gazosan hagyott meredek domboldalon burjánzó gyomot láttam az ablakon át a spájzból. A domboldalról viszont, ahová akkor kapaszkodtam fel először, csak hogy megnézzem, alkalmas lenne-e rejtkehelynek, pont a spájzba láttam, ahol apám állva, hátravetett fejjel öntötte magába a rumot, egyenesen az üvegből, mintha csak limonádéval csillapítaná kínzó szomjúságát.

– Szóval kémkedsz utánam. – Nem emelte fel a hangját, csak rágyújtott, és a földre fújt egy füstgomolyagot.

Biztosítani akartam róla, hogy nem kémkedem utána, hogy csak véletlen volt, és nem történt semmi katasztrófa, hogy nem úgy gondoltam, és hogy cimborák vagyunk. De egy szót sem bírtam kinyögni. Hogy mindkettőnket kiválsam a kínos helyzetből, a széket és apám görnyedt alakját megkerülve a szobámba kullogtam.

Bámultam a teleírt oldalt, és azon töprengtem, hogy kitepjem-e, átfirkáljam tintával, vagy mit csináljak vele. Végül arra jutottam, lesz még arra elég időm, hogy eltüntessem. De attól a naptól kezdve ritkábban jegyeztem fel bármit is.

Böszörményi Péter fordítása

X-GENERÁCIÓ

IVANA GIBOVÁ

BARBORA, ISCHTEN ÉS A KATARZIS (RÉSZLET)

VRCHOVSKÝ ÚR BÖRÖNDJEI

Barbora fekszik a fűben, kapcsolódna Ischtenhez, de Ischten kussol, Barbora tudatából az a szó lebeg elő, hogy „numinosum”, Barbora bámulja a felhőket. Volt idő, amikor direkt próbált megbatulni, de nem sikerült. Most meg képes rá, hogy bámuljon felfelé az égbe és Ischtennel beszélgesse magát. Tudja, hogy ott van benne, vagyis benne is, akkor meg miért olyan nehéz megtalálni? Barbora vegytiszta pogányok és ischtentelenek családjából származik, sosem került kapcsolatba semmiféle megszentelt hellyel, vagyis de, egyszer, egy barokk templomban, mikor az általánosból osztálykirándultak valami szent faluba, a részletekre nemigen emlékszik, csak arra, hogy amint bement a templomba, feldagadt mindene, és elájult. Onnantól fogva nem tette be a lábát ilyesféle helyre, és öndiagnózissal megállapította, hogy szakralofóbiában szenved. Felnőttkorában aztán rájött, hogy valószínűleg csak a tömjén valamely összetevőjére adott allergiás reakció volt, de így sem vállalt újabb kockázatot, maradt a szentségházakon kívüli ischtenkeresésnél. Persze nem ezzel foglalkozott fulltájmában. Élete túlnyomó részében sokkal banálisabb problémák nyugtalanították – hogy nagy a feneke, hogy ingadozik a testsúlya, hogy nem egyforma a két melle, hogy érzelmileg instabil, hogy dekoncentrált az elméje, plusz a nős szeretők... Ischtent csak akkor kereste, ha már tényleg nagyon szarul volt.

Barbora immár több éve fordításból, fordítások lektorálásából és női regények írásából él. A munkája annyiból áll, hogy naponta, tetszőleges időben felrakja a lábát, és fordít, vagy sablonos dolgokat ír férfi-nő kapcsolatáról. Átlagban napi négy órát dolgozik. Szeretne igazi regényt is írni – az anyja írt –, de a kiadója azt mondta, az nem hozná a zsetont. Barbora kedveli az alkoholt, leginkább magában iszik. Hacsak nem kifejezetten elkerülhetetlen, nem találkozik senkivel. Szinte senkivel. Neten kommunikál néha, meg a főnökével telefonon. Munkaügyben ritkán kell találkoznia bárkivel is, de ha mégis, hát találkozik, és közben furán érzi magát. Szocializációs szempontból kivételt képez a nagymamája, akit Barbora időnként meglátogat, valamint kivételt képez Vavro, Viktor és Martin. Vavróval vagy Martinnal és Viktorral gyakran vitatnak meg spirituális kérdéseket, boncolgatják a világegyetem mibenlétét, sőt még ennél nagyobb baromságokról is beszélnek néha.

Barbora időnként nagyon is világosan látja, hogy megvan mindene, mégis elégedetlen az életével. Valamiféle megvilágosodásra vágyik, a boldogság titkának felfedezésére, vagy mi. Szóval meg akarja találni Ischtent, na.

Kiábrándult időszakában napokig nem eszik, ettől ideges, bemegy a városba, leginkább egyedül, gyorsan berúg, aztán gyalog megy haza, mert mindig azt hiszi, útközben majd ki-józanodik, de sosem józanodik ki.

Az egyik ilyen éjszakán útjába akadt egy éjjel-nappali, ahol megvette a világ legszarabb bundás kenyerét, celofánba csomagolva, hagymával. Egy pillanatra meg is hökkent a hagma miatt, kinek juthat ilyesmi az eszébe, de aztán hagyta a francba, beleharapott, kiment a boltból, és ugyanazzal a svunggal elindult az út túloldalára, beleharapott megint, baktatott a zebrán, villogott a lámpán a narancssárga emberke, nem nézett se jobbra, se balra, egy pillanatig nem érdekelte, elbassza-e az autó, de aztán jött egy, és majdnem elbassza, és akkor rádöbbsent, hogy tök ciki lenne csak úgy elpatkolni egy zebrán. De hát lehet-e manapság meghalni valami igazán nagy dologért úgy, hogy az látványos, elegáns és impozáns legyen, de ne kínos? Talán a szerelemért. De az meg ugye kit érdekelne. A férfiak manapság pont leszarják, hogy meghal-e miattuk a nő.

Barborának egész életében problémát okozott tulajdon látens bestialitása, amit leginkább önmaga ellen fordított, soha senkivel nem gonoszkodott, legalábbis tudatosan nem, pedig néha nagyon szívesen tette volna. Ilyenkor inkább megvágta a hasát zsilettpengével. Például. Vagy ilyen-olyan képzetekkel gyötörte magát. Mindenfelé. Gyakran erős vágyat érzett, hogy kiugorjon az ablakon, egyszer meg, amikor kikapcsolták az áramot, beült a kádba, és hajszárítóval a kezében várta, hogy visszakapcsolják. Csakhogy aztán megijedt, hogy tényleg visszakapcsolják, és inkább kimászott a vízből.

A szeretőin gondolkodott akkor, hazafelé menet is, amikor a bundás kenyérrel a kezében lelépett a zebrára. Aznap éjjel azt álmodta, hogy a nagyanyja kiesett az ablakon. Csatakosra izzadva, rémülten ébredt. Nem értette, hogy álmodhat ilyesmit, biztos a bundás miatt, nagyanyja kiskorától fogva intette, hogy ne egyen éjszakára semmi nehezet. Visszaaludt, és csak dél körül ébredt újra. Próbált visszaemlékezni, mit művelt az este, mennyit ivott, mi mindent evett össze. Felmérte a károkat, és úgy látta, nem olyan vészes a dolog. Önmagához képest.

Felhívta a nagyanyját, mert aggódott, hogy hátha valami jósálmot látott mégis, és a nagyanyja tényleg meghalt, de nagymami felvette, nem értett semmit az egészből, félig süket volt már, de nevetett, élt. Az alkoholtól és a bundástól való megszabadulással töltött

nehéz reggelt követően Barbora elhatározta, kábé milliommódszor, hogy kell egy detox. Barbora világában a detox az alkohol kiiktatását jelentette, egészséges táplálkozást, mozgást és meditációt. Általában néhány hétig bírta, aztán kábé duplaannyi ideig csinálta pont az ellenkezőjét, berúgott, túlzabálta magát, levitált. De nem olyan meditálósan. Ebben hasonlítottak egymásra Vavróval. A detoxos időszakokban kókuszszíron főztek, tolták a gojit meg chiamagot meg a lenmagot meg a többi ilyen überegészséges szart, és órák hosszat bírtak pofázni róla. Voltaképpen ezzel helyettesítették az Ischtenről és a világegyetemről szóló kocsmai eszmecsereiket. Barbora sokáig úgy gondolta, hogy egyszer eljön az idő, amikor majd stabilizálódik, és teljesen kizárhatja a toxikus időszakokat. De aztán találkozott a nála harminc évvel idősebb Vavróval, és Vavro azt mondta, hogy ez nem lehetséges. Talán ezért is tudtak olyan könnyen egymásra hangolódni. Már a kezdet kezdetén kiderült, hogy ugyanazt a gyógyszert szedik a hülye fejükre, és ez összekötötte őket. Épp egy alkoholos fázisukat éltek mindketten, amikor megismerkedtek. Vavro kezét nyújtott Barborának, és így szólt: „Maga a megtestesült perverzió”, mire Sylvia pofátlanul letegezte a férfit. Azonnal felismerték az excentrikus egyéniséget a másikon mindketten. Kicsit tovább tartott, míg Barbora rájött, hogy Vavro milyen jólelkű. Amikor épp a biofázisban van.

Ha Barboránál beütött a detox, fekete helyett zöldkávét ivott, bár sosem hitte el igazán, hogy ugyanannyi koffein van benne; kiskanálnyi zöldárpát oldott fel némi vízben, és betolt valami immunerősítő, szintén zöld gyógynövénykeveréket. Kerülte a kocsmákat, próbált nemdohányozni, reggelente futni járt, este rendes időben lefeküdt. Furcsamód mindig az egészséges fázisban rettegett leginkább a ráktól. Úgy igazából sosem jött rá, hogy miért is.

Barbora távozik a rétről, ritkán fordul ugye elő, hogy munkaügyben feltétlenül személyesen kell találkoznia valakivel, de most pont igen, pénzről van szó, a főnöke pénzéről, a főnöke pedig azt mondta, feltétlenül találkoznia kell Vrchovský úrral, mert Vrchovský úr személyesen is meg óhajtja ismerni és hálálni, hogy megszerkesztette a fordítását, Barbora elindul hát, és közben gyözködi magát, hogy egy óra nem tesz benne kárt, bárkivel, bármilyen úrral tölti is el, megy hát az utcán, inkább utcikán, nyugodt egy utca, házaskutyás, ballag az utcán, egyszer csak hopp, egy kapu, rajta laminált ánégyes, „csengő a tuják mögött”, szól a szöveg rajta, Barbora ezt viccesnek találja, nevet, elbűvöli a felirat, borzasztóan izgatja, milyen helyzet előzhette meg vajon a kihelyezését, és azon gondolkodik, vajon

tényleg olyan lehetetlen vállalkozás-e kívágni a tujákat, ha túlőnnek a kapun, hogy tényleg jobb-e kitenni egy ilyen, írójának nyilvánvaló idiotizmusáról árulkodó táblát. Az a szó jut eszébe, hogy motiváció, és rá kell jönnie, hogy egy csomó minden, amit életében csinált, vagy tanúja volt, hogy mások csinálják, híján volt bármiféle motivációnak, vagy csak valami fatális módon nem értette meg, miről is szól a dolog tulajdonképpen.

Vrchovský úr hetvenpluszos, alacsony és törekeny, a hőség ellenére inget, nyakkendőt, melényt, öltönyt és olyan régimódi sapkát visel, első pillantásra van benne valami, amitől Barbora meghatódik, talán a vastag szemüveglencse, talán az ártatlan arckifejezés, amit Barbora „jóságos tekintetnek” nevez, olyasmi ez, amitől mindig kész van, ha öreg embereken látja. Vrchovský úr egy üveg bort nyújt át Barborának, és megköszöni a precizitását, amit Barbora a halott szerző művével foglalkozva tanúsított, mely művet Vrchovský úr kegyeleti okokból fordított le, Barbora mondaná neki, hogy nem kell a bor, jól van ez így, hiszen ő ezért fizetést kap, ám Vrchovský úr egy másik könyvről kezd el beszélni, már dolgozik rajta, a halott szerző műveit az általuk közvetített értékek miatt tartja fontosnak, és meggyőződése, hogy az ő küldetése ezek hozzáférhetővé tétele mindazon olvasók számára, akik nem beszélnek a halott szerző nyelvét. Vrchovský úr szépségről jóságról igazságról szeretetről beszél, a főnök is bekapcsolódik, Barbora torkába gombóc dagad, képtelen megszólalni, úgy érzi, nyomban sírva fakad, amiért Vrchovský úr ilyen lelkes, amiért ennyire hisz abban, amit csinál, amiért hiszi, hogy értelme van a munkájának, és amiért egy kanyit sem kér érte – Barbora is szeretne ennyire hinni ilyesvalamiben, csak hogy nincs mi-ben –, amiért Vrchovský úr úgy néz ki, ahogy kinéz, amiért ilyen jóságos tekintete van, pedig hetvenpluszos, és lehetne nagyon-nagyon nemjóságos tekintete is, meg amiért a szokásos módon feszíti őt magát a posztalkoholos depresszió meg az a komplex fajta boldogtalanság. Meredten bámulja Vrchovský urat, össze van zavarodva, nem is tudja igazán, mitől, talán csak a PMS miatt, Barborát mindig súlyosan megkínozza a premenstruációs szindróma, volt olyan, hogy egy héttel a mensije előtt elbőgte magát egy rajzfilmfigura mondatán a tévében.

Vrchovský úr pénzt vesz elő, és átadja a főnöknek, Barbora nem egészen érti, miről is van szó, mert közben azon agyal, melyik rajzfilmfigura lehetett az, nem érdekli, miről beszél a másik kettő, csak nézi, amint Vrchovský úr elővesz a táskájából egy Temetkezési előtakarékoságTM feliratú irattokot, és azt mondja, ma már eszközölt egy befektetést, tartja kissé remegő kezében a Temetkezési előtakarékoságTM-et, mutatja a főnöknek és mosolyog, a főnök is mosolyog, hangosan nevet, vidáman, fogja a telefonját és lefotózza Vrchovský urat a Temetkezési előtakarékoságTM-jével, és Vrchovský úr még mindig mosolyog, olyan ártatlanul, hogy Barbora elnézést kérve sprintel kifelé, útközben az orrára szorítja a kezét, de amint beér a végébe, kész, vége, nem bírja, csak bög és bög, folyik szét a sminkje a pofáján, és még csak nem is tudja, mitől van ez, hiába várja épp

a mensijét. Visszamegy a szobába, próbál normálisan kinézni, próbálja valahogy kihúzni, míg befejezik, aztán lepattanni, a főnök a részleteket tárgyalja Vrchofský úrral, majd vége a találkozónak, Vrchofský úr pakolászni kezdi a holmiját, van egy aktatáskája, egy hatalmas bőröndje meg egy még hatalmasabb, nálánál is nagyobb, Barbora elképzelni sem tudja, hogy fogja ezt mind elvonszolni, elbúcsúzik tőle és várja, hogy Vrchofský úr kezet nyújtson neki, szeretné megölelni és mondani neki valamit, vagy nem mondani semmit, csak megölelgetni, magához szorítani, mint egy kis állatot, de tudja, hogy ilyesmit nem engedhet meg magának, hogy nyugdíjasok állatkakénti ölelgetése feltehetően nem találna megértésre, így csak annyit ajánl fel Vrchofský úrnak, hogy segít a bőröndjeivel, de Vrchofský úr az ajánlatot udvariasan elutasítja, azt mondja, semmi gond, meg tudja oldani, nézi Barborát azzal a jószágos tekintetével és mosolyog, Barborának muszáj azonnal lelépnie, rohania kell a buszhoz, mondja, pedig nem indul semmiféle busz, pedig a legszívesebben bevallaná, hogy azért kell elmenekülnie, hogy ne lássa, hogyan küszködik majd Vrchofský úr, hogyan ballag az aktatáska terhe alatt, hogyan húzza közben maga után a bőröndöt és a másik bőröndöt, nem tudja ezt mondani Barbora, szóval csak benyögi azt a buszos izét és elrohan, összeszorult gyomorral, összeszorult torokkal. Végül felszáll egy random, istentuggyahányas buszra, és egész úton bánkodik, hogy nem kérdezte meg Vrchofský urat, hisz-e Ischtenben.

Mészáros Tünde fordítása

VANDA ROZENBERGOVÁ

A FÉRFI A GÖDÖRBŐL ÉS GYEREKEK SZERELEMBŐL*

(RÉSZLET)

Azon vitatkoztunk, hogy melyik szín állt a legjobban anyunak, én a piros mellett lob-
biztam, de Valéria tűzbe tette volna érte a kezét, hogy a piros egyáltalán nem illett
hozzá. – Áru!d már el, hogy mikor láttál rajta piros ruhát? – rivallt rám, és dühösen
lecsörtetett a pincébe, ahol anyu bedobozolt ruháit tároltuk. – Beszéljete!k már valami
másról – kérlelt bennünket Cabrera, de amikor kikértük az ő véleményét is, azt állí-
totta, hogy anyunak egyértelműen a fehér, a szürke, a bézs és a barna világos árnya-
latai álltak a legjobban. – Pontosan! – ölelte át a húgom. Megadtam magam. Minden
nosztalgizás!ra egyedül maradtunk. Edit még nem lakott velünk ezekben az időkben,
a fater pedig kimarad az egész!ből. Nagymamánk hatalmas kék szeme kidü!lledni látszik
az arcából, de azon kívül minden csak egyre zsugorodik rajta. Anya is apró termetű volt, de
nem ilyen módon. Apu nem szokott velünk üldögélni, ő inkább egy gödörben ücsörög.
A régi barátai közül senki sem keresi már. Hogy ennek mi az oka, nem jártam utána,
bár annak idején folyton itt henyéltek az udvarunkon, és nem szégyelltek letépni bár-
mit, ami csak volt a fán. Anyának folyton azt szajkózták, hogy viselkedjen jól az urával.
– Hagyd már őt lélegezni, Elenka – röhögcséltek, mint a tipikus fososkaiak.

Anya megö!ntözte a paradicsomokat, majd visszament a házba.

Egyik nyáron, négy évvel ezelőtt, megállt a házunk előtt egy sárga felícia. A Tankos
unokatestvére szállt ki belőle a férjével, bár először ebben sem voltunk biztosak, és csak
akkor engedték be őket a házba, amikor a fater rábólintott.

Az unokatestvérét akkor láttuk először. Valaki eláruh!hatta neki, hogy a rokona egy
gödörben éli az életét. De ugyebár jobb egyszer látni, mint százszor hallani. A kezdeti
kellemetlenségek után, melyeknek okozója részben az egyetlen p!nton műkö!dő kapu,
részben pedig a lépcsőn heverő véres bárd látványa volt, végre leülhettek nálunk, és
szerencséjük volt – a kanapén kívül néhány szék és egy fotel is akadt. Anya kávé!t fő-
zött nekik, és mellé magas üveg pohárban sóspálcikát, valamint csiszolt kristálytálban
mogyorós puffancsot szolgáltat fel. – Foglalkozz a vendégekkel – szólt oda apánk!nak, és
elment kukoricadarát szórni a kiscsibéknek. Lássuk csak, ez apu unokatestvére, mé-
regettük a függőny mögöl a kövér szőkeséget és a kopasz férjét, apu beszélgetett velük
egy kicsit a konyhában.

* A könyv kiadását a Kisebbségi Kulturális Alap támogatja. Wydanie knihy podporil Fond na pod-
poru kultúry národnostných menšin.

Anyu megetette a csibéket, majd beszólt az ablakon, hogy még megtölti vízzel az öntözőkannákat, és máris jön. Az unokatestvér, Judit néni, fogta a sóspálcikás poharat, és kiment az udvarra, az ura, Oto bácsi pedig a mogyorós puffancsos tálat vette magához, és követte őt. A faternak így nem maradt más választása, mint utánuk menni és körbenézni. – Arra még nem gondoltatok, hogy öntözőcsövet vezessetek ki ide? – kérdezte Oto, miközben anyánkat figyelte, ahogy a vízzel teli kannákat cipeli egymás mellé megfeszített karizmokkal. – De, gondoltunk – válaszolt a fater.

– És kerti zuhanyban nem gondolkodtatok, hogy fel tudjatok frissülni? – érdeklődött Oto, miközben le sem vette a szemét anyánkról, aki sáros kezét törölgette az egyik fára akasztott ócska törölközőbe. Gondoltunk, felelte a fater. Anyám a kezembe nyomta a fejszét: – Peter még előkészíti a tűzifát, és már meg is vagyunk – szólt oda mosolyogva. Minden nap egy keveset, hogy télen elegendő legyen. – És motorfűrészen nem gondolkodtatok, leginkább benzinesen? – kíváncsiskodott Oto, miközben elmélyülten méregette a ponyvatető alá stócolt, már felapritott tűzifát, amely körülbelül február közepéig lesz elég, attól függően, hogy lesz-e fagy, vagy sem. – Gondoltunk – vetette oda apánk, és a középső uja átszelte a levegőt. A kezét emelte fel, hogy az utcán elhaladó férfiakat köszöntse. Kisfiúként nem akartam elhinni, hogy a fater ujjait tényleg egy kutya harapta le, bár apu haverjai szerint, a kutya sokkal inkább ledarálta őket a picsába. Tacskó volt. Még jóval azelőtt, hogy apu tankokat kezdett volna vezetni, gyakran látogatta a helyi kocsmát két sörre és egy cigire, a haverjai pedig állandóan szivatták az egy uja miatt, a cigit is csak úgy tudta megtartani, hogy köréfonta az ujját. Olykor, ha Edittel beszélgettem, megpróbáltam apu ujjaira terelni a témát. A nagymamám azt állította, már nem is tudja, hogy történt pontosan. Milyen érdekes – a részletekre senki sem emlékszik. Talán csak maga a kutya. Edit állítólag épp egy zöldségárusnál vásárolt, és a fia, az apám, az üzlet előtt játszott. A zöldséges a város egyik kis főterén állt, ahol egy második világháborús ágyú is volt a hely partizán történelmi múltja miatt. A négyéves apám felkapaszkodott az ágyúra, és a lábát lóbálta a csövön ülve. Egy ismeretlen helyi lakos odakötötte az ágyúhoz a tacsckóját, és bement a hentesboltba. Akkoriban az emberek előszeretettel vásároltak diétás virslit és debreceni kolbászt, mert újdonságnak számított, így emlékezett vissza Edit. Aztán hirtelen ordítás hasította át a csendet, az emberek kirohantak a zöldségestől és a hentesboltból. Megpróbáltam elképzelni. Edit azt állítja, hogy nem emlékszik, mi történt közvetlenül ezután. Apám úgy mesélte, hogy jött a mentő, és kapott egy maszkot az arcára. Amikor felébredt, minden fehér volt, másra nem emlékszik. Illetve egyre igen: – Egy hihetetlenül kényelmes ágyra fektettek le – mondta, és mint tudjuk, a fater mestere a kényelemnek. – Elég spéci, mi? – lengette meg olykor a középső ujját az emberek szeme előtt.

A Tankos egy gödörben él. De nem egy erdei zugra kell ilyenkor gondolni, és nem is egy szerelőműhely aknájára a kocsi váz alatt, nem silógödörre vagy veremre a gyökérzöltségek átteleléséhez. Ez a gödör valójában egy bemélyedést jelent a kanapénkon. Apánk virtuálisan innen tüzel a tankokra. Más emberek egy ehhez hasonló fogyatéknak köszönhetően megtanultak dolgozni. Apánk pihenni tanult meg, és annak is már jó ideje.

Az évek során ugyanaz maradt a kanapé és az apánk is. Az évek során, vagyis amióta ismerjük, az apánk minden szabadidejét egy zöld huzaton csücsülve tölti, ezért a súlyától egy mélyedés keletkezett a kanapén. Ha pedig nem ebben a gödörben tartózkodik, egy pékség körül járöröz. Többféleképpen értelmezhető egy éjszakai ór foglalkozása, mi pedig gyerekként azt hittük, hogy fegyverrel járkal egy épület körül, és résen van. Reggelente járt haza, és rögtön ledobta magát a gödörbe. Mire mi iskolába indultunk, általában elnyomta az álom, és anyu betakargatta egy pokróccal. Ebéd előtt ébredt, bekapcsolta a tévét és a számítógépet, este pedig újra örködni indult. A pékség a Drlákovo lakótelep keleti részén helyezkedik el, hazulról körülbelül húszpercnyi gyaloglásra. Tizenkét évvel ezelőtt még nem volt számítógépünk, viszont autónk igen. Apánk mindig előzékenyen viselkedett, ha a környéken lakó ismerősökről volt szó. Egy alkalommal kölcsönadta az autót az egyik haverjának. Az pedig összetörte, és otthagyta a baleset helyszínén – az orrával egy árvai patakba fúródva. Hiába a széttroncsolt motorház és egy halom hátrahagyott invazív fafaj a hátsó ülésen, a fater ismerőse megúszta sérülések nélkül, és ez a tény apánknak sok álmatlan éjszakát okozott. Apu jellemzően egy kávé elkészítését sem volt képes végigcsinálni, ezért az egész patália az autó körül anyánkra maradt. Sőt, ő volt a felelős a balesetért is. Tizennégy éves voltam, és hallottam, ahogy azt mondja apunak: Rudo, már annyiszor kölcsönadtad neki azt a kocsit, legalább olajat vehetne bele egyszer. Apu fel is hívta a havert, és vidám, de határozott hangon megkérte őt, hogy vegyen olajat az autóba, kedvesen egyezkedett vele, nehogy megsértse. Nem jött össze. Az autót összetörte, biztos véletlenül, és ha anyu nem kavart volna be az olajjal, mindez megelőzhető lett volna. Szart se tudsz arról az emberről, kiabálta a fater az asztalt verve. Két hónappal később a megyei újságban megtaláltuk az említett ismerős fotóját, a rendőrség adócsalásért körözte. Még a nevét sem tudom, mert a szüleim mindig Slamák beceneven emlegették, autót többé nem vettünk, ezért Slamák sem jött többé, hiszen nem volt mit kölcsönkérnie.

Ki nem álhatom ezt a henyélést. Állandóan csak a feltett lábát nézni a résnyire nyitott ajtón keresztül. Csak lélegzik és eszik. A nappaliba nem szívesen járok, a levegő fülledt, mint egy kemencében, és az ember olyan kellemetlenül érzi ott magát, mint a paraván mögött egy orvosi rendelőben.

Valaha kórházi vigasztaló szerettem volna lenni. Járnék részlegről részlegre, szobáról szobára. Leülnék egy ágy mellé, odahúznék egy széket, és a többi ügyis jönne magától – beszélnek a beteghez, vagy csak hallgatnék. Világéletemben valós problémaként gondoltam a fájdalomra és az ismeretlentől való félelemre. Belélegezném az egészségügyi intézmények visszataszító szagát, és szoros ölelésekre vagy ökölbe szorított kézre váltanám be, mondván Minden rendben lesz – de kedveseim, a fotóktól és az emlékektől óvakodjatok! Olyasmiktól, hogy de szép is voltam, vagy hogy milyen szép idők voltak. A nosztalgiazás csak árt az embernek, ebben igaza van Peternek.

Odahaza állandóan nosztalgiazunk, úgyhogy jól tudom, miről beszélek.

– Megállok értetek, legyetek készen. Elmegyünk bevásárolni. – Ah, úgy viselkedik, mint-ha értem és Cabreréért legalábbis limuzinnal tervezne jönni, pedig szokás szerint csak gyalog jön, és közösen kísétálunk a buszmegállóhoz. Ahogy a bevásárlóközpontban korzóztunk, a beépített mentális kapcsolónk minden alkalommal jelzett, amikor nekem vagy Cabrerának eszünkbe jutott, hogy mire lenne még szükségünk. Peter nagy léptekkel haladt, és a nyakát nyújtogatta, mint egy periszkóp. Cabrerának vásároltunk télikabátot, és amikor kiválasztott egyet, ami tetszett neki, és jó is volt rá, Peter nekiállt részletesen megvizsgálni az anyag összetételét, a nyúlékonyságát és a hőszigetelő-képességét, alaposan átnézte a varrásokat, és kifordította a zsebeket. Szerencsétlen, ha tehetné, az egész életét kontroll alatt tartaná. Fizettünk, majd átmentünk a drogériába. Reménykedtem benne, hogy nem fogja sorban kinyitogatni az összes fogkrémet, hogy meggyőződjön róla, csípnek-e. Arról, hogy Peter mi szeretett volna lenni annak idején, fogalmam sincs. Most abban éli ki magát, hogy keresi a kötelességeket, és élvezetét leli bennük.

Mindenki kapott még néhány pár zoknit, én egy hosszúujjút, meg folyékony alapozót, és a kicsi pedig új papucsot, valamint egy DVD-t. A legvégén betértünk egy állatkereskedésbe, ahol beszereztünk két pár szárított sertésfület és tíz húsfalatkát.

A legjobb az lett volna, ha azt az ötletemet, miszerint legyen egy kutyánk, már az elején elvetjük, de most már késő. Már lett egy. Nyilvánosan beismerem, hogy hülye ötlet volt. Lusta vagyok törődni vele. Talán, ha a folyó környékén az erdőben bolyonghatnék Marattal együtt, még büszke is lennék Momóra. Kedvelem a fekete szőrét és az életerejét, és jól tudom, hogy Peter feláldozza magát, hogy kijár vele sétálni. De Peter jól bírja. Hiszen ez csak egy kutya. Nem pedig egy nő, aki miatt a körmét rágná, és úgy szenvedne miatta, mint ahogyan én.

P.

Eszembe jutott az időszak, amikor felvettek a hivatalba. Az első négy hónapban még ebédszünetben sem mertem elhagyni az épületet, mint ahogyan azt a tisztviselők tették. Nem tudtam elképzelni, hogyan lehet harminc perc alatt megebédelni. Később rájöttem, hogy azt a fél órát senki sem tartja be, és hogy a tisztviselők, akik már reggel hét óta a fenekükön ülnek, a fél tizenkettőkor kezdődő ebédszünetre a nap csúcspontjaként tekintenek, utána már csak a célvonal jött, vagyis a fél négy. Aztán megismertem Sidóniát. Általában előre csomagolt salátát evett. Néha otthonról is hozott ebédet, és egy napon, anyám halála után nem sokkal, hozott nekem is. Az egész olyan volt, mint egy afrikai örökbefogadás. Nincs szüksége valamire?, érdeklődött rendszeresen. Amint lett egy kis időm, bementem hozzá az irodába. Felajánlotta, hogy tegeződjünk, és rögtön élt is vele. Micsoda szépség, gondoltam magamban. Igazi nőként viselkedett, aki bármikor türelmesen meghallgatott, és magabiztosan, de egyben tapintatosan fejezte ki magát. Meséltem neki Editről és apámról is. A depresszióval kapcsolatos teóriáját akkor még nem értettem, csak később fogtam fel, hogy ez egy gyenge pontja Sidónia természetének – a dolgokról és az emberekről mindig a legjobbakat feltételezi.

Amikor nyáron felbukkant Denis, egy rövid időre lecsökkentettem a Sidóniával töltött közös ebédeink számát, és Denisszel jártam ki enni.

– Nyugaton a hivatalnokok a szabad levegőn szoktak kajálni, mondjuk parkokban vagy az utcán egy padon – mondta Denis, és a szemével pásztázni kezdte a templom melletti miniparkot, szabad padot keresve.

– Még télen is?

– Még télen is.

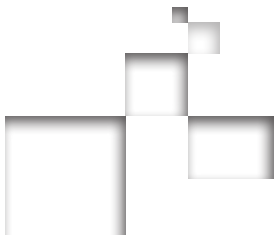
Hozzáfűztem, hogy azért nyugaton más a munkaidő, meg a feltételek is. – Igazad van, haver – ismerte el. – A körülmények szörnyűek ott, állandóan piszkál valaki, és nem csak hogy minden lépésedet, de még a gesztusaidat is figyelik, még azt is, hogy mit írsz a billentyűzeten. De a kinti kajálások hosszú ideig tartanak. Utána az emberek visszatérnek az irodáikba, és estig gürcölnek.

– Te is dolgoztál irodában? – kérdeztem.

– ...valami olyasmi. Egy nagy biztosítócég fénymásolási részlegén voltam kiszolgáló. A főnök, Dan Stevensnek hívták, még ott is aludt.

– Minden névre emlékszel?

– A legtöbbre. Az agyam egy névkatalógus – jelentette ki, és kicsomagolta a feta salátáját. Lehet, hogy az egészséges étkezés az alapja az idegen nyelvek iránt való fogékonyságnak. Denis szeretett beszélgetni az utazásról, én meg ilyenkor nem tudtam mást, csak bólogatni.

– Az élet egy bizonyos szakaszában mindenkinek egy repülőtérre kellene ücsörögnie egyedül, csatlakozójáratok után kutatva. Mint ahogy én is tettem Finnországból hazafelé jövet – Tampereben egészen másnapig kellett várnom egy londoni gépre, miközben azért, hogy Londonból hazajuthassak, olcsó járatot kerestem, mivel kifogytam a pénzből. Variáltam, ahogyan csak tudtam, de végül hazaértem. Ez a legjobb az utazásban.

– Mi?

– Hogy semmit sem vehetsz készpénznek – felelte.

– Finnországban is jártál?

– Igen. Tervben volt, hogy megnézem azt a híres sarki fényt, de ahhoz márciusban kell odamenni, különben az ember nem győzi kívánni.

– Én sosem jártam még sehol. Csak Hamburgban anyuval és a húgommal. De sehol más-
hol.

– Soha?

– Soha.

Végre valahára én is lenyűgöztem őt valamivel. – Hát akkor itt lenne az ideje, haver. Oda-
kint mindent megtanulhatsz. Magadról gondoskodni, kijönni az emberekkel, alkalmazkodni,
és keményen dolgozni. A világban bolyongva elég időm volt átgondolni, hogy ki vagyok és mit
is szeretnék, de legfőképpen, megszilárdult bennem az elhatározás, hogy nem akarok tovább-
tanulni. A szüleim nem örültek túlságosan az egésznek, de az már egy másik lapra tartozik.
A lényeg, hogy képes vagyok megállni a saját lábamon – a tekintete egy pillanatra megpihent
a városrészünk hivatalának homlokzatán. Micsoda egy okostojás, gondoltam. Denis gyorsan
beszélt. Abban igaza volt, hogy nem volt kint hűvös, legalább átmozgattam a lábamat és a háta-
mat: – A hivatalban már ötödik éve vagyok. Persze, jobb fizetést is elfogadnék, de jelenleg úgy
érezem, a legjobb, ha itthon maradok, és nem megyek sehova – jelentettem ki.

– Bocs, haver, de ez elég furcsa. Néha el kell egy kicsit tűnni otthonról. Muszáj.

Témát váltottam. Momóról kezdtem fecsegni. Arról, hogy milyen lusták vagyunk betanítá-
ni őt, és arról, hogy ha az embernek kutyája van, az életébe szükségszerűen beköszönt a rend
és a fegyelem. Ez ránk egyelőre nem érvényes. Egy paddal arrébb néhány nyugdíjas hölgy ült
le, a szatyrukból reklámújságot vettek elő, és a fenekük alá terítették. Túl közel ültek, engem pe-
dig megrémisztett a gondolat, hogy hátralévő éveimet ezidáig nem tudtam elképzelni máshol,
mint itt, ebben a városban. Hogyan lehetséges ez?

*

A kutyával általában az erdőbe megyünk sétálni. Nincs más választásom. A fajtájával, vagy azzal, hogy milyen csoportból származik, nem foglalkoztunk, de a mozgás és az aktív életmód szemmel láthatóan jól tesz neki. Nyilván erre nem gondoltunk, amikor örökbe fogadtuk. Nincs is annál rosszabb, mint kényszerből csinálni valamit. Én ezt túl gyakran tapasztalom: egy háztartásban élek Edittel, gyakran társalgok olyan emberekkel, akik nem is érdekelnek, naponta többször hallgatok olyan monológokat, amelyek egy kínzással érnek fel (Dolče, Calábková), és ha apánkra nézek, megfájdul a hasam, gyakran ébredek fáradtan, azzal az érzéssel, hogy legszívesebben aludnék még.

Olyan fáradtnak érzem magam, mint egy igavonó barom. Odahaza néha a magánélet abszolút hiányát érzem, amibe nem tartozna bele lecsekkolni Edit összes szekrényét. Az egyedüllétet még élvezni is tudnám. Alsógatyában járkálnék a házban, és zenét hallgatnék. Ritkán van rá alkalmam, hogy csak úgy heverésszek a konyhaasztalon, és nyilakat dobáljak a plafon felé. A húgomat gond nélkül meghallgatom, de a Marat körül csapott leplezetlen hisztije sokszor lefáraszt. A hangos telefonálgatásaival – amikor Rilkét idéz ki tudja kinek –, Valéria még azt a kevéske egyedüllétet is képes elrontani, ami az emeleten járhatna nekem. Szeretem őt, ez nem kérdés. És szeretem Cabrerát is. Ők ketten messziről sem fárasztanak le annyira, mint a világ többi része és a kutyánk.

Mindig beletelik néhány percbé, míg ráhangolódom a gondolatra, hogy hagyom a kutyát vezetni. Egy kutyától mindenki alárendeltséget vár el, de kérdezz meg erről valakit, akinek kutyája van, hogy tényleg a gazdájának érzi-e magát. Én nem. Eleinte úgy próbáltuk betanítani, hogy akár az autópálya mentén, vagy a főtéren is sétálthassunk vele, de a kutya továbbra is húzott. Képtelen volt abbahagyni, mi pedig nem tudtuk, hogyan szoktassuk le. Ezúttal is átrángatott két keresztelkedésen, majd a park egy részén, és csak az erdő közelében nyugodott le. Ott elengedtem.

Azt hittük, a kertünk majd elég lesz neki, de ebben a tekintetben ez a kutya eléggé furának bizonyult – volt, hogy körbeszaladta a házat vagy tízszer, ugrándozott egy kicsit a fűvön, aztán már kaparászta is a kiskaput azzal a meggyőződéssel, hogy mindjárt kijuthat. Csak ki, ki és ki. Oda, ahol távoliak a fények és egy másik állat közelsége valószínűbb, mint a kerítésen belül. Így hát elkezdtem sétákra járni vele, de ez hiba volt. Nem akartam egyebet, mint a saját életemet egyszerűsíteni, helyette viszont elértem, hogy a kutya kínzásként élje meg, ha nem sétálunk egy kiadósat. A kertben van egy takaros szigetelt bódéja, és annyit futkározhat, amennyit csak akar. Ennek ellenére állandóan velünk akar lenni, mi pedig megjegyzem tévesen, ezt lehetővé is tesszük neki. Nem vagyok elég rátermett, hogy ezt a kutyát engedelmességre kényszerítsem. Lehet, hogy én magam vagyok az, aki képtelen mindezek mögött meglátni az összefüggéseket, és talán

ÁTJÁRÓ A MÚLTBA

valamiféle magabiztos alárendeltség is áradhat belőlem a természetemből kifolyólag, amit rajtam kívül mindenki lát, és ki is használna, még Momó is. Az erdőben vagyunk, pedig már besötétedt. Megágyaztam magamnak a száraz fenyőlombokkal, és ráterítettem a kabátom, Momó eközben lyukat kapart mellettem, és időnként hátralép egyet, hogy megcsodálja az alkotását.

A Pernéšbe tett látogatásokat büntetésként éltem meg. Ennyi embernek Edit lakása túl kicsi volt. A ruhaszárítót az alsóneműivel együtt mindig felállítva hagytam, és kénytelen voltam nézni a száradó holmiját. Sidónia, én tényleg igyekeztem. Az azt követő első hetekben, hogy ránk kényszerítette magát, fogadalmakkal tele jártam haza, hogy Edittel beszélgetni fogok az életről, a világról és önmagáról. Csak kinyitottam a bejárati ajtót, és a tervek ki is röppentek rajta. Igazából, engem fáraszt valamennyi hasonló jellegű fogadalom. Ilyenkor jó, hogy van a kutya.

Estétként az öcsémrel tanultam. Anya gondot fordított a taníttatására, nekünk is muszáj. Az öcsémnek sosem volt kedve belefogni a tanulásba. Nem mondtam neki, hogy nem csodálkozom rajta, de nem csodálkoztam rajta. Átvettük az irodalmat és a történelmet. Azok mentek neki. A matematikával többet szenvedtünk, a geometriát vettük, azon belül a szögeket. Képtelen volt összpontosítani, szemében haragos könnyekkel rajzolt. Kényszerítettem. S ezt bánom. Amikor végeztünk, ágyba bújtunk, ki-ki felbontotta a maga mogyorós puffancsát, és felidéztek a régi idők. Cabrera felelevenítette, ahogyan Pankrác a csirkéinket vágta le. – Figyeltem őt. Jól csinálta. – Nem tudtam, hogy érti ezt, főleg, hogy az én szorongó Cabrerámról volt szó.

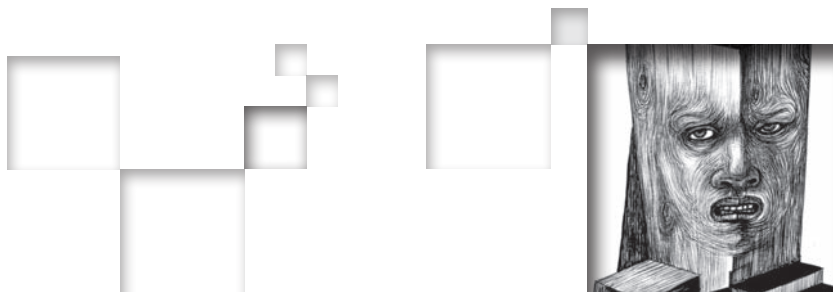
– Az állat sosem követ el semmi rosszat, és ha igen, akkor kényszerből. Állatként meghalni azt jelenti, hogy tisztán halni meg. Még ha emberi kéz által is. Érted? – kérdezte. Érzékeim, érzéseim és gondoskodásom pusztán és végtelen rónája megremegett, mintha gyengébb földmozgás érte volna. Később, amikor elaludt, felírtam magamnak a mobilomba ezeket a mondatokat a többi jegyzetem közé, és belemerültem a gondolataimba: saját magamról, valamint arról, hogy miért nem vagyok és sosem leszek természetemből fakadóan bölcs.

Azelőtt nem tudatosítottam, hogy Edit hisz Istenben, arról sem volt fogalmam, hogy templomba jár, vagyis – feltéve, hogy már Pernéšben is járt. Hallottam, amikor csendben győzködté Cabrerát, hogy néha ő is elmehetne vele. Hetente háromszor-négyszer járt, néha reggel és máskor este, a templom az utcánk végén volt.

– Jakub is jöhetne, ha akarna...

– Őt kell megkérdezned, ha akar, el fog menni.

– Később – nézett rá Cabrera Editre. Gondosan megtörölte a száját, és betette a tányért a mosogatóba.

Észrevettem, hogy az öcsém minden második párbeszédet vagy csevegést áterelt egy anyuról és apuról szóló diskurzusba. Újra és újra. Apa és anya, az élet két alap- és egyetlen problémája. Kérdezi Editet, milyen volt a Tankos, amikor kicsi volt, az iskolában, meg így. Milyen volt az apád az iskolában? – ismételte meg Edit. – Az ember azt gondolná, hogy gyenge volt, vagy kiközösítették, de ez nem igaz. Voltak barátai. Átlagos tanuló volt, és noha csak ketten voltunk, sosem siránkozott, hogy ez vagy az kellene neki. A tanítónő dicsérte.

Elgondolkodtam azon, vajon jobban gyászolnám-e az anyámat, ha büszkébb lett volna rám.

– Rudi nem volt a legjobb tanuló, ez igaz. A szlovák nyelv volt a rémálma. De máskülönben, persze hétköznapi fiú volt, sőt szórakoztató. – A csodák apám életében tehát már megtörténtek. Edit egyedül nevelte a fiát. Rudinak hívta. Apám apja, a nagyapánk ugyanis elment, Ausztráliába emigrált, és mindvégig igyekezett eltüntetni az összes nyomot maga után. Hátrahagyott egy kisfiút és egy feleséget, elismerem, nem volt valami férfias döntés, de megtörtént. Abból kiindulva, hogy a fiúnak a jobb kezén hiányoztak az ujjai, az ember azt feltételezné, hogy küszködött az írással, illetve talán az olvasással is, és minden társaságban elnyomták. Apám saját magáról nem beszélt. Nem okozott neki gondot kifejezni magát, és ha nem lett volna vulgáris, talán bármiről összefüggően és hatásosan tudott volna beszélni, de saját szabályát követve a lehető legkevesebbet beszélt. Az anyja, Edit, rendes asszony volt. A lány szívével képes lett volna megölni valakit, engem legalábbis biztosan. Nem tudtam semmit apám gyerekkoráról, és arról sem, milyen haverjai voltak, de ez nem az én hibám. Az ember nem megy oda az apjához, hogy azt mondja neki hé, haverkodjunk.

A pincéink, a fészterünk és a kamránk, amióta az eszemet tudom, tele voltak pakolva kartondobozokkal és mindenféle szeméttel teli rekesszel, csirketáppal, tejes üveggel, ronggyal, amelyek úgy tekeregtek a fészterben, mint a borostyán, és kint fokozatosan borostyánná alakultak át. Tavasszal és karácsony előtt anyánk rendszeresen rábírt, hogy minden ilyen sarkot takarítsunk ki és nézzünk át, hányjuk egy kupacba a kacatot, és hordjuk ki a konténerbe. Ezek hamisíthatatlan és igazi szemetek voltak, nem pedig fölösleges függönyök vagy poháralátétek. Nem sajnáljátok ezeket kidobni, nyúlt bele a Tankos az egyik nagy rakásba, amelyben régi újságok, kartondobozok, rongyok, Marína keksz-csomagolások, törött vállfák, kiszáradt temperafestékek, lyukas zoknik, kiszakadt nejlonharisnyák, kitaposott papucsok, korhadt zsákok, dió- és krumplihéjak voltak, és kihalászott onnan egy sértetlen csomag Harmasan márkájú papírzsebkendőt. Bár bontatlan volt, határozottan nem tűnt újnak. – Megtarthatod – mondta anyu, és megveregette a vállát. Apu szerette az ételt. Mindig mindent megevett az utolsó morzsáig, ebben példaként szolgált számunkra. Dobáltuk a tűzbe a csomagolásokat és az ágakat, a nagy darabokat taligával szállítottuk a konté-

nerbe. Hiányt szenvedtünk élményekből, ruhákból, bútorokból, kirándulásokból, ünnepegekből, pinceajtóból, működőképes szerszámokból, erős zsalugátérből, jól szigetelő tetőből, és ami mindezt elrejtette volna, magas kerítésből, de apánk, Rudolf Bezemeg, mindig ellátott bennünket a legújabb mobil- és számítógépes tartozékokkal. Sosem akarta meghaladni önmagát. Biztos vagyok benne, hogy ilyesmi meg sem fordult a fejében.

Szóval az én apám – középmagas, arányosan sűrű barna hajú, halántékán ősz hajsálak, kék szemű és enyhén túlsúlyos. Minden ételt szeret, csakúgy, mint a pazar tüzéségi eszközöket. Tankjai tiszták, és tartályuk mindig tele van. Önjáró lövegjei úgy csillognak sorba állítva, mint egy katonai bemutatón. Ebben apánk rendet tart. A játékot a televízió képernyőjén figyeli, és a távirányítók rendszerint a combjain hevernek, a tévéképernyőn történetekkel párhuzamosan egyik szemével a laptopot figyeli, ahol más emberek más célokkal küzdenek. Ez a Skeeter nevű mellékjáték csak egy pótlék, hogy amikor a többi tankos újratöltése tovább tart, vagy egy bonyolultabb útvonallal néznek szembe, apám hívje ne hagyjon alább. Mint egy ló a verseny előtt. Ő maga csendben van, de amúgy a nappali tele van hangokkal. Izgatott kiáltások és káromkodások idegen nyelven, golyók süvítése, a havas latyakban erőlködő tankszíjak susogása. Ágak törése és robbanások a távolban. Vezessétek le a stresszt, meditáljatok, és szánjatok időt önmagatokra. A feszültségnek a világban nincs határa, stresszben élünk, csak az én apám nem. Ő elégedett a gödörben. A stressz alighogy ideér, ő már le is vezette. Két égő tank, nyolc halott, „hozz egy sört!” és tapasztalatok gyűjtése. A Tankos stresszellenálló képessége minden pszichológust lenyűgözne. Célzott és lőtt. Beleszúrta a villáját az almáspitébe, és a szájába tömött egy jó nagy falatot.

– Edit – nem aggódsz érte? Sehol sincs megírva, hogy a lyukban biztonságban van. Még a végén az edzetlen szíve infarktust kap az elsúrt támadás által kiváltott idegeskedés miatt. Vagy álmában lefordulhat a földre, és megütheti magát – a kanapé nem széles, aput, viszonylag kényelmes pózban, csak a bemélyedés tartja rajta.

– Nem, nem féltém – fordította felém Edit azokat a kissé düledt szemeket, és elmosolyodott. Olyan hálával a kedvességem iránt, hogy még a hasam is belefájdult.

Boda Bianka fordítása

A VILÁGOK LEGJOBBIKA*

(RÉSZLET)

MARIÁN ADOTT EGY KIS SÁRGA GUMILABDÁT, amit legurítok a lépcsőn, szeretném, hogy lassan, fokról fokra haladjon, de felgyorsul, és több lépcsőfokot átugrik. Leszidom, majd megsimogatom, sunának hívom. Ha kigurul az utcára, utánaaszólok: Suna, suna, mit csinálsz? Gyere vissza! Amikor nagymama meghallja, megtiltja a *sun* szó használatát, mert a suna rokonértelmű a nemi szervemet kifejező szóval. Aztán szörnyen elszégyellem magam, de az ajkamhoz nyomom a labdát, és tovább tuttogom: suna, suna. Nem tudok más nevet adni neki, a suna elnevezés már úgy összenőtt a labdával, mint a szőr a nemi szervemmel. Amikor anya új szőrszálakat vett észre rajtam, örömben tapsikolt és nevetgélt. Már szerelmes vagy? – tette fel a kérdést. Csendben maradok, noszogat, hogy mondjak csak el neki mindent nyugodtan. A tengerentúlon állítólag az anya a lánya barátja, és nincsenek titkaik egymás előtt. Anya szerint ez haladó szellemű dolog. De nem akarom elveszíteni anyámat egy barátnő miatt. Sok barátnőm van, de anyám csak egy. Amikor sarokba szorít a kérdéseivel, és sajnálkozva pillant rám, hogy a lányának nincs szerelmi viszonya, amiről mesélhetne, kitalálok egy izgalmas történetet – egy fiú meghívott moziba, és a sötétben azt tuttogta, hogy gyönyörű vagyok. Ezzel anya hosszú időre megelégszik, napközben rám kacsint, és cinkosan érdeklődik, járok-e még moziba. Ha itt lenne, esküszöm, hogy megpróbálnék még érdekesebb történeteket kitalálni.

A nők számára a szexepil a legfontosabb, magyarázza anya. A szexepil olyan, amit a nők nem tudnak megszerezni, ellesni és pénzen megvásárolni. A szexepilt képtelenség elsajátítani. Vagy van valakinek szexepilje, vagy nincs. *Basta*, ez így van – mondja anya. Azok a nők, akiknek nincs szexepiljük, egyáltalán nem is nők. Anyának szerencséje van, és azon aggódik, nekem valaha lesz-e egyáltalán. Azóta én is aggódom emiatt. Nem tudom, hogy néz ki a szexepil, és milyen, hol található. Ez egy idegen szó, amire nincs megfelelő fordítás, de anya azt állítja, hogy a férfitekintetek elárulják, van-e szexepilünk vagy nincs. A férfiak állítólag mindennél jobban szeretik a szexepilt. A szexepilnek köszönhetően elcsavarhatjuk a fejüket, és uralkodhatunk rajtuk. Időtlen idők óta a szexepillel csalogatjuk magunkhoz a férfiakat, mint a legyet a ragacsos légycsapda. A férfiak szerelme nélkül senkik vagyunk, rothadó szilva, *e basta*. A homlokráncolás nem segít a szexepilen, sem a kiengedett has, ami úgy libeg előttünk, ahogy az neki tetszik. Anya

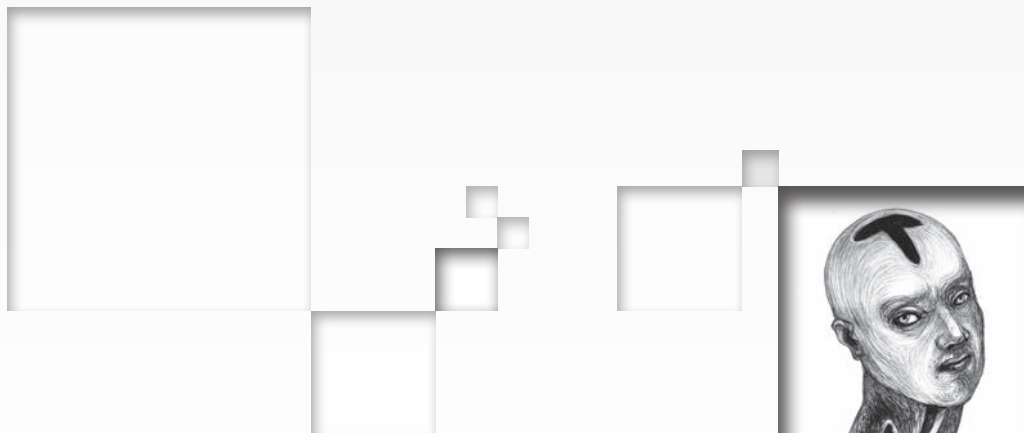
* A könyv kiadását a Kisebbségi Kulturális Alap támogatja. Vydanie knihy podporil Fond na podporu kultúry národnostných menšín.

figyelmeztet, hogy ne ráncoljam a homlokom, hogy sima legyen, ne is gondolkodjam feleslegesen, és húzzam be mindig a hasam.

Amikor eljön hozzánk egy mérnök, anya lihegni kezd, mellkasa zihál. A szexepillel rendelkező nő olyan, mint egy üzőtt őz, ami átfut az erdőn, ahogy az a folyosón lógó olajfestményen látható. A nőnek provokálnia kell a vadászt, de nem szabad engednie – mondja. Engedni annyit jelent, mint szeretni, és ez hülye hiba. Anya gúnyosan elhúzza a szeretni szót. Egy okos nő nem szereti a férfiakat, tudja, hogy mások, mint mi. Soha nem lehetünk barátok. A tanár elvtársnő viszont azt állítja, a haladó szellemű nő barátságban él proletár férjével, de ő csak a második férje, mert az első férj a munka. Anya gúnyt űz a tanár elvtársnőből, és azt mondja, neki nincs szexepilje, ezért talál ki ilyen meséket.

Amikor anya behúzott hassal és sima homlokkal játszadozik ezekkel a lényekkel, akik nem emberek, én is meg szeretném ezt tanulni, mindenképpen el kell ezt a furmányos dolgot sajátítanom. Kinyomom a fenekem, kihúzom magam, oldalra hajtom a fejem, és jutalomképpen ködös pillantásokban részesülök, amelyekkel a mellettem elmenő férfiak illetnek. Furcsák és undorítóak. Még apa is úgy néz rám, erre a testem görcsbe rándul, bekapcsol bennem a vészjelző, és ez kizökkent. A mohó pillantások börtönbe zárnak, a rácsok nyomot hagynak a bőrömön, és az egyetlen test, amit kaptam, már nem az enyém, hanem azoké, akik vágyakoznak rá. Ha egyedül vagyok az erdőben, attól tartok, hogy egy testes, öreg, borostás férfi jön ki a bokrok közül. Pálinkától bűzlik, és szemérmetlenül néz rám. Legyűr, és örökre széthasít, mintha csak egy fadarab lennék a ház előtt. Ez az ember álmaimban is visszatér, bármikor megjelenik, ha egyedül vagyok. A férfi nem ember, belőlem pedig nő lesz.

Anya azt várja el a férfitől, hogy elájuljon a szexepiljétől és elgyengülve dadogjon neki pár bókot. Ha bármelyik férfi véletlenül egyszer nem figyel fel a bájaira, azonnal pánikba esik, és máris azt hiszi, valami nincs rendben a kinézetével. Elpirul, széles mozdulatokkal a haját igazgatja, egyik oldalról a másikra billegetti a csipőjét, mintha erős szél fújna, pedig teljes a szélcsend. A szemközti him pedig úgy beszél vele, mintha simán csak ember lenne. De anya nem tudja, hogyan viselkedjen emberként egy ilyen helyzetben, és az ilyen beszélgetőpartnert meglehetősen unalmasnak találja. Apa azt

hiszi, minden férfit el kell hogy öntsön a gyönyör, amikor anyámat bemutatja: a feleségem, mondja boldogan, és nevet, mint még soha. Anya zavarban van, majd leszidja apát, hogy ő nem egy mutogatni való kanca, aki arra számít, hogy majd hasra esnek, ha megpillantják. Amikor apa engem mutat be az ismerőseinek, a hangja praktikussá válik, mintha azt mondaná: Itt a seprűnk.

Apa minden nő előtt meghajol, függetlenül attól, hajadon-e vagy házas. Mindenkit csak dicsér: Ó, micsoda alak, mennyi életerő! Egy igazi férfinak illik úgy tennie, mintha reménytelen szoknyapecér lenne, magyarázza anya. Apa felugrik, mintha minden idegen nősemély képes lenne őt megbabonázni. Bort tölt a nő poharába, majd felnyög: Ó, kedves, ó kedves! És meggyújtja az asszony cigarettáját. A férfi felel a kis tűzért, nagymama pedig a kályhában vigyáz a nagy tűzre. A normális férfi nem folytat normális beszélgetést egy nővel, nem tárgyalja meg vele az időjárást vagy a proletárok sikereit, hanem udvarol, és csak udvarol, még akkor is, ha már hullafáradt a hidak építésétől, és legszívesebben otthon lenne, és vicclapot olvasgatna. Csak a saját felesége mentesül e szabály alól. Bár apa szemmel láthatóan szerelmes anyába, nem hízeleg neki, hanem inkább kigúnyolja zöld kalapját, a kötési ötleteit és azokat a terveket, amivel anya lyukat szeretne ütni a világba. Ennek így kell lennie. Ha valakit a saját férje dicsér, akkor a gyengébbik nemnek a fejébe száll a dicsőség, és a fejére nő a férfinak – állítja a nagymama. Ez a bölcsesség nálunk nem működik. Anya így is felsőbbrendűnek tartja magát, bár apa nem sokat hízeleg neki.

Anya és apa nem egy csónakban eveznek, nem engedik, hogy elringassa őket a fodrozódó vízfelület. Amikor anya és apa találkoznak, vihar tombol, mindig azon megy a veszekedés, ki marad alul és ki kerekedik felül. Akinek izma van, az legyen erős, akinek pedig nincs, az legyen szép. Anyának kevés az izma, mégis erős és gyönyörű egyszerre. A szépségnek ára van, mondogatja. Amikor leveszi a magas sarkú cipőt, és masszírozza a lábát, tudom, miről beszél. A lábujjai nem egyesével mozognak, hanem szorosan egymáshoz nyomódnak, lábfejének íve úgy bemélyed, hogy mezítláb úgy járkal, mint egy gólya. Legszívesebben mezítláb járok, mindig leszidnak emiatt, hogy nem vagyunk ősemberek, már megtalálták a papucsot.

Amikor anya felveszi a túsarkút az utcára, nem az utcán jár, hanem a kifutón mutatja be a szexepiljét. A városunk a divatbemutatója nélkül elég egyhangúvá vált. Még néhány évig észrevétlenül járhatok az utcán, bakancsban, összeráncolt homlokkal és lapos

mellkassal, akár egy jól álcázott, egyenruhás partizán. De a bátyám már a mellemre teszi a mancsait, és ellenőrzi, hogy már nőttek-e. A tornatanárunk is megérint bennünket ott, ahol állítólag annak a nagy nőiességnek ki kell majd fejlődnie. Hagyjuk, hogy zavarban legyen, és rácsodálkozunk a dadogó, vörösödő fejére. A parkban a bokrok mögött egy férfi lehúzza a nadrágját, és mutogat valamit, ami egyáltalán nem kelti fel az érdeklődésünket. Ha vihorászva elszaladunk, csalódottan eloldalog.

Nagymama mesélt a nászéjszakájukról. Annyira tiszta volt, hogy nagypapa, bármennyire erős is volt, hiszen végül is tiszt volt, nem tudott belé hatolni. Miközben ezt mondta, büszke csíkká szorította össze az ajkát. De vannak olyan nők, akik nem állhatatosak, és nem zárják be az ölüket, megadják magukat a kék másodperceinek, majd egy életre tisztességtelenné válnak. Amikor nagymama kiejti a *kék* szót, a kék csiklandozza a száját, és ki kell köpnie. Mivel a konyhában tanítgatja az élet ezen tanulságait, a konyhaasztalt köpködi, majd a kéjt letörli a könyökével, a piros asztallap a végén már szinte ragyog. Aztán répát vág rajta, és mesél a nyolc nővéréről, akik mind férjhez mentek, egyik sem maradt meg magnak, így nevezik azt a szerencsétlent, aki nem ment férjhez, és mindannyian megélhették a nászéjszakát. Annyira megbecsült család voltak.

Nagymama nem akarja sem szőrrel, sem más női fegyverrel elcsábítani a férfiakat, inkább aláveti magát a tekintélynek, bárhol is találkozik vele, főleg akkor, ha az a férfi vezetői pozícióban van – állítja anya felháborodva. Nagymama tiszteli a férfiak hatalmát, tiszteletben tartja a halott, szigorú apja emlékét, és mámoros, csillogó szemmel ragyogó karriert jósol a bátyámnak is. A bátyámnak nem szabad bekoszolnia a kezét a női munkával, hiszen szüksége lesz rá később, ha főorvos lesz, sebész, ezért ennek a kéznek tisztának és puhának kell maradnia. Amikor odabújok hozzá, hogy jusson némi szikra nekem is a bátyám fényéből, vigasztalásképpen olyan férjet kíván nekem, akinek olyanok a mancsai, mint a medvének.

Van egy különleges emberfajta, felismerhető azáltal, hogy nem normálisan gondolkodik és cselekszik – mondja anya, és elárulja, hogy korábban egy ilyen férfival el is volt jegyezve. Még a házasságra is gondolt, mert gyönyörű volt, de különös természete miatt minden kudarcot vallott. Anya hűtlen volt hozzá, és amikor ezt a férfi megtudta, nem verte meg, nem tett szemrehányást, féltékenykedéssel sem bizonygatta a férfiasságát, inkább gyengéden kijelentette, hogy megérti és mindent megbocsát. Anyát teljesen megsemmisítette ez a gyávaság, és kikezdett apánkkal, aki örökké kémkedik utána, és úgy viselkedik,

mint az igazi férfi. Bár anya néha azért vágyik olyan nem normális emberekre, akiket művésznek nevez.

A könyvtárban kevés a fiataloknak szóló könyv, így egyik mesét olvasom még mindig a másik után, nézem a színesre festett hercegnőket, és azt szeretném, ha erre járna egy herceg, meglátna az ablakban, megparancsolná a kocsisnak, hogy álljon meg, és vigyen el magával, mert csak én lehetek a felesége, a legnagyobb szépség kerek e világon. Anya szerint már csak néhány herceg maradt a földkerekségen, és előre meghatározott úton járnak, ami nem vezet a mi kisvárosunkba. És ha megöröklöm nagyapám sasorrát, akkor előbb le kell reszeltetni róla a púpot a fővárosban az orvossal, mielőtt bármilyen herceg szeme elé kerülök. Minden reggel a tükörhöz rohanok megnézni, éjszaka eljött-e már hozzám a szépség, vagy elillant. Légy türelmes, a szépség úgyis eljön, természetesen eljön, hiszen te az én legcsodálatosabb lányom vagy – vigasztalt anya. De most egyik sincs itt, sem a szépség, sem anya. És mindenki a szexualitásról beszél. Azt állítják, mennyire egészséges.

A nemi szervek titka és kölcsönös keveredése ugyanúgy irányítja a felnőtt életet, mint a vérkeringés, és erre a felnőttek szerint később majd magam is rájövök, állítja mindenki, csak a nagyanyám nem tartja ezt fontosnak, és ő a házunkkal szemben lévő kápolna lelkészét szereti. Inkább bele sem merek gondolni abba, hogy a fekete miseruha alatt ő is férfi. Amikor az Isten iránti szeretetről beszél, akkor nagymama úgy viselkedik, mintha bókolna neki és simogatná. Aztán izgatottan tér haza, arról mesél, milyen mély a hangja, a választékos szavait dicséri, maga Isten jelenik meg neki a vidéki, fiatal, felszentelt férfi sápadt arcában. Mivel nincs barátnője, én vagyok vele állandóan, segítek neki cipelni ezt a nagy szeretetet, meghallgatom, bólogatok, néha túlzásokba is esik, és attól tart, hogy esetleg valaki meghallhatja.

A fiúk már néha megfogdosnak bennünket. Ha egy lány hagyja, hogy tapogassák, és nem vágja azonnal pofán azt, aki ezt teszi vele, hanem inkább nevetgél, akkor az egész iskola szemében zuhan az értéke, és onnantól kezdve egy rossz hírű, értéktelen lány, aki hagyta magát fogdosni. A bátyám ügyel a jó hírekre, nehogy elbotoljak, inkább többször belém rüg. Azért tesz így, nehogy elbukjak és mások tapogassanak. Persze a fiú előtt, aki mégis megfogdos, büszkélkedik: Ő a húgom, tetszik, ugye? És rácsap a fenekemre. Ezt az apánktól tanulta, aki azután kezdte el ezt csinálni, hogy anyát börtönbe zárták. Ha elmegyek apa vagy a testvérem mellett, rácsapnak az alfelemlre. Hiába szisszenek fel és tiltakozom, semmi értelme, csak hangos nevetés a válasz. Családon belül a férfiak megtapogathatnak, nem látja ezt úgyse senki, a nagymama pedig úgyis elnézi ezt nekik. De hát nem az a célja minden nőnek, hogy tetsszen a férfiaknak? Amint ez bekövetkezik, azonnal kiderül, hogy rossz a cél.

A nyelvünk szellős és könnyed, mindig mozgásban van, mint én, mert főleg igékből áll. Mellettem sétál, kézen fogjuk egymást, mint a barátnők, és beszélgetünk, lófrálgatunk. Ez a puhán kipárnázott barlang ősidők óta itt van, és kinyújtózokhatom benne. Csak három szó van, amit nem akarok megtanulni. A proletár gyerekek festik fel a falra, és kiabálják, már a hangzás és a pusztá jelentése is fáj. Ezt a három szót az emberek akkor mondják ki, ha dühösek, vagy csak megszokásból, bármilyen alkalomból, elidegenítve az eredeti jelentésétől, ez a három durva szó a két nemi szervből és az őket összekötő igéből áll, naponta százszor letépi a ruhámat, és arra kényszerít, hogy elháljam vele a nászészakát. Ezzel a három szóval a nyelvünk elárul engem, és disszidálni szeretnék egy olyan gondtalan, le nem terhelt idegen nyelvbe, amelyben ez a szó és ez a dolog nem ragad össze, amelyben a szó megszabadít a gyermekkoromtól.

TAVASZ KÖZEPÉN A TANÁR ELVTÁRSNŐ bejelentette, hogy a testvérországok néhai atyja elkövetett néhány hibát az amúgy igenis helyes útján. Nyugtalan lettem: Hogyhogy pár hibát? Eddig mindig azt tanultuk, hogy hibátlan. A tanár elvtársnő ünnepélyesen felolvasta az újság üzenetét. Ki adta neki ezt a lapot, ki terjeszt ilyen provokációt? Az eddigi szép életünk most tele lesz hibákkal? Ha mindannyiunk példaképe sem tökéletes, hogyan tervezzük meg a tökéletes jövőt? – Tudjuk – mondja a tanár elvtársnő –, a forradalom olyan, mint a fakivágás, ahol fűrészelnék, ott hullik a forgács, a forradalmakban erre számítanunk kell, de a nagy és jóságos atyánk feleslegesen kegyetlen volt, túl sok forgács hullott szerteszét. És aztán még ennél is rosszabb következett, megtudjuk, hogy a vihar-madaras vers nem a szerző legjobb műve. A félelmetes kis madaraknak állítólag joguk van a földi léthez, akárcsak a hangos és nagy madaraknak. A szerző, olvassa fel a tanár elvtársnő továbbra is a lapból, számos hibát követett el az életében.

Akkor elhallgat, és nem mondja szigorúan, mint általában, hogy a hibát elkövető szerzőnek meg kell fizetnie azért, amit írt, és inkább számúzhethetnék a szívünkéből. Később a párhuzamos osztályból Gustko szétvetett lábakkal áll előttem, és azt kiáltja: A forradalmat vezető elvtárs pedig ...! És használja a három szörnyű szó egyikét. Bennem minden lázadva sikolt legbelül: Nem, a forradalmat vezető elvtárs, nem...! De az undorító Gustko szadisztikusan megismétli, és elvigyorodik. Csodálkozásomra a fájdalom hamar alább-hagy, és Gustko elérhetetlenül szabadnak tűnik.

Valami történik itt, a hibák mozgásba lendülnek, behatolnak a városba, de nem masíroznak, mint a katonák, és nem zúgnak, mint a környékbeli motorok, hanem nyugodtan sétálgatnak kettesével vagy hármassával, csevegnek, és hal-kan nevetgélnek, én pedig egy párnára támaszkodva az ablakból figyelem. Még mindig félek lemenni hozzájuk, és szeretem a tökéletességről szóló álmaimat.

Amikor egy forró nyári napon hazajövök az iskolából, anya a tükör előtt áll, vörösre festi a száját, vörös, hullámos haja van, cserzett az arcára, és virágos, nyári ruhát visel. Még soha nem volt ilyen szép és ennyire furcsa. Megállok az ajtóban, hirtelen beleszeretek, és amikor átölel, nevet és megcsókol, testem megdermed, félve átadom magam az illatának, amit egy évig annyira hiányoltam. Nem kérdezem, hol volt és hogy ment a sora. Ő sem mond semmit, visz-szajött, simán járkál a házban, és dudorászik. Nem szaladok le az udvarra, hogy elmondjam a gyerekeknek, mozdulatlanul állok, ahogy az iskolaudvaron szoktam ácsorogni. Valami történt, mióta anya visszatért. Hiszek a csodában.

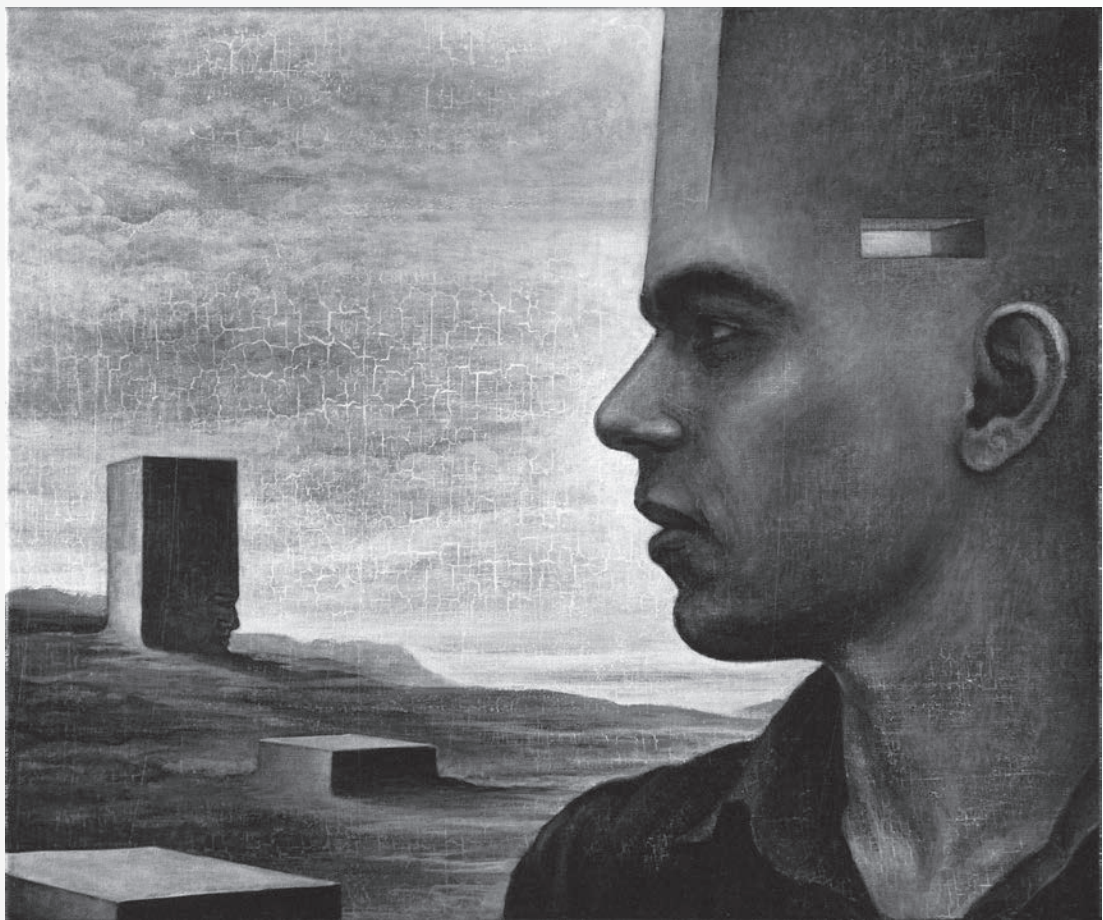
Anyám ezerszer szebben és vidámabban jött vissza a sötét tömlőcből. A sötét lyukban, ami elnyelte, megfürdött a fényben. Van sötétség és világosság, jó és rossz, vannak pólusok, amelyek az ellentétükbe fordulnak.

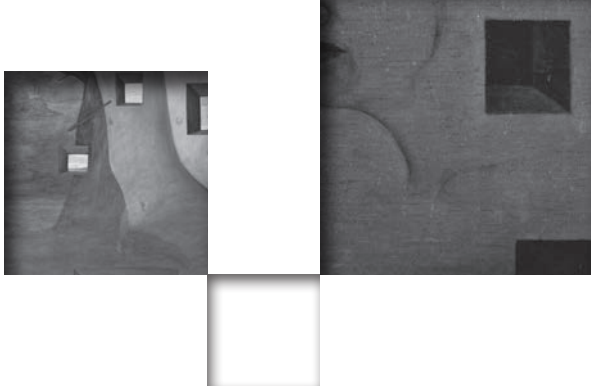
Amióta anya visszatért, mohón várom, hogy a sötét történetek fényes végét érjenek. Égek a türelmetlenségtől, amikor ránk zúdul a sok szerencsétlenség, ami csak megelőzi a nagy boldogságot. Anya- és nyárillata van. Üdvözlök minden szörnyűséget, mert mindez csak azért van, hogy még szebbé tegyen mindent.

A combomban lévő gránátrepesz mozogni kezd, a zsírcsomó begyullad, és amikor a fájdalom már szinte elviselhetetlen, a repesz áttör a bőrön, és könnyedén ki tudom szedni.

Vályi Horváth Erika fordítása

MICHAELA ROSOVÁ

A TE SZOBÁD

(RÉSZLET)

02) HEBRIDÁK

Ma kellett volna jönnie, még mindig van itt néhány dolga, de reggel azt írta, hogy valószínűleg nem győzi. Lehajtottad a fejed, mint egy kisgyerek, és felnőtthöz illően szép napot kívántál.

És aztán egyszer csak felhívott, otthon vagy, nincs kedved járni egyet? Erre jár, tíz perc múlva nálad lesz. Mindent szétdobáltál, valamit magadra kaptál, valamibe belebújtál és valamit bekapcsoltál, és szaladtál kifelé, csontsoványan az utcára. Még nem volt ott. A táskából ollót, ragasztószalagot és egy cetlit vettél elő a neveddel, amit már hetedik napja rá akartál ragasztani a postaládára. Felbukkant és közeledett, pont akkor érkezett, hogy segítsen – megragadta az egyik végét, elvágta köztetek a szalagot. Mondott valamit, megint szétszórt voltál, a széldzsekijét néztél, ezt nem kabátnak hívják, tényleg széldzseki volt, sötétkék, a hátán meg barna hátizsák, mintha egy nyaralóba ruccant volna ki hozzád, mintha egy hegy tövében állnátok, a levegőben nedvesség, a lábatok alatt laza talaj: túlevelek, fakéreg és patanyomok. Elindultatok az utcán.

Nem szeretem a temetőket, mondta Endre, miközben épp a temető felé tartottatok. Azt mondta, szívesebben lenne eltemetve úgy, mint egy fa, és elmagyarázta a temetésnek ezt a módját. Megjegyezted, hogy ez jelenleg bizonyára számos jogi problémát vetne fel, ezért jobb lenne még egy kicsit várni, kibírni, életben maradni.

Sárga levelek borították a talajt, néhány sírkő megdőlt, párat borostyán és moha nőtt be, egy kőangyalnak hiányzott a keze, mindez alaposan átgondoltan elrendezettnek tűnt. Csonatokon, koponyákon és szövetmaradványokon kérődzött a fekete föld, összpontosítva és csendesen.

Művészetről beszéltek, de egyáltalán nem érdekelt.

Hallgattad a hangod, hallottad, ahogy szokatlanul lágy hangon beszélsz, ilyen hangod más mellett nincs, nem a tiéd és sehogy sem illik hozzád.

Egy öregasszony, maga is száraz, szürke és hajlott, akár egy sírkő, a járda mellől, egy sírkő és egy fa közül megkérdezte, nincs-e gyufátok. Az asztalon heverő dobozra gondoltál. Nem találkoztatok mással.

Öt évig éltem itt a temető mellett, és ma vagyok itt először.

Endre véleménye szerint a művészetet jobban bele kéne csempészni a kisebbségi érdekek fősodrába, és akkor hatással lehetne a társadalmi változásokra, vagy változásokat kezdeményezhetne. Te azt mondtad, az emberek nem látják az összefüggéseket, van, aki elsírja magát

egy rabszolgaságról szóló filmen, és gond nélkül lelőné az első fekete férfit, aki felbukkan a kerítésénél. Azon töprengtél, vajon honnan tudjátok, gesztusok és szavak nélkül, merre menjtek, mikor az ösvények elágaznak – vajon néhány alig észrevehető mozdulat összjátéka-e, melyekben a két test megegyezik, vagy ösztönösen alávettetted magad Endrének, az ő irányának és ritmusának, és hagyod, hogy vezessen.

Megálltatok egy sír előtt, ormótlannak tűnt, az árkádsorok oszlopai masszívak, szemed előtt az oszlopokba – mint egy törzsbe – vágott fejsze jelent meg, lesújtott párszor és minden szépen térdre borult előtted. Endre egy történetet mesélt, melyben nem volt túlságosan biztos, néhány megtorló kivégzésről, lemészárolt magyar vicispánokról, akiknek valószínűleg itt hevernek a maradványai. Megkérdezted tőle, hogy az otthonának tekinti-e Pozsonyt. Nagyon meglepetten, sőt szinte felháborodottan nézett rád, hogyan is kérdezhetsz ilyet, és azt válaszolta, hogy ez nyilván természetes. A kapu felé indultatok. Valószínűleg nem volt itt mindig könnyű, mondta Endre, valószínűleg nem mindig fogadtak itt minket szívesen, de én itt születtem, és nem tudok mást elképzelni, nem is akarok.

Még egy kicsit vele tartottál, hogy ne kelljen hazamenned.

A város úgy néz ki, mintha folyton átdolgozás alatt állna, mintha valaki minden pillanatban meggondolná magát, és úgy döntene, hogy egy kicsit ezt-azt módosít, változtat, áthelyez – hephupás utcák tele kis építkezésekkel, valamilyen óriás alulról tolja felfelé az öklét, krátereket gyárt. És ilyen napokon, amikor az ég ilyen egynemű, és az egész világ olyan, mint egy ostoba játék, amit valaki éppen félretett, rácsapta a fedelét és a szekrény alá csúsztatott, mert már őt sem érdekli – nyugtalan vagy. Áthaladtatok a téren, laza járókövek billentyűire léptek, neveltél valamin, csóváltad a fejed és közben neveltél, mire Endre felhőrdült – ne légy gonosz. Zavarná Endrét, ha tudná, hogy ezt ennyire az eszedbe vésted?

Aztán ott álltatok az útkereszteződésben, és megkérdezted tőle, tud-e olyanról, aki ne kedvelné őt. A válaszára gondolsz, amikor később délután a szobában az asztalnál ülsz és a rövidfilmjét nézed. Kezdetben a tenger, szürke és homályos, néha felfehérlik rajta egy kis gerinc – egy hullám. Aztán a szigetek, alacsony és hullámozó, fáradt növényzettel és kövekkel borított szigetek. Csak jóval később derül ki, amikor a felvételen megjelenik Endre, hogy erős szél fúj. Endre számodra ismeretlen széldzsekit visel, meg egy sálát, ami elgondolkodtat, vajon az a sál-e, az a világos, amit ismersz. Endre lehajtja a fejét, és a szél ide-oda dobálja a haját, mintha nem tudná eldönteni, hogyan lenne a legjobb. Az enyhe lejtőn száraz fűszálak remegnek, felettük felhők suhannak. Hallod Endre hangját, a természetről beszél, majd azt mondja: Nem tudom, miben reménykedtem, mit is találok itt. A hullámok úgy csapódnak a sziklás

partnak, mintha az utolsó erejükből tennék. Úgy képzeled, hogy ez a sziget északi oldala, úgy képzeled el, mint olyasvalaki, aki valaha ott élt: a sziget északi része általában szeles, a hullámok ott különösen erősek, megtörnek a sziklás parton. Annyi mindent el akartam mondani, mondja valaki a végén, néhányszor visszajátszod, de nem tudod biztosan, ez is Endre-e.

Mesélt magáról, abban a kereszteződésben – próbálkozásképpen, mintha egy nyitott fiókban turkált volna, nem tudta, pontosan mit is vegyen elő, nem azért, mintha nem akart volna megmutatni valamit, hanem mert nem töri ezen gyakran a fejét. Végül az alábbi választotta, összefoglalóan: egyezségre jutottam magammal. Úgy tűnt, elégedett volt ezzel a megfogalmazással.

Nyolc órán át csendben dolgozol. Cikkeket szerkesztasz egy most induló baloldali folyóiratnak, fiatal, lendületes csapat tagja vagy, aktívan részt veszel a haza oktatásában, a hátrányos helyzetűek és elnyomottak körülményeinek javításában. A felmondásodat rögtön az első szerkesztőségi ülés után megírtad, de nem küldted el. Tovább dolgozol, ingyen, a legjobb tudásod szerint, ezt a szakmai becsületednek, a puritanizmusodnak, a konzervativizmusodnak és az autizmusodnak köszönheted, és közben megpróbálsz felidézni, pontosan mi is volt a vonzó ebben a projektben, mert valami egykor bizonyára vonzó volt benne. A folyóirat elkötelezettnek tartja magát, és valóban mindenki elkötelezett; a szerkesztőségi üléseken figyeled a buzgalmukat, hamisítatlan lelkesedésüket. Azon tűnődsz, leolvasható-e rólad, hogy téged nem mozgat meg, azon töprengsz, vajon elítélnék-e, kiközösítenék-e és megvetnek-e, amikor rájönnek. Néha még megrándul valami a szívizmodban – talán még nincs minden veszve, próbálkozol, még szítod a tüzet. A belső passzivitást külső aktivitással kompenzálod. Ez egy mondatban az egész életed.

Éjszaka nagyon sokáig nem jön álom a szemedre.

Háromkor felkelsz, teát készítesz, míg ázik, kinézel az ablakon, ott van valahol Endre, fekszik és alszik. Nem tudod elképzelni az alvó Endrét.

Állsz a nappaliban, egy kis csészével a tenyeredben, előtted a kilátás az egész városra. A lámpák elmaszatoltak, mindent ritkás köd borít, minden moccanatlan, és érezhető a csend. Azokra a szigetekre gondolsz, ahol valószínűleg nem sokan fordulnak meg, és amelyek most sötétben hevernek, és talán nekik sem jön álom a szemükre, így hát felidézitek azt a néhány látogatót, aki az elmúlt években ott járt, felidézitek Endrét is, a kockás

sálját, azt, ahogy a szél ide-oda rakosgatta a haját, miközben Endre azt mondta a kamerának, hogy nem tudja, mit kezdjen a természettel, és hogy a magány nem is olyan szörnyű, mint ahogy azt sokan képzelik, nincs ok aggodalomra. Felidézik azt a lányt, aki a kamera mögött állt.

Négykor még mindig fent vagy, a folyosón sétálsz, nézed a dobozokat Endre holmijaival. Tudod, hogy nem néznél beléjük, nem is igazán érdekel, de eltűnődsz, mi lehet bennük, mit tart Endre másodlagosnak az életében, ami nélkül kibír egy hetet. Keveset hordott ruhadarabok jutnak eszedbe, majd eszedbe jut a csészealátét, hiszen akár ott is megbújhat.

Nem tudod, miért, de egyáltalán nincs kedved a csészealátétre gondolni.

Ötör egy könyv utolsó lapjait olvasod fekve; egy nálad kissé fiatalabb cseh író kortárs regényét. Az eleje felkeltette az érdeklődésed, azt mondtad magadnak, hogy a történet autentikusnak tűnik és jól meg is van írva. Azonban apránként megváltoztattad a véleményed, a történet nyilvánvalóan konstruált, néhány szükségtelen drámai fordulattal, és az elbeszélő karaktere is csalódást okozott. Megállapítottad, hogy valójában eléggé konzervatív vagy, hogy nem akarsz semmiféle találékonyságot; olyan történetre vágysz, amiben hihetsz, olyan hősnőt, akivel azonosulnál, olyan érzelmeket, amiket átélnél vele. Eszedbe jut Endre, aki a konyhában valami olyasmit mondott a tea mellett, hogy a felvételein először egy bizonyos hangulatot próbál megteremteni, hogy a néző szívesebben befogadja azt, amit a következő pillanatban elé tár. Tudod, hogy meg akartad kérdezni, hogy akkor nem manipulációról van-e szó, de nem tetted, mert más irányt vett a beszélgetés. Most magad mondasz ennek ellent azzal, hogy vajon nem manipulatív-e eleve az egész művészet, banális kérdés, mégis még egy ideig Endre megjegyzésére gondolsz.

Reggel a szokásos órában kelsz, meglepően frissen.

Péntek van, ma nem látod Endrét.

Pénzes Tímea fordítása

A VÉR CSAK VÍZ

Klára már évek óta a hátsó padsorban ül, és üres tekintettel figyeli a körülötte lévő világot. Leggyakrabban a körzőjével szurkálja a radírt, más alkalommal pedig mindenféle alakzatokat döfköd a padba vagy a tenyerébe, rosszabb időszakokban pedig a kezébe. Mindig elszórakoztatja magát valahogy, bár még ebben a vegetatív állapotban sem kerül el a figyelmét, ahogy Baša a fenekébe vágó tangabugyit igazgatja, majd ugyanazzal a kézzel megdörögli az orrát. Baša éppen az ilyenek miatt csak a második legmenőbb csaj az osztályban, mert nem ügyel a részletekre. Az osztály első számú sztárjával, Mariannával ez soha nem fordulna elő, hiszen ő minden körülmények között tökéletes.

Amikor Marianna épp a fenekét törli, Klára például véletlenül rányitja a vécéajtót, de Marianna még ebben a helyzetben is úgy néz ki, mint egy modell a divatlapból.

Klárára mosolyog, mintha a fenéktörlés a legbájosabb elfoglaltság lenne a világon, majd elegánsan felhúzza a bugyiját. Szóval Marianna az ász. Klárának esélye sincs arra, hogy egy ilyen lánnyal barátkozzon.

Csak a lebegő kakit figyelgetheti, amit Marianna otthagytott, még az is gyönyörű. Semmilyen kifogásolnivalót nem lehet felhozni ellene.

Épp ebben az elmélkedéssel eltöltött percben toppannak be a vécére a három barát-nő: Baša, Adela és Nina.

Klára hallja, ahogy Baša Mariannát ócsárolja:

– Istenem, ez a Marianna, megbaszódok tőle... Mekkora egy tré csajsz! Tényleg nem értem, mit zabálnak rajta! Nincs egy tamponotok?

Klára a magára zárt fülkében ácsorog. Nem akarja, hogy tudomást szerezzenek róla.

Most biztos nem jöhet ki onnan, nem tudja, milyen fejet vágjon. Ők mindhárman csodálatosak, nyitottak a világra, szórakoztatóak, megkapták a legmodernebb iPhone-t, és nekik van a legtöbb követőjük az Instán. Klára levegőt sem mer venni előttük, ezért inkább csendben álldogál a vécéfülkében, és figyelgeti Marianna szarát.

Adela valószínűleg adott Bašának egy tampont.

– Köszí... Elkezdtem fogamzásgátlót szedni, tudod, hogy rendeződjön a menzim, így kicsit összehilálódott a rendszer, és nem tudom, mikor jön meg.

– Te szedsz fogamzásgátlót?

– És akkor mi van? Nem akarom, hogy tizenhárom évesen felcsináljanak.

Baša hangja szuverénül cseng. Klára irigyeli a magabiztosságát – fogamzásgátló tablettát, ez olyan komoly dolog, amiről a zárkózott Klára nem is tud semmit.

– Jézusom, de megijedtem, komolyan megbaszódom! – kiált fel Baša, amikor véletlenül rányitja Klárára a fülke ajtaját.

– Istenem, olyan vagy, mint a szellem!

– Ki van ott? – kérdezi Adela.

– Á, senki, csak Klára!

Klára kiszalad a vécéből, még mindig hallja a förtelmes nevetésüket:

– Hát ide figyelj, még a szart sem húzta le! Tényleg...

Szerencsére ezek az utolsó szavak már nem jutnak el hozzá, megint az ő fején landol minden, az összes trutyi. Szóval az egész óra alatt rettenetesen szégyelli magát, elképzei, ahogy az egész iskola arról beszél, hogy még a vécében a szart sem képes lehúzni maga után, ami valójában nem is az övé. Nem is sikerülhetett volna jobban a tanévkezdés...

Legalább otthon nyugalom van, anya elutazott, apa valószínűleg elment horgászni. Klára a sarokba hajtja az iskolatáskát, lemossa magáról az iskola bűzét, és leül az asztalhoz rajzolni.

Az egyetlen tevékenység, amely közben ki tud kapcsolni, pedig a vécés epizód nem hagyja nyugton: a képen Klárát látjuk, ahogy úszkál a vécécsészében, Baša, Nina és Adela pedig fölé magasodva, hatalmas szemmel őt bámulják. Klára nagy hangsúlyt helyez a szemrészteire, saját magát vízben lebegő székletként ábrázolja, de ezt néhány vonással elintézi. Amikor végre belemerül, hazaérkezik az apja. Klára gyorsan megfordítja a papírt, és egy kékes-rózsaszínes, gúnyosan vigyorgó halat kanyarít oda. Apa teljesen oké, de nem kell mindent tudnia. Apának is megvan a maga baja. Bár ma elég jókedvű, de miért is ne lenne az, hiszen anya nincs itthon.

– Képzeld, ma fogtam egy süllőt, de végül odaadtam...

– Kinek?

– Ivának és Ivónak, van egy házikójuk az üdülőövezetben, meghívtak teára... Amikor elkapott a zápor, náluk elbújhattam...

– Aha, akkor ezért nézel ki így...

– Hogy nézek ki?

– Elég zúzálnak tűnsz, de semmi gond!

– Hát bőrig áztam, adtak kölcsön száraz szabadidőruhát, nagyon jópofák, Ivo felakasztgatva a falon gyűjti a híres filmek eredeti kellékeit.

– Szuperül hangzik.

– És tengerészstílusú a fürdőszobájuk, maguk festették ki, nagyon érdekes. Eszembe jutott, hogy a hétvégén kifesthetnék ilyenre a miénket is. Veszünk festéket a Hornbach-ban, és kicsit felfrissítjük. Mit gondolsz?

Klára szívesen megkérdezte volna, vajon anya mit szólna, de anya most nincs itthon, így egész hétvégén félelem nélkül lehet majd önálló döntéseket hozni. Festhet halakat és polipokat a fürdőszoba falára, biztosan jól fog szórakozni (és lesz legalább valami eredménye annak, amit csinál, nem csak az idegen ürülék)!

Klára megveszi az apjával a Hornbach barkácsáruházban a fürdőszoba-felújítás kellékeit. Apa készen áll a változásra, válogat a festékek, ecsetek, sprayfestékek között, gittet keres. Klára a polcok között bolyong, és amikor az akváriumrészlegre ér, észrevesz egy feltűnő szemöldökű nőt. A nő morgolódik valamin, mintha egy képzeletbeli baráttal beszélgetne, majd hirtelen bedugja a kezét az akváriumba, kikap egy halacskát, és leteszi a földre. Aztán kikap egy másikat, és azt is a földre fekteti. Kis idő múlva odalép hozzá az eladó.

– Hölgyem, ezt nem teheti!

A nő nevetve szól (nem az eladónak, hanem a képzeletbeli barátjának):

– Nem tudod, ez a fickó miért kiabál így velem?

– Hölgyem, egyszerűen nem szedgetheti ki a halakat az akváriumból, és nem dobhatja ki őket a földre!

Az eladó megpróbálja összeszedni a halakat a földről, de azok csúszósak, és kiesnek a kezéből. A nő egy darabig hangosan nevet ezen, de az egyik hal nem éli túl.

– Látja, mit csinált?! Meghalt! Ezt ki kell fizetnie, hölgyem!

A nő sírni kezd, nem tudta tovább nézni, állítja, hogy azok a halak szenvednek az akváriumban. Leül a földre, és zavartan meséli el a történetét, amelyből Klára és a járókelők megtudhatják, hogy magányosan él az egyik munkásszállón, elfogyott a pénze, így nem tudja kifizetni az utolsó havi lakbért, a fiát sítire vágták, nincs senkije, akitől kölcsönkérhetne, volt egy kutyája, Félix, amit el kellett altatnia, mert nem engedték be a munkásszállóra, és a halaknak ugyanolyan a tekintete, mint Félixnek... És még sok egyéb információ, amit Klára soha nem fog megtudni, mert az apja a pénztárhoz rángatja. Fizetnek, és a bevásárlószatyrokkal elindulnak a buszhoz.

A buszmegállóban sült krumplit vesznek tartármártással. Apa megemlíti, hogy az anyja, Benko nagy is mindig vett neki sült krumplit, ha erre jártak. Állítólag ez volt az első hasáburgonyás büfé a városban, mert régen nagy újdonság volt ám a sült krumpli, ma már hétköznapi dolog, senkit nem hoz lázba.

– De akkoriban ez volt a jutalom – mondja szomorúan nevetve az apja, mint mindig, amikor eszébe jut a múlt (amikor még mást várt az élettől). Klárát azonban most jobban érdekli a Hornbachban látott, ferde szemöldökű nő.

– És most mi lesz azzal a nővel a Hornbachban?

– Mi lenne? Éli tovább az életét, vagy elküldik gyógykezelésre, vagy kialussza magát, talán csak fáradt volt...

– És mi van akkor, ha egy nap valamelyikünk így végzi?

– Ugyan már, kérlek... De hiszen mi... hiszen mi tudunk gondoskodni magunkról...

Apa szavai nem hangzanak túl meggyőzően, bár a meggyőzés sosem volt az erőssége. Szóval Klára inkább nem firtatja tovább a dolgot, nem akarja elrontani a napját, hadd pihenjen apa is egy kicsit. Holnap közösen kifestik a fürdőszobát, biztosan szuper lesz, frankó lesz minden.

Míg anya haza nem jön.

Vályi Horváth Erika fordítása

KÉKES (ÉN)

I.

kék macskaköves út kék tölgyfához vezet
kék jézusarc níluskék szemével kék padhoz terel
KÉK vagyok
kívül és belül póre, együtt KÉT ▼
Kék ÉK egy tölgyfára feszített fehér vászon között.

II.

Elfeküdni labruska illatú hajlatokban
a vastag héjú idomok között egy újabb ÉK
eltűnnek összetevők a KÉK-többletből

vászontakaróra térdepeltem
hasonló kék árnyalatú a fuga csemperendszereiben
egy harmadikat akartak beszervezni a következő télre

ki akartalak bkékíteni magammal

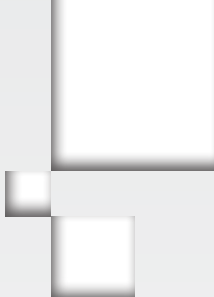
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR

VADÁSZ A TÁVOLBÓL

– Tizennégy éves lehettem, amikor Kadhafi Bikafalvára érkezett. Iskolatársaimmal álltunk a leterített hosszú piros szőnyeg mellett, és papírzászlókkal integettünk a vendégnek, aki vállig érő hajjal és egy furcsa köpennyel magát körbeterítve érkezett vadászni Ceaușescuhoz. A román államfő Homoródszentmártonban várta. Tágra nyílt szemekkel néztük a számunkra akkor nagyon új és nagyon más vonatot a csodamozdonnyal, amelyről a líbiai elnök-vadász után leszálltak női testőrei. – Ha gyerek vagy, ha felnőtt, ne közelítsd meg egy méterre Kadhafi elvtársat, mert a testőrök kérdés nélkül lőnek – figyelmeztették a szervezők osztályfőnökünket, aki finomabb formában továbbította nekünk a felszólítást. Kezünkben a zászlóval szorosan egymás mellé bújunk. Ekkor még nem tudhattam, hogy a vendég nagyapámhoz tart, aki akkor éppen a szentmártoni területeken volt vadőr. Kiskorú lévén szó se lehetett róla, hogy elkísérem őket a vadászatra. Jóval később mesélte el nagyapám, hogy Ceaușescu szólt: a főállás a kilövéseknél mindenképpen az övé legyen. A székel hajtók próbáltak a két vadász elé terelni mindent, ami az erdőn mozgott, de mindenki tudta: a fő cél a medve, a Conducător pedig nem engedhette magának, hogy bárki más az övénél nagyobb barnabundást lőjön.

Naplemente után elsültek a vadászfegyverek – volt, hogy kétszer is egymás után, amiből tudni lehetett, hogy pontatlan célzás miatt kegyelemlövést is le kellett adni. A fura öltözetű vendég mellett még a lőállásban is ott voltak női testőrei.

Aznap este hét kilőtt medvét húztak be a székel vadászok nagyapám szentmártoni udvarára. Megmérték, pontozták őket. A legnagyobb természetesen román golyó végzett. Előkerült a pálinka, majd az asszonyok vacsorára terítettek. Nagyapám most is emlékszik a feszült csendet néha megtörő tömondatos „beszélgetésre”. Igazi szüksézávú székel volt mindenki, jegyezte meg később, utalva, hogy milyen kínos helyzeteket tud kreálni a diplomácia. Nem merte elmondani az asztalnál, amit a vadászatról gondolt, sejtette, hogy ez a vendégek részéről is ugyanígy van. Mindenki feltűnően vigyázott minden mozdulatára, a légkör a vadászat után még feszélyezettebb volt, mint előtte. Ekkor már mindkét vezetőnek volt ételköstolója, akik bementek a konyhára, és a vacsora alapanyagait is alaposan átvizsgálták terítés előtt.

Érthető, saját életüket is féltették. A székely asszonyok csak ámultak-bámultak, amikor kinyitatták velük a hűtőt, a kamrát, sőt, még a padláson is körülnéztek. A szinte szótlán vacsora alatt Bágyi Anti bának, a falu alkoholistájának ez volt élete első hajtása, amikor nem részegedett meg. Csak ült csendben az udvar távoli sarkában, és pislogva figyelte a történeteket. Felesége, Mari sem volt ezúttal nagyszájú, némán nézte a két vadászt, akik közül az egyikről úgy hallotta, messzi földről érkezett. Egy román katonatiszt szintén jelen volt, talán tábornoki rangja lehetett, ruhája ismerős volt a székelyeknek, hiszen a falu férfiai már túl jártak a kötelező román katonai szolgálaton. A tiszt végig állt, és szótlánul figyelte, ki jön be a kapun. A medvetetemek a sötétben az udvar közepén magaslottak. Egyről közülük jól látszott, hogy a legmagasabb. Ceaușescu sűrűn és büszkén pislogott felé, újra és újra kihúzza mellét, miközben új adagot tett a vadhúsból tányérjára. Nagyapám számára végtelen hosszúnak tűnt az este, pedig Bágyi Anti bához hasonlóan egy korty pálinkát sem fogyasztott, mivel dédnagyapámtól azt tanulta: a házigazda ne igyon. Arra emlékezett, hogy a közelben farkasüvöltés hangzott fel, amire a vendégek felkapták fejüket. Mindenki azonnal letette a kést és a villát. Jó ideig hallgatóztak, aztán szótlánul folytatták a vacsorát, mígnem Kadhafi egyszer csak intett a női testőröknek, akik körbevették. Felállt, köpenyét megigazította vállán és nyakán, majd széles mosollyal fogott kezét Ceaușescuval, aki hasonló mosollyal fogadta a gratulációt, a köszönetet és az elköszönést. Ezt követően az idegen vendég mindenki kezét megrázta az udvaron, majd magát feszesen kihúzza kilépett a kapun. Nagyapám nem tudta felidézni, ki kísérte el a vonatállomásig a líbiai elnököt, csak arra emlékezett, hogy távozásakor is nagy tömeg vette körül, az emberek azonban továbbra is tisztos távolságban maradtak a női testőrök gyűrűjén kívül. Arra gondolt, hogy ilyen örök az ő testét is védhetnék, sőt, karbantarthatnák, csak nem akarta kimondani ezt a felesége előtt. De hát ki ne gondolt volna arra a székely vadászok közül, akik életükben először láttak ilyen társaságot? Lehet, még Ceaușescunak is ez motoszkálhatott a fejében, hiszen vadászatai alkalmából Bukarestben hagyta feleségét, Elenát. A Conducător vendégét követőleg maga is elköszönt. Nagyapám udvaráról mindenki távozott, csak a medvék tetemei várták további sorsukat. A tájra koromsötét borult. A bikafalvi állomáson felhangzott a csodamozdony sípja. A helikopter zúgása hallatszott. Valahol messze farkasok üvöltöttek.

ÖRÖKSÉG

VERES ERIKA

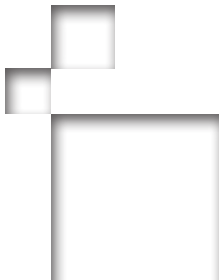
EREDETI MÁSOLAT CIPRUSFA

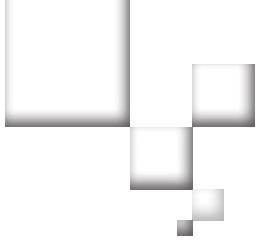
És amikor a levél, szárhoz kapcsolódva fává nő egy képen, semmi más nem történik tulajdonképpen, csak ennyi: a perspektíva kiszélesül. A fa-motívum leggyakrabban összetett mintaként és összetett szerkezetként jelenik meg a csempéken. Egy olyan tartalmi-szerkezeti kompozíció ez, amelynek minőségét a motívum történeti háttere, valamint a rész-egész viszony határozza meg. Nem meglepő módon, a régi világ türk embere is egyfajta eget-földet összekapcsoló elemként gondolt a fákra, amelyek mágikus kisugárzása megkönnyíti az átlényegülést földiből istenibe. Sámánoknak mászóka, madaraknak fészekrakó hely, a mindennapi embernek *életfa*. Kódok, amelyeknek jelentése több kultúrában is megfeleltethető egymásnak.

A pogány világ gondolati rendszerei azonban a vallás felvétele után általában módosulnak. A buddhizmus, a kereszténység, az iszlám vagy egyéb vallások elterjedése néhány motívum rendszerből való kikopását, eltűnését eredményezte, más motívumok jelentésükben módosultak vagy többértelművé váltak. Nyilván új képek is keletkeztek, amelyek beépültek a régi világ szellemi termékei közé. A csempékkel sem történt ez másként – kínai sárkányból bodros ottomán felhőcske lett, halpikkelyből tengeri hullám.

Egy levélből egy egész fát. Az olivacserje aprócska, helyközökkel megszórt sziluettje, a fügefalevél vastag ágak robusztus kacskaringóján... És várni a termést. A képzelte, a rajzolt bogyót, az odafestett fügét. Pálma, datolya, szőlő. Minden vonal egy kanyar a nem-létezőbe.

Épp a pálma- és a lótuszmotívumok azok, amelyek visszavezetnek Közép-Ázsia ősi történeteibe, az ujjur, a perzsa, az üzbég, a türkmén, a szeldzsuk, a mongol legendákhoz, Baysungur Mirza és Timur és Keykubad országaiba, ahol az egzotikus növények között egy-egy állat is megjelenik olykor. Kétféjú kuttyák, kecses pávák, gyors párdurcok bukkannak elő, s csak néznek, csöndes merevségben. Nem a kép szemlélő szemébe néznek bele, hanem *valahova*. El. Kifejezéstelen, kötekintet, szoborszem. S bár egy párdurc szemöldöke igenis tűnhet vészjóslóan összevontnak, maga a szem *üres nézés* csupán. Agyagtáblán, sziklarajzon, fémpajzson vagy egy kard hüvelyén. A csempékről is megannyi állat tekintete vész bele a pillanatba. *Ára-*

dó nézés. Folyamatos jelen egy szem-pöttybe merevítve. Mint, amikor annyira összpontosítasz, hogy el ne mulaszd, s mégis épp akkor lankad a figyelem, akkor foszlik széjjel a *valóság*. A látás folyamatos fenntarthatósága illanó ábránd. Bogárka rág egy falevélen. És kiröhög a Megfoghatatlan, aki uralkodik. A *van* és a *nincs* képzetének váltakozása a tudatban. Bújó állatok a fán.

Az élet fája összeköt. Lentet-föntet. Gyökere láthatatlan, mély rétegekbe kapaszkodik, törzse statikus, szilárd, határozott vonal, amely a földfelszín és az ég között kezdettel és végponttal rendelkezik. Lombjában pedig röppenő lelkeket szimbolizáló madarak fészkelnek. Az éghez közel. Egy ék a fa, és ékszer is egyben. A *kert* dísz. Egy falusi kerté például vagy egy király kertjéé. Tündérkerti fák, FÖKERT-i fák, angolkeri fák, netán egy mecsetudvar fái. A paradicsomkert ígéretét hordozzák. „Ott majd lesz ám minden: Cola, Cola light, Fanta, Sprite!” – ahogy a közmondás tartja. És akkor és ott gyönyörködhetnek majd az üdvözültek olyan ciprusfákban is, amilyeneket például Szülejmán szultán palotájában láthatnak az arra érdemesek. A Topkapı szeráj kertjében 3D-ben vagy a folyosók csempével borított falaira festve. Mert az evilági látás megtalálja ugyan a szépet – belterek dekorációs elemeként, kertek szoliter növényeként használva a famotívumot –, a szemfényvesztést mégiscsak a másvilágon tudjuk majd legügyesebben elkerülni. Akkor és ott valós lesz a boldogság. Az lesz csak az öröm s maga az élet! Viszsa sem akarunk majd pottyanni ebbe az én-rétegektől terhelt, szennyezett, korlátokkal teli fél-valóságba. Ahol az állatok tekintete semmitmondó, a szobor-angyaloké pedig kimondottan üres. Visszafogottságuk jelzés a halandók számára: a földi világ láthatósága egy lyukas garast sem ér. Hiszen valótlan, torz, sikertelen utánzat csupán. És amit a szem mindebből befogadni képes: egy mozdulatlan pont. Akárcsak a szem maga.

Az életfát lentről *folyamatosan* követni, gyökértől egészen a csúcsig vinni föl a vonalat – lehetetlen. Apró pillanatok sora a látás. Fénytörések szalagmunkája vezeti a szemet. Pontokon keresztül születik a csík. Az összefüggés. Amely még így sem *igazi*. Csaló, feszengő idegszálak a szemben. Szűkül-tágul a pupilla. Hiába jelenik meg az életfa a retinán. Nem él. Nem valós. Fénykép. Leképezés. Tükör. A kép képe a szemben, amely a képre visszavetül. És beleíródik a tudatba, képzeletté válik. A világ nem létezik. A paradicsomkert ígéret. Ciprusok lombjában fészkelő madár.

TÖRTÉNELMI LECKE KRIMIKEDVELŐKNEK

CSABAI LÁSZLÓ *SHERLOCK HOLMES BUDAPESTEN* CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

Amikor a még kisfiú Schiffer Árpádtól egy német marsall azt tudakolja, mi szeretne majd lenni, ha megnő, ő határozottan vágja rá, hogy detektív, „mert akkor már tele volt a feje a Baker Street-i csodanyomozóval”. Mindezt Csabai László *Szindbád, a detektív* című prózakötetének egyik novellájában olvashatjuk (*Mikor ér véget*, 174.), visszaemlékezésésként, ami már önmagában bizonyítja a gyerekkori ábránd megvalósulását. A következő kötetek (*Szindbád Szibériában*, *Szindbád, a forradalmár*, *Inspektor Szindbád*) számos bűnügyi története pedig csak megerősíti a figura nyomozói kvalitásait. Mostanáig kellett várni arra, hogy Schiffer Árpád, alias Szindbád és a londoni „csodanyomozó” tényleges találkozására is sor kerülhessen.

Holmes eredendően azért érkezik a magyar fővárosba, hogy az ugyancsak itt vendégeskedő földije, az ifjabb Esmond Rothermere személyes biztonságára felügyeljen. Szükség is van rá, mivel a befolyásos Daily Mail dűsgazdag tulajdonosának fia 1928 májusában a mérsékelt revízió ügyét előmozdítandó látogat Magyarországra, amiről, finoman szólva, megoszlanak a korabeli vélemények, mind a véghezvitel módját, mind az arra alkalmas személyeket illetően. Ezt a detektív is nagyon hamar megtapasztalja: a magyar politikai közélet nem mindig könnyen átlátható hálójában találja magát rögtön az első napon, különböző érdekcsoportok, befolyásos magánszemélyek, titkos társaságok próbálják hol megnyerni, hol megfélemlíteni őt saját kicsinyes vagy világmegváltó céljaik elérése érdekében. Ezért is jön jól neki Schiffer Árpád fővárosi rendőrdetektív váratlan felbukkanása, akit felettesei afféle összekötőként rendelnek ki mellé, de aki ezen felül magánnyomozói munkát is szerez világhírű kollegájának (melybe természetesen ő is bevonódik).

Valós és kitalált személyek egyazon fiktív világon belüli találkozása történelmi regények esetében (a krimiket is beleértve) szinte szükségszerű, különböző regények vagy novellák szereplőinek „összehozása” azonban már a narratív írói világalkotás sajátosságaira vet fényt, s a crossover irányába mutat. Csabai László eddigi munkássága felől nézve ez korántsem mondható váratlan fordulatnak, sokkal inkább előkészített, természetes fejleménynek. Szerzőnk folyamatosan kísérletezett nemcsak a novella műfajával, hanem a regényszerű vonásokkal bíró novelláskötet különböző változata-

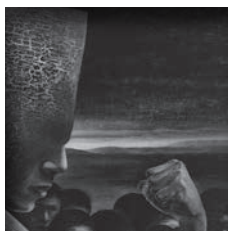
inak a kialakításával is. Ide tartozó könyvei (*Száraz évszak*, *A vidék lelke*, *Szindbád, a detektív*) nem pusztán novellák gyűjteményének tekinthetők: minden esetben fontos az egyes novellák kötetben elfoglalt helye, közvetlen kontextusa, ezekből rajzolódnak ki ugyanis olyan áthajlások, kereszteződések és visszhangok, amelyek az egyébként önmagukban is megálló történeteket egy nagyobb, már-már regényszerű epikus kompozíció alkotóelemeivé avatják. A szövegközi kapcsolatok, s ezáltal az írói világ egységességének érzetét a párba állítás, a hármas csoportosítás vagy a közös cím alá rendezés mellett utalások, (ön)idézetek, motívumvariációk, valamint visszatérő szereplők és helyszínek erősítik. És ami jelen esetben kiemelt jelentőséggel bír: történetek ilyen módú egymásba öltése és párbeszédbe állítása nemcsak egy kötet keretein belül valósul meg, hanem kötetek közötti viszonylatokban is érvényre jut. Sőt: van két példa az idegen történetvilágok érintőleges bekapcsolására is. Ilyen a Szamos Rudolf regényeiből és azok filmadaptációjából ismert híres magyar nyomozókutya, Kántor felbukkanása a *Szindbád, a forradalmár* egyik történetében (*Dicsékvés*, 715.), valamint a Derrick felügyelővel együtt végzett nyomozás a regénynek leginkább tartható Szindbád-könyvben (*Inspektor Szindbád*).

Mondhatjuk tehát azt, hogy Csabai írás- és szerkesztésmódja már jóval a Holmes-regény megírása előtt több tekintetben is crossover-szerű volt. Igaz, elsősorban saját alakjainak sorsfonalát szőtte hol lazább, hol szorosabb mintázatokká, saját emblematisztikus cselekménytereinek (Nyárliget, Szibéria) az emlékezetét tartotta folyamatosan életben, s visszatérő szereplők említésével vagy színre léptetésével olykor átjárókat is nyitott közöttük. S végső soron ez történik itt is: Schiffer bevonásával, egy nyárligeti ismerős epizodikus közjátékával (102.), illetve Kosztolányi és Karinthy ismételt szerepeltetésével (a *Szindbád, a forradalmár*ban a cinkotai rém esetéről tudósított a híres páros: 534–535.) Csabai mintegy „hozzáírja” ezt a regényt is a Szindbád-novellák szövegvilágához. Persze úgy, hogy közben a Holmes-pastiche-ok hagyományának is eleget tesz: a detektívet minden kötelező attribútumával együtt felruházva lépteti színre (a pipától kezdve a sapkán, hegedűn és kokainon át Watsonig és Irene Adlerig), alapvetően követve a doyle-i kánont, de helyenként

azért, mértékkel, ki is ferdítve azt. S e két önálló irodalmi hagyománnyal bíró krimi-szálat pedig „beleírja” a korabeli politikai, társadalmi, gazdasági és művészeti diskurzusok textuális és vizuális szövetébe.

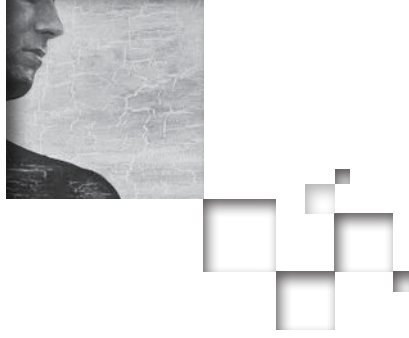
Holmes magyarországi útja számos lehetőséget ad a magyar nemzeti sajátosságok és általában az etnikai sztereotípiák megvitatására. A detektív nagyon felkészülten érkezik Budapestre, nem csak a magyar nyelvben, a magyar történelemben is igen jártas – túlságosan is. Ami egyrészt hitelteleníti alakját, másrészt fölöslegesen terheli meg a szöveget adatokkal. Fejtegetései és a kérdéseire kapott válaszok gyakran mennek át leckefelmondásba. Úgy általában véve több itt a történelem, mint a krimi, szónoki beszédek, kihallgatások, sajtótájékoztatók teremtik meg a kommunikációs keretet ahhoz, hogy az elbeszélő beledolgozhassa a történelmi ismeretanyagot a történetbe. Dramaturgiai szempontból ez érthető, a választott korszak és a nem annyira közismert esemény feldolgozása (Rothermere látogatása) indokoltta is teszi a felvilágosítást, helyenként mégis úgy éreztem, hogy kicsit sok már a politikából. Nagyon nem természetes és erőltetettnek hat például a „két idősödő kereskedőféle úr” beszélgetése (122–123.).

A másik problémát a reflektálatlan nyelvtudás jelenti. Holmes egyaránt remekül megérteti magát a kalauzzal, a taxisofőrrel, a szolgálóval, a pincérrel, a rendőrökkel és a felső politikai vezetés embereivel, képes értelmezni és korrigálni a hibás fogalomhasználatot, sőt még a költői nyelvhasználat nüanszai iránt is fogékony. Semmilyen utalás nincs rá, hogy honnan ez a kivételes, aligha hihető nyelvtudás. S pont ezért a túlzott perfekcionizmusért nem tudok átsiklani felette, s azt egyszerűen Holmes zsenialitásának a számlájára írni. Nyilván szűk a köre azoknak, akikkel angolul társaloghatott volna, de talán be lehetett volna iktatni ilyen szereplőket is (amikor például Baráth Katalin *A belga* című novellájában Hercule Poirot-t hozza el Budapestre, visszatérő hősnője, Dávid Veronika gördülékeny franciasággal teszi fel neki riporter kérdéseit). Azon figurák többségével, akiket a nyomozás folyamán ki kellett hallgatnia, persze nem használhatta volna az anyanyelvét; szüksége lett volna tolmácsra. Igaz, ez nehézkesebbé tehetné volna a narrációt, a cselekmény is veszíthetett volna a dinamikájából, a dialógusok gördülékenysége megtört volna stb. Bár nem szükségszerű, hogy ez történjen: Rudolf Čechura például a tolmácsos megoldás mellett döntött, amikor Csehországba küldi el nyomozni Holmest, s ez nem jelentkezett a bűnügyi elbeszélés fogyatékoságaként (*Holmes v Čechách*, 2011). A detektív tény-

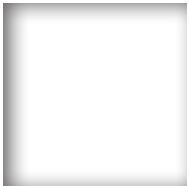
leges képességeivel és a korabeli nyelvhasználatlalt inkább összhangban lett volna azonban az, ha némely beszélgetés (a fikció szerint legalábbis) németül folyt volna, ezen a nyelven ugyanis Holmes kiválóan beszélt, aminek már az első regényben (*Tanulmány vérvörösbőben*) és az első elbeszélésben (*Botrány Csehországban*) is tanúbizonyságát adta, *Az utolsó meghajlásban* pedig környezetét megtévesztve tudta eljátszani hosszú ideig egy német kém szerepét.

A történelmi miliő érzékettségét hivatottak fokozni a képek. Sűrűn illusztrált regényről van ugyanis szó. Ha még a szöveg elolvasása előtt pergetjük át a könyvet (mint tettem azt én is), meglepő képsorozatokra bukkanhatunk: hogy jön össze egy bűnügyi cselekmény keretében Holmes – többek között – Napóleonnal, Kossuthal, Széchenyi Istvánnal, Horthy Miklóssal, a mennyasszonyi ruhában feszítő Sztálinnal, illetve Adyval, Kosztolányival és Robin Hooddal (a különféle állatokról nem is beszélve)? A mű elolvasása után azonban helyére kerülnek a dolgok, a bizarrnak ható társítások ígérte izgalom hamar szertefoszlik. Mivelhogy a képek alapvető rendeltetése a dokumentálás és a hangulatteremtés, az, hogy szemléltessék a narrátor vagy a szereplők által említett tényeket, és hogy korjellemző vizuális díszletek közé tereljék az olvasói imaginációt. Vannak itt portréfotók, csoportképek, festmény-, metszet- és rajzreprodukciók, karikatúrák, reklámok, plakátok, újságkivágások, pénzek, bélyegek, térképek, és Sidney Paget szemléletformáló Holmes-illusztrációinak némelyike is helyet kapott közöttük. E különböző nagyságú és formájú, változatosan pozicionált, zömében fekete-fehér illusztrációk inkább kiszolgálják, mintsem töprengésre késztetik az olvasót, fő funkciójuk, hogy segítsenek elképzelni vagy – történelmi utalásokról lévén szó – beazonosítani az éppen említett helyszíneket és szereplőket. Elhelyezésük szimultán, szorosan követi a szöveget; egy

esetben találtam csak példát olyan, kissé késleltetett illusztrációra, ami az adott kontextusban bizarr képzettársításoknak ágyaz meg. A 10. fejezetet lezáró erotikus grafikáról van szó, amin egy szegénytelen hölgy, szoknyáját felhajtva és a szemlélőre irányuló tekintet kíséretében tárja fel mezítelen fenekét. Az előző oldalon esik szó a fiatalok korabeli szórakozási szokásairól, lokálokról, táncosnőkről – ehhez tudjuk leginkább kötni a képet. Közvetlenül felette viszont Holmesnak ez a mondata áll: „Sokkal jobb! De figyeljünk, mert kezdődik!” (60.) A figyelmeztetés az ifjabb Rothermere ünnepi beszédére és az azt követő sajtótájékoztatóra utal, ami a következő fejezet tárgya – előtte viszont a pillantásunk önkéntelenül is a mutatós tomporon pihen meg. Az első mondatban szereplő dicséret viszont a detektívet interjúvoló Kosztolányinak szól, aki épp abban a pillanatban mormolja maga elé rögtönzött versét: „Vulkán/ Méhéből a magma/ Előtör még ma,/ Hogy magát/ megmutassa.” (60.) A szójátékokból kibomló, önmagában „ártatlan” jelentésű szöveg a kép közvetlen szomszédságában erotikus konnotációkkal telítődik.

S ugyancsak Kosztolányival kapcsolatos egy másik érdekes vizuális összecsengés. A 18. fejezetet egy féloldalas – kalapot, ballonkabátot viselő elegáns nő egész alakos fotójának részlete zárja (Négyesi Pál készítette 1926-ban). Mivel az adott oldalon a Benešnek kémkedő Irene Adlerről folyik a szó, a képet látva hajlamosak vagyunk rá asszociálni, ami – a karakter leírását és szerepkörét ismerve – nem esik nehezünkre. Sokkal nehezebb viszont kép és alak összekapcsolása az *Édes Anna* legújabb szlovák fordításának borítója esetében (Marenčín PT, 2015), ahol is, érdekes mód, ugyanez a fotó szerepel, mégpedig a *Sladká vrahyňa* (Édes gyilkos) cím kíséretében (a borítóról más helyütt részletesebben írtam – megjelenés

alatt). S ha mindez még nem volna elég, a következő oldal alján Kosztolányi közismert csokornyakkendőös portréfotója látható... [Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a magyar írók hosszabb-rövidebb vendégjátéka a kortárs magyar történelmi krimikben már-már hagyománnyá kezd válni: Baráth Katalinnál Ady Endre (*A fekete zongora*), Benedek Szabolcsnál Adyn és Móriczon kívül Molnár Ferenc (*A vérgróf*, *A vérgrófnő*), Hász Róbertnél pedig (*Fábián Marcel pandúrdetektív tizenhárom napja*, *Fábián Marcel és a táncoló halál*) Gozsdu Elek és Jókai Mór keresztezi a nyomozók útját.]

A képek mellett a regény másik érdekessége az alternatív befejezés: ehhez úgy juthat hozzá az olvasó, ha helyesen megválaszolja a végén található tesztkérdéseket, melyeknek köszönhetően aztán feltárul az összekevert epizódok helyes sorrendje. Ezek tényszerű információkat firtató zárt kérdések, személyek és helyszínek neveire, valamint a történetben szerepet játszó tárgyakra vonatkoznak. Többségük a regény enciklopédiája (a szövegben explicit módon közölt adatok) alapján megválaszolható, vannak azonban közöttük olyanok is, amelyek a tágabb, történelmi és kulturális enciklopédia bevonását igénylik, s ez helyenként sajnos nemcsak nehézségeket okozhat, hanem – bizonyos pontatlanságok miatt – zavaró tényezőként léphet fel. Mindjárt az első négy kérdés ilyen. Az angol detektív teljes nevére és szülőhelyére vonatkozó a holmesológia ingoványos területére visznek el bennünket, ahol is könnyen belegabalyodhatunk tény és fikció nehezen szétbogozható hálózataiba. Mivel Doyle népszerű hőséneke életéről csak töredékes információkat és homályos utalásokat ejtett el a történetekben, később számos teória és spekuláció született ezek „pontosítására” vagy konkretizálására. A probléma ott kezdődik, hogy egy részük nemcsak a kánonból (4 regény és 56 novella) indult ki, hanem a folytatásokat, újraírásokat és regényes életrajzokat is egyenrangú irodalmi forrásokként kezelte. Ráadásul, akik Holmest valós, történelmi alakként kezelik (merthogy ilyen is van), történelmi dokumentumokat is segítségül hívtak az „üres helyek” kitöltéséhez. Ilyenformán aztán ellentmondó adatokkal szembesülhet az, aki például a teljes nevére és születési helyére keres rá a világhálón, vagy néz utána a „mértékadó” szakirodalom valamelyikében. Ezért félrevezető konkurens névváltozatokat felsorakoztatni a lehetséges válaszok között, és kihagyni például legalább annyira népszerű, többek által is elfogadott verziókat. S ugyanezen okból nem a legszerecsénebb a helyesnek gondolt választ úgy megfogalmazni, hogy: „Senki sem tudja”. Mert mindenki másképp tudja. William M. Baring-Gould (és hatására a legutóbbi BBC-adap-

táció, a *Sherlock* készítői is) például úgy, hogy a detektív teljes neve William Sherlock Scott Holmes, és Yorkshire megye északi részén született 1854. február 6-án (*Sherlock Holmes of Baker Street: A Life of the World's First Consulting Detective*, 1962). A 3. kérdés klasszikus beugratós, mivel a könyvben egy képpel is megerősített, sugalmazott válasz *ellenében* kell gondolkodnunk, s ha a szerzőhöz hasonlóan nem vagyunk otthon a történelemben, aligha érthetjük meg, miért éppen az a helyes válasz, amelyik. A 4. kérdésben megadott lehetséges kifejezések egyike sem szerepel a regényben, s ahhoz, hogy a rejtett szinonimához eljussunk, speciális nyelvtörténeti ismereteket kellene mozgósítanunk.

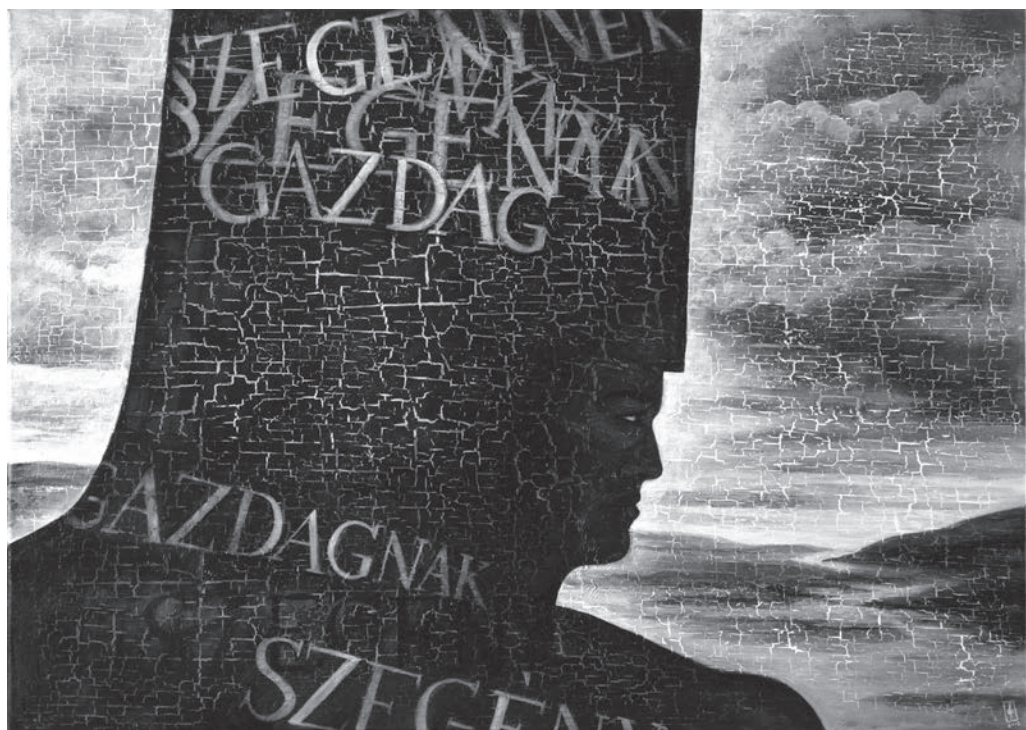
Apró homokszemek ezek a gépezetben, tudom, de egy krimiben éppen hogy az apró részleteken múlik sok minden. S ha ezek miatt az olvasó azt tapasztalja majd, hogy nem akar összeállni az alternatív befejezés helyes kronológiája, akkor még mindig hagyatkozhat kizárólag az összekevert epizódokra (mint tettem ezt egyébként én is), és mozgósíthatja a Holmes-tól tanult következtetés tudományának megannyi fortélyát.

(Corvina, Budapest, 2021)

FEHÉRNEK FEKETE...

SZEGÉNYNEK GAZDAG...

SZERZŐINK

BARAK LÁSZLÓ (1953, MUZSLA) KÖLTŐ, ÍRÓ, PUBLICISTA ■ **BENYOVSZKY KRISZTIÁN** (1975, IPOLYSÁG) IRODALOMTÖRTÉNÉS, EGYETEMI OKTATÓ (KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM) ■ **BODA BIANKA** (1993, KASSA) MŰFORDÍTÓ ■ **BOLEMANT LILLA** (1964, ÉRSEKÚJVÁR) IRODALOMTÖRTÉNÉS, SZERKESZTŐ ■ **BÖSZÖRMÉNYI PÉTER** (1972, BALONY) MŰFORDÍTÓ ■ **BREŽNÁ, IRENA** (1950, POZSONY) ÍRÓ ■ **GIBOVÁ, IVANA** (1985, EPERJES) ÍRÓ ■ **HARTAY CSABA** (1977, GYULA) KÖLTŐ ■ **JURÁNOVÁ, JANA** (1957, SZENICE) ÍRÓ ■ **MADRO, DOMINIKA** (1990, MIAVA) ÍRÓ ■ **MÉSZÁROS TÜNDE** (1970, POZSONY) MŰFORDÍTÓ ■ **MICENKOVÁ, JANA** (1980, KASSA) ÍRÓ ■ **MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR** (1974, SZÉKELYUDVARHELY) ÍRÓ ■ **PEČONKA, PETER** (1965) ÍRÓ [PAVOL RANKOV (1964, POPRÁD)] ■ **PÉNZES TÍMEA** (1976, ÉRSEKÚJVÁR) KÖLTŐ, ÍRÓ, MŰFORDÍTÓ ■ **PIROS VERA** (1971, BUDAPEST) ÍRÓ, KÖLTŐ ■ **RADICS RUDOLF** (1994, RIMASZOMBAT) KÖLTŐ, PHD-HALLGATÓ (KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM) ■ **ROSOVÁ, MICHAELA** (1984, SZENICE) ÍRÓ ■ **ROZENBERGOVÁ, VANDA** (1971, BAJMÓC) ÍRÓ ■ **VADAS, MAREK** (1971, KASSA) ÍRÓ ■ **VÁLYI HORVÁTH ERIKA** (1978, POZSONY) MŰFORDÍTÓ, ÚJSÁGÍRÓ ■ **VERES ERIKA** (1986, ÉRSEKÚJVÁR) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ

AZ IRODALMI SZEMLE MEGVÁSÁROLHATÓ

SZLOVÁKIÁBAN

DUNASZERDAHELY – MOLNÁR-KÖNYV (GALÁNTAI ÚT [HYPERNOVA])
KOMÁROM – DIDEROT KÖNYVESBOLT (LÚDPIAC TÉR 4810. / TRŽNÉ NÁMESTIE 4810.)
ÉRSEKÚJVÁR – KULTÚRA KÖNYVESBOLT (MIHÁLY BÁSTYA 4. / MICHALSKÁ BAŠTA 4.)
GALÁNTA – MOLNÁR-KÖNYV (FŐ UTCA 918/2. / HLAVNÁ 918/2. [UNIVERZÁL])
KIRÁLYHELMEC – GERENYI KÖNYVESBOLT (FŐ UTCA 49. / HLAVNÁ 49.)
NAGYKAPOS – MAGYAR KÖNYVESBOLT (FŐ UTCA 21. / HLAVNÁ 21.)
NYITRA – MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK – KÖZÉP-EURÓPAI TANULMÁNYOK KARA. KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM (DRÁŽOVSKÁ 4.)
POZSONY – „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET”, MADACH.ASIST@GMAIL.COM
SOMORJA – MOLNÁR-KÖNYV (FŐ ÚT 62. / HLAVNÁ 62. [VÚB MELLETT])
TORNALJA – TOMPA MIHÁLY KÖNYVESBOLT (BÉKE UTCA 17. / MIEROVÁ 17.)

MAGYARORSZÁGON

BUDAPEST – ÍRÓK BOLTJA (ANDRÁSSY ÚT 45., 1061)

ECLIPSE, NAPFOGYATKOZÁS

ÉGI JELEK, TÁJKÉP HAT HOLDDAL

ROMANTIKUS TÁJ ÉGŐ HÁZZAL

FEKETE FÜST

